वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोला । वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख ४ माहे मे सन १९०८ इ० [अंक १८

अपूर्व महोत्सव

(राजश्री टिळक यांचें स्वागत)

शुक्रवारीं सकाळीं प्रातःकालच्या साडे ... क आहे. श्रीरा... देशभक्त बाळ ... होऊन ... गलेल्यास ... त्यांत त्या मानानें त्यांच्या चारित्र्याचे सुसंस्कार मनावर चांगलेसे उमटत नाहींत; त्या पेक्षां दोनशें वर्षां मागील या अवतारी पुरुषांचें लोकाचार ... त्यांना तत्काळ जागृत करतें. सृष्टी- लोक बाहेर गांवाहून येऊन राजश्री टिळकांच्या आगमनाकडे सारखे डोळे लाऊन होते. जिज्ञासा, उत्कंठा व प्रेमोत्साह हीं इतकीं ओतप्रोत लोकांच्या अंतःकरणांत उचंबळूं लागलीं कीं त्यांना आणण्यासाठीं आमची सर्व नगरी स्टेशनच्या बाजूला लोटली होती येवढा प्रचंड लोक समूह स्वागत करण्या साठीं हर्षभरानें उभा आहे हें पाहून लोकांच्या नेत्रामध्यें आनंदाश्रुंचा पूर दृष्टीस पडे. येवढा लोक समूह पूर्वीं क्वचितच दृष्टीस पडला असेल. स्टेशन पासून राजश्री देसाई यांच्या वाड्या पर्यंत त्यांची गाडी स्वयंसेवक ओढीत होते. तेव्हां दुतर्फा मनुष्यांचा समुद्रच भरला आहे कीं काय असें वाटे. असा आनंदाचा प्रसंग ज्यांच्या नेत्रांना दृष्टीस पडला नाहीं ते त्यांच्या नेत्रांचें वैफल्य होय.

शनिवार व रविवार हे दोन दिवस कसे निघून गेले हें आठवत देखील नाहीं! सर्व नगरी इतकी दुमदुमून गेली आहे कीं वंदेमातरंचा तो जयघोष, सुश्राव्य व्याख्यानें व राष्ट्रीय संत मंडळींचें दर्शन यांनीं लोकवृत्ति एकाग्र, तल्लीन व अगदीं रमणीय होऊन गेली आहे. शिवजयन्तीच्या प्रसंगानें हा सर्वच समारंभ अत्यंत आल्हादकारक झाला.

नेमस्त कीं जहाल

... त्यांच्या ... आली. ... रात्रि एकले ते अन्वयानें सिद्ध स्वराज्याला यांचा या सद्गुणांपुढें करितों ते जहाल हे पक्षच निवडूं शकत चांदे व ... किं हुना हे नेमस्तहून नेमस्त या ...नां व कार्यकर्ते असे आहेत असे ... सार्वत्र लोकमान्य व राजमान्य सदैव राहतील. व्यक्ति द्वेषानें यांचा कोणी निंदा करोत किंवा कोणी आग्रहानें इतर कांहीं बोलेत पण आमच्या शहरामध्यें हिंदु मुसलमान, सर्व दर्ज्यांचे व पंथांचे लोक एक दिलानें अशा सत्पुरुषांचें प्रेमभरानें धन्यवाद गात आहेत. मनुष्यें ह्मणजे ईश्वरी विभूतींच होत आणि जेथें सहजावारी विभूती आपल्या पैकींच एक भूदेवांचें संकीर्तन करतांना दृष्टीस पडतात तेव्हां तर आम्ही असें समजतों कीं या ... देव गुणांचें हें दिव्य तेज होय आणि त्याच्याच स्फूर्तीनें व प्रेरणेनें सर्व अंतःकरण मूर्ती एकत्र करून सोडली आहेत

सुराज्य

राजश्री टिळक ह्यांच्या संबंधानें झालेल्या स्वागताला आमचे येथील डेप्युटी कमिशनर राजश्री ब्यॅनर्स व पोलिस सुपरिन्टेंडेन्ट एजन्सी कॉन्स्टेबल यांनीं वर्णनीय न्यायपणा स्वीकारला होता. उलटे या कार्यानिमित्त ... सर्वांचें एक मोठें ... दृष्टोत्पत्तीस त्यांनीं कबूल केलें होतें. किंबहुना कौतुकानें ते जनसमुदायाच्या कार्याला अप्रत्यक्षपणें मदतच करित होते. आमच्या शहरीं सार्वजनिक कार्यामध्यें जो विलक्षण एकोपा आहे त्याचें ही गोष्ट सुंदर निदर्शन होय सरकारी अधिकाऱ्यांना या गोष्टी आवडत नाहींत अशा दुराग्रहाच्या समजुतीचे कांहीं वेडे चाळे प्रथम दर्शनीं झाले होते पण लवकरच ते निर्मूल झाले ही आनंदाची गोष्ट होय. मनुष्य दुर्बलतेला पात्र आहे तेव्हां त्यांनीं चुका केल्या त्या सर्व विसरून जाऊन लोकांनीं हा आनंदाचा प्रसंग आजच्या सायंकाळच्या प्रसंगापुढें उत्तम प्रकारें सिद्धीस नेला ही आनंदाची गोष्ट होय. तेव्हां खोड्या काढण्या उठविण्याचे कोणीही या प्रसंगीं धाडस करणार नाहीं इतकेंच नाहीं तर पुण्याकडील लोकांनीं आमच्या वऱ्हाडच्या सुराज्याचा कित्ता अवश्य गिरवावा असें आम्ही आग्रहानें सूचवितों.

कीर्ति

व्यक्तीचा मान तो कसला! पण जो कांहीं मान आहे तो सर्व कीर्तीमुळेंच होय. कीर्ती ह्मणजे देवगुणांचा उदय. आज राजश्री टिळक यांस सर्वजण देवाप्रमाणें मानतात याचा मतितार्थ तरी त्यांनीं राष्ट्रा- ... जयश्री त्यांस आली जो उत्तरलो ... हेतूनें लोकानिदर्शनासाठीं वरवर उचलून धरीत आहे. व्यक्तीशः राजश्री टिळक काळेस वळे, साधारण ढेंगणे व वयानें पन्नाशी उतरून गेलेले असेच आहेत. कदाचित् त्यांचा जगा संबंधाचा अनुभवही आनंदाच्या गोष्टीपेक्षां पुष्कळशा दुःखाच्याच डोंगरांनीं दिसून पडेल कदाचित् त्यांनीं सुरू केलेल्या महाराष्ट्रांतील पुष्कळशा संस्था राजाश्रयाच्या अभावामुळें अजून इतस्ततः पडलेल्या आढळतील. कदाचित् त्यांच्या चुक्या मुळें त्यांचे पुष्कळसे मित्र शत्रु झाले असतील आणि तशा पुष्कळशा त्यांच्या गोष्टी नावडत्या वाटतील. पण त्यांनीं हिंदुस्थानामध्यें व विशेषतः महाराष्ट्रांत जो राष्ट्रीयपणा आणला आहे व येत चालला आहे तीच त्यांच्या आयुष्याचा मुख्य जयस्तंभ होय. ते सरकारला आवडोत अथवा न आवडोत पण त्यांनीं जी लोकांच्या अंतःकरणाची ग्रंथी बांधलेली आहे तीच, तिच्यामुळेंच सर्व लोक त्यास चाहतात व प्रमोद्गारानें त्यांचें संकीर्तन करतात. राष्ट्राची मनोभूमि जी यांच्या आयुष्यांत तयार होत चालली आहे तिला यांनीं आपल्या विद्वत्तेनें व स्वार्थ त्यागानें पुष्कळच हातभार लावला आहे. आणि याच कार्यासाठीं आम्ही त्यांचे गुण गातो. कदाचित् गुलाबाच्या फुलाची मोहकता व मधुर सुवास ह्यांच्या चारित्र्यात नसेल पण यांच्या चारित्र्यांतील सर्वच उंच स- खल भाग मोगऱ्याच्या सर्वव्यापी सुवासानें भरलेला आहे. हा सुवास उग्र व क्वचित तीव्रही वाटेल पण तो सर्व कामी आहे आणि लोकजागृतीच्या वसंताच्या बहारीमध्यें तो किती खुलतो ही गोष्ट मनोमय कळणारी आहे. राजेश्री टिळक ह्यांनीं स्वराज्य आरंभलें ह्मणा किंवा लोकांच्या मनापुढें स्वराज्याचें चित्र रेखाटलें ह्मणा पण आम्ही इतकें मात्र निश्चयानें कळवितों कीं आमचे चक्रवर्ती एडवर्ड बादशहा हल्लीं आकोल्यास चालूं असलेल्या एकातरी सुप्रसंगाला हजर असते तर त्यांना राजश्री टिळकासारखा सद्गृहस्थ त्यांच्या इंडियन साम्राज्याचें वैभव बहुगुणित करित आहे हें पाहून त्यांच्या मातोश्रीच्या कारकीर्दींच्या सुयशाचा महिमा तत्काळ त्यांच्या लक्षांत येईल. हल्लीचा अंतिम वाद इंडियन स्वराज्याचा नव्हे तर ब्रिटिश साम्राज्याचें सर्व इंडियन प्रजासमूहास स्वराज्य करून देण्याचा आहे.

वऱ्हाडसमाचार

वैशाख शुद्ध ४ शके १८३०

मद्यपाननिषेध

मद्यपाननिषेधाचा प्रश्न दिवसेंदिवस जास्त जास्त महत्वाचा होऊं लागला आहे. हिंदुस्थानांतील लोक मूळचे दारुबाज नाहींत हें सुप्रसिद्ध असतां इतक्या थरावर गोष्ट कां यावी या विषयीं कोणास आश्चर्य वाटण्याचें कारण नाहीं. पाश्चिमात्य (!) सरकारी नोकर किंवा पाश्चात्यांचा संसर्ग करणाऱ्या कित्येक धाकुट गोष्टी आमच्या समाजांत शिरल्या त्यांपैकी दारुबाजीला बराच वरचा नंबर द्यावा लागेल. शास्त्र्यांच्या समाजांतील बहुतेक लोक कमीअधिक प्रमाणांत नित्य मदिरापान करणारे, मादक पदार्थांपासून होणाऱ्या उत्पन्नाबद्दल हपापलेलें सरकार, आणि लहान मोठ्या गांवांतून भररस्त्यावर दारुचीं दुकानें या गोष्टी आमच्या समाजांतील लोकांना मदिरापानाची चटक लावण्यास कारणीभूत झालेली आहेत. पाश्चात्यांप्रमाणें आमच्या इकडील वरच्या प्रतीचा समाज या व्यसनांत खालच्या प्रतीच्या समाजाप्रमाणें बुडलेला नाहीं हें त्यांतल्यात्यांत सुदैव आहे. या विधानाला देखील जबरदस्त अपवाद आहेत आणि ते आपल्या समाजाच्या उज्वलाला सदैव कालिमा लावीत रहातील. खालच्या ह्मणजे मोलमजु-

रीतीच्यां शारिरिक मेहनतीचीं कामें करणाऱ्या वर्गांतील लोकांना दिवसभर श्रम केल्यानंतर विश्रांती व श्रमपरिहार करण्यासारखें कांहीं तरी हवें असतें आणि या गुणांचें आगर मद्य हें आहे अशी त्यांची चुकीची समजूत होत असते. पण मद्यपानापासून मद्यपी मनुष्याच्याच केवळ नव्हे, तर एकंदर समाजाच्या स्थितींत केवढा अनिष्ट परिणाम घडून येतो हें आतां कोणास सांगावयास पाहिजे असें नाहीं. ह्मणून ही मदिरापानाची संवय शक्य तितकी बंद करण्याचे कामीं खटपट करणें हें प्रत्येक सूज्ञ नागरिकांचें कर्तव्य आहे. ही सुधारणा घडवून आणण्याचे सुधारलेल्या आणि स्वतंत्र अशा पाश्चिमात्य देशांतील लोकांचे दोन मार्ग असतात. आपल्या समाजांतील मदिरापानानें अमर्याद वाढलेलें व्यसन सरकारच्या कानीं घालून त्यांचेकडून कमानें तें कमी होण्याचे उपाय योजणें हा एक मार्ग. त्या देशांत लोकांच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष करण्याची सरकारास सोय नसल्यामुळें सरकार असें कांहीं उपाय योजतें कीं त्यापासून मद्यपानाची वृद्धि मर्यादित व्हावी. दुसरा मार्ग, लोकांनीं मद्यपाननिषेधक संस्था स्थापून लोकांमध्यें आपल्या मतांचा प्रसार करणें व मद्यपी लोकांस त्यांच्या व्यसनापासून परावृत्त करणें, हा होय. आमच्या देशांत निरनिराळ्या ठिकाणीं या दोन्ही मार्गांचे अनुभव घेऊन पहाण्यांत आले आहेत. पहिला मार्ग या लोककल्याणाच्या कामीं बहुतेक निष्फळ झाला आहे [illegible] सरकार परकी, सरकारी अधिकारी [illegible]

भीतीनें या कायदेशीर प्रकाराला आपल्या उपटमूळ हुकमांच्या आधारानें बेकायदेशीर ठरवूं पहात आहेत! पुण्याच्या मद्यपाननिषेधक चळवळीची मर्यादा येथें कुंठित झाली आहे. या बाबतींत सरकारचे डोळे उघडावेत व कनिष्ट प्रतीच्या अधिकाऱ्यांची बुद्धि ठिकाणावर यावी ह्मणून पुण्याच्या नागरिकांनीं एकत्र जमून शेवटचा कायदेशीर उपाय करून पहाण्याचा प्रयत्न केला आहे. या संबंधांत मुंबईच्या त्रिकूटांतील ॲंग्लोइंडियन पत्रांनीं जो बूत्कार केला आहे त्यावरून पुण्याच्या नागरीकांच्या प्रयत्नास सामोपचारानें यश येण्याचा रंग दिसत नाहीं. या पत्रकर्त्यांनीं नानातऱ्हेचे कोटिक्रम करून पुण्याच्या मद्यपाननिषेधक समाजाला लबाडांच्या वर्गांत काढण्याचा प्रयत्न केला आहे. तो तर अत्यंत निंद्य आहे. हितशत्रूंनीं कितीही आडफाटे आणले, अधिकाऱ्यांनीं कितीही कीचकशाही केली आणि मद्यपानाच्या व्यसनावर मिळविलेल्या पैशांचे पेशावरच्या खिंडित कितीही बुरूज बांधले तरी त्या सर्व प्रकारांना चिरस्थाईत्व मिळणें शक्य नाहीं. येथें शुद्ध नीतीचा प्रश्न आहे. सभ्य समाजांत पण्यांगनांनीं घरें ज्या तत्वाकरितां ठेवावयाचीं नाहींत त्याच तत्वाकरितां सुखासमाधाना नांदणाऱ्या शहरांत दारूचे गुत्ते मोहल्या मोहल्यांत स्थापून लोकांच्या शरीराच्या, कुटुंबांच्या व एकंदर चारित्र्याच्या हानीला उत्तेजन द्यावयाचें नाहीं. दारूच्या दुकानासमोर उभे रहाणारे लोक दंगाधोपा करणाऱ्या सारखे समाज घातकी होत असें ह्मणावयाचें धाडस निःशस्त्र हिंदुस्थानांतील

आहेत. बजेटावरील वादविवादाचे वेळीं ना० गोखले यांनीं सरकारास उद्देशून जें सणसणित भाषण केलें त्याची संधी साधून लंडन टाइम्सनें आपली अपशब्दत्रावाची पाळी फेडून घेतली आहे. अशा प्रकारच्या टीकात्मक भाषणांनीं आपल्या देशाची राजकीय उन्नति साधण्याचा ना० गोखले यांचा विचार आहे किंवा नाहीं याची उठाठेव करण्याची लंडन टाइम्सला जरूरच नव्हती. तरवारीच्या जोरावर स्थापित केलेली सत्ता त्याच आधारावर टिकण्याच्या घमेंडींत असणाऱ्यांनीं हिंदुस्थानाच्या राज्यव्यवस्थेंत सुधारणा करतांना लोकमताचा [illegible] करण्याची बुद्धि ठेवण्याचें वास्तवीक [illegible] कारण नाहीं. पण त्या धमकावण्या आणि त्या थापा यांना आतां हिंदुस्थानांत कोणीही भीक घालीत नाहीं हें पक्कें कळून चुकलें असल्याखेरीज प्रशस्त अशा तत्वांच्या आधारावर हिंदुस्थानच्या राज्यकारभाराची पुनः रचना करण्याची सल्ला देण्याचें कारण टाइम्ससारख्यांना उरलें नसतें. आणि या स्थितीला ना० गोखले आणि त्यांच्या खांद्याशीं खांदा भिडवून झगडणारे त्याचे देशबांधव यांची प्रखर टीकाच कारण झाली आहे. आपण कधीं घाई करणार नाहीं असें मि. मोर्ले वारंवार सांगत आले आहेत. त्याचप्रमाणें नुसत्या सहानुभूतीच्या शब्दावडंबरानें आह्मी आतां बिलकूल फसणार नाहीं हेंही हिंदुस्थानांतील लोकांकडून त्यांस पक्कें [illegible] आहे [illegible] हिंदुस्थानांत

महाराष्ट्र साहित्य परिषद्

महाराष्ट्र साहित्य परिषदेच्या विद्यमानें होणारें लेखकांचें संमेलन चालू महिन्याच्या ३० व ३१ तारखांस पुणें येथें भरण्याचें निश्चित झालें आहे या संमेलना विषयीं साक्षर लोकांची सहानुभूति वाढत आहे [illegible] महाराष्ट्र भाषाभिमान्यांस जितकी आनंददायक तितकीच [illegible] परिषदेच्या कार्यकारी मंडळास उत्साहजनक होत [illegible] पाहिजे. यंदाचे वर्षीं साहित्यपरिषदेनें [illegible] इतिहास संशोधक र विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे यांनीं मिळविलेल्या ऐतिहासिक कागदपत्रांचा एक खंड छापून काढण्याचें काम हातीं घेतलें आहे [illegible] कागदपत्रांच्या संबंधानें हें काम असें आहे कीं सर्वांनी तें आळीपाळीनें यथाशक्ति केलें पाहिजे. अशा कामाकडे परिषदेजवळ असलेली अगदीं अल्पशी द्रव्यसामग्री खर्च झाली तर त्याबद्दल परिषदेच्या चिटणीसांकडे कांहीं दोष येण्याचा संभव आम्हांस दिसत नाहीं पण यंदा नुसतें येवढेंच काम हातीं घेऊन परिषदेचें चिटणीस स्वस्थ बसलेले नाहींत महाराष्ट्र भाषेच्या शुद्धीच्या व वृद्धीच्या कार्यांत गतवर्षीं प्रमाणें यंदाही बरीचशी भर पडणार आहे. गतवर्षीच्या मराठी व्याकरणांतील बाबतींत मुद्यांच्या ऊहापोहाऐवजीं यंदाचें शास्त्रीय परिभाषा ठरविण्याचें काम जास्त महत्वाचें आहे. या कामीं निरनिराळ्या शास्त्रांतील मुरब्बी अशा विद्वानांकडून अत्यंत अभिनंदनीय [illegible] आभिप्राय [illegible] मर्यादेत व

वजन नाहीं, दारूवर होणाऱ्या उत्पन्नाचा मोह सरकारास आवरून धरवत नाहीं. यामुळें मद्यपानाचें व्यसन नाहींसें करण्याच्या कामीं सरकाराकडून प्रत्यक्ष मदत मुळींच होत नाहीं. कदाचित् असेंही असेल कीं या बाबतींत लोकांच्या पुढाऱ्यांनीं आपलें मत सरकारच्या कानावर परिणामकारक रीतीनें घातलेलें नाहीं, त्यामुळें सरकारचे डोळे अजून उघडत नाहींत. दुसऱ्या मार्गाचा अवलंब ज्या प्रमाणांत व्हावयास पाहिजे त्या प्रमाणांत तो होत नाहीं हें अगदीं खोटें जरी नसलें तरी अगदीं खरें नाहीं. आतांपर्यंत या दिशेनें जें काम झालेलें आहे तें एकंदर कामाच्या मानानें थोडें असलें तरी आशाजनक आहे. हा खरा स्वावलंबनाचा मार्ग आहे. येथें काम करावें तेंव्हां फळ दिसून आलेंच पाहिजे. पण हा मार्गही पूर्वी वाटत होता तितका निष्कंटक नाहीं, याचा प्रत्यय चांगलाच आलेला आहे. लोकांचीं मनें वळविण्याच्या बाबतींत ज्या अडचणी उपस्थित झाल्या आहेत किंवा उपस्थित करण्यांत आल्या आहेत त्या दूर सारल्याखेरीज हें काम सुरळीतपणें चालावयाचें नाहीं. मद्यपी मनुष्य व्यसनाच्या लहरींत मदिरागारांत जात असतां तेथें त्याची विनवणी करून, त्याच्या हातांपायां पडून त्याला मदिरेपासून पराङ्मुख करणें हा या बाजूचा शेवटचा कायदेशीर प्रकार आहे. सर्व सुधारलेल्या देशांतून या प्रकाराला कायदेशीर मानण्यांत येतें. पण आमच्या देशांतील हलक्या समजुतीचे अधिकारी सरकारचें उत्पन्न कमी होईल या

निरंकुश आ[illegible] आली. [illegible] [illegible]ठून येतें! आणि इंग्लंडसारख्या स्वतंत्र देशांतील कायदेकारी मंडळ्या दारूच्या प्रसाराच्या अटकावासाठीं सक्तीचे कायदे कां करतात यांतील इंगित हिंदुस्थानांतील प्रत्येक मनुष्याच्या हृदयांत बाणल्यावर मग पुण्याच्या डि. मॅजिस्ट्रेटांच्या जाहिरनाम्यांसारखे झोटिंग पातशाहीचे हुकूम कोणाच्या स्वप्नींही दिसावयाचे नाहींत! मँचेस्टरवाल्यांनीं किती फिकिरीनेंच हिंदुस्थानांतील गिरण्यांमधल्या मजुरांविषयीं कळकळ उत्पन्न होऊन, त्यांच्या कामाचे ताम कमी करण्यासाठीं हजारों रुपये खर्चून कमिशनें बसविण्यास तयार होणारें सरकार त्याच मजुरांस दारूच्या व्यसनापासून अलिप्त ठेवण्याची खटपट करणारांस एखाद्या चोर दरवडेखोराप्रमाणें शिक्षा करिते! आज पुण्याची किंवा बेळगांवची तीच उद्यां सर्व हिंदुस्थानाची स्थिति होणार असा सुमार दिसतो. पण तेवढ्यासाठीं आह्मी आमचें कर्तव्य करण्यापासून मागें न सरतां दुप्पट आवेशानें पुढें होऊन काय तो सोक्षमोक्ष करून घेतलाच पाहिजे.

’ सुधारणाच्या ’ कैवाऱ्याचा जळफळाट.

कायदे कौन्सिलांच्या रचनेंत फेरफार करण्या संबंधाची पिछेहाटीची योजना जों जों पूर्णावस्थेंत येत आहे तों तों त्या योजनेविषयीं प्रतिकूल मत देणाऱ्या हिंदी लोकांवर या योजनेचे पुरस्कर्ते प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष रीतीनें जणुं काय सूडच उगवून घेत

मनुष्यमात्र संपात्र होय, किंबहुना संकट तर सरकारचें [illegible]पदर धरून ओढण्याची वेळा होय; रहातां त्यांत फरक [illegible] साह्य निग्रहानें मागतो त्याच्या लंडन टाइम्सनें दिलें आहे ना त्याच्या मध्येंच—ईश्वरकडून उलट असें आश्वासन आहे. श्री शिवाजीचा आहे कीं हिंदुस्थानांतील तेहतीस कोटि लोक ज्या दिवशीं स्वराज्याभिलाषानें व्यथित होतील त्या दिवशीं सरकारचें धोरण कसें आहे किंवा कसें रहाणार आहे याचा मुळीं विचारच करण्याची जरूर उरणार नाहीं. इतकें कशाला! आतांच्याच प्रसंगीं ज्या सुधारणा ह्मणून करण्यास सरकार पुढें सरसावत आहे त्या केवळ न्यायाच्या चाडेकरितां नसून हिंदुस्थानांतील लोकमताच्या अनिवार्य ओघामुळेंच घडून देणार आहेत. कोणी कितीही चोराचोरी केली तरी वस्तुस्थिति झांकून राहिलेली नाहीं. ‘ प्रशस्त आणि उदार तत्वांच्या आधारावरच्या’ राज्य कारभारांतील सुधारणेसंबंधाच्या योजनांचा उगम कोठून आहे हें आतां निश्चित झालें आहे. मात्र या योजनांना टाइम्सनें जीं विशेषणें लावलीं आहेत तीं यथार्थ आहेत असें हिंदुस्थानांतील सुशिक्षितांपैकीं शेंकडा किती लोकांच्या तोंडून निघेल याचा अनुभव एकदां घेऊन पहावा; ह्मणजे लोकांना सर्वस्वी असंमत असलेले फेरफार बळेंच लोकांच्या डोक्यावर लादून उत्तरोत्तर बिकट परिस्थिति आपल्या हातांनीं तयार करण्याचें श्रेय तरी सरकारच्या पदरीं येणार नाहीं.

ह्मणजे त्यांच्यामध्यें आजन्म खिळलेली ही खोड आतां जावयाची नाहीं. ती त्यांच्या लय पावेल तेव्हां अशा भीतीला न देण्यासाठींच श्री शिवाजीचा अवतार [illegible] या मंगलोत्सवास [illegible] तिजविषयीं अभिमान व आदर बाळगणाऱ्या सर्व गृहस्थांनीं अवश्य हजर रहावें.

श्री शिवजयंती

(राजश्री टिळक यांचें तत्वदर्शन)

आमच्या येथील रमणीय सभागृहाच्या विस्तीर्ण पटांगणावर जमलेल्या दहा हजारापेक्षांही अधिक लोक समूहाकडे नजर फेकून राजश्री टिळक मोठ्या प्रेमानें ह्मणाले कीं हा गौरव माझा नसून आपण सर्वजण श्री शिवजयंतीचा गौरव करीत आहां किंवा या उत्सवामध्यें गोंवलेल्या अत्युच्च राष्ट्रीय तत्वाचा आपण अंगिकार मनोभावानें करीत आहां. या महोत्सवामध्यें व इतर महोत्सवामध्यें एक विलक्षण धर्म आहे. एरव्ही आपण पशूंनांही शृंगारतो आणि त्यांची एक दिवस दिवाळी करित असतो. तसला तो पशूंचा उत्सव भिन्न भिन्न रूपानें आपल्या राष्ट्रांत पुष्कळदां दृष्टीसही पडतो. कधीं कधीं हे पशूंचे उत्सव पशूंच्या यजमानांच्या दिलखुषीसाठीं व आत्मभिमानासाठीं अलिकडे इंग्रजींत पुष्कळदा होत असतात. जेव्हां राष्ट्रांतील लोक पशु सारखे मानले जातात तेव्हां अशा पशूंच्या उत्सवाची पर्वणी वारंवार

नमून
मनक

नोटीस ...कारी वर्ग इंडि
रा. शास्त्र ...णि मनुष्य या
...ाणि मैथून या
...ताम्यच आहे आणि
खा... होतो तेव्हां त्यांचे
देण्यांत बाबींचेंच दिग्दर्शन
यायचें ...हून शिव... च
वर्षे भिन्न आहे. या
प्रत्या स्वभावाची जाणीव
...शूंचा उत्सव

यांत आणित असतो. पशु यामध्यें आहार, निद्रा, भय चार बाबी संबंधानें ...जेव्हां पशूंचा महोत्सव यजमानांकडून या चार होतें. पशूंच्या उत्सवा- ... उत्सव अगदीं उत्सवामध्यें मनुष्याच्या ...कळून येते. हा ...मनुष्यांचा उत्सव होय.

अशा उ...ण्यावरून यांची वृत्ति उल्हसित व्हावी, आपल्या देशबांधवाकरितां आपण सत्कृत्य करावें, व एखाद्या राष्ट्रीय पुण्य कार्याची वासना अंत:करणामध्यें उद्बुद्ध व्हावी असा या उत्सवाचा विशेष महिमा आहे. असे हे कर्तबगार मनुष्याचे उत्सव राष्ट्राची उन्नति करण्यास कारणीभूत होत असतात आणि या राष्ट्रोन्नतीच्या दृष्टीनेंच आपण वैशाख शुद्ध २ चा मंगलदायक दिवस मोठ्या महोत्सवानें पाळीत असतो. अंत:करणामध्यें राष्ट्रीय प्रेरणा व्हावी आणि केवल पवित्र स्वराज्याचें अंतिम उज्वल स्थितींत डोळ्यापुढें रहावें येवढ्यासाठीं। शिवजयंतीचा उत्सव आज बारा तेरा वर्षें सर्व महाराष्ट्रामध्यें दुमदुमत आहे.

X अर्वाचीनता.

आपण रामजयंती, हनुमान जयन्ती इत्यादि पुष्कळ महो... करितो पण त्या उत्सवापेक्षां श्री राई जवजे गोविंदा ...म्य ...क आहे. श्रीरामकृष्णाच अवतार... ता... होऊन गेले ...इसमास... त्या मानानें त्यांच्या चारित्र्या... सुसंस्कार मनावर चांगलेसे उमटत नाहींत; त्या पेक्षां दोनशे वर्षां मागील या अवतारी पुरुषांचें चारित्र लोकांना तत्काळ जागृत करतें. सृष्टीशास्त्राचा नियम जो पृथ्वीच्या आकर्षणा संबंधानें दृष्टीस पडतो तोच कालालाही लागूं पडतो. जों जों पृथ्वीपासून अंतर दूर तों तों त्या अंतराच्या वर्गाच्या प्रमाणानें पृथ्वीची आकर्षण क्रिया कमी कमी होते; आणि तसेंच आपण जों जों प्राचीन कालाकडे जावें तों तों त्या त्या कालच्या गोष्टी मनावर कमी कमी संस्कार करितात. श्री शिवाजीचा अवतार अलिकडचा आहे आणि त्यामुळें हें अत्यंत शुद्ध चरित्र अधिक राष्ट्रीय स्फूर्तीचें बीजारोपण करितें.

✓ राष्ट्र धर्म

श्री शिवाजीच्या चारित्राचें रहस्य ह्मणजे त्यांनीं जागृत केलेला राष्ट्रधर्म होय. राष्ट्रधर्म ह्मणजे काय आणि स्वतंत्रता ती कशी असते हा धडा त्या चरित्रानें सर्व लोकांस शिकविलेला आहे. श्री शिवाजी महाराजांनीं महाराष्ट्रांतील लोकांना पशू वृत्तींतून काढून मनुष्यवृत्तींत आणलें, त्यांना स्वातंत्र्याचा किल्ला दाखवून दिला आणि त्यावेळच्या अहमदनगरच्या व विजापुरच्या राज्यांनीं प्रस्थापित केलेली दास्यता झुगारून दिली. श्री शिवाजी सारखे कार्यकर्ते अवतारी पुरुष कोणत्याही परिस्थितीला न जुमानता स्वतंत्रतेची दैवी संपदा आपलीशी करितात. परिस्थिति कितीही बिकट व अवघड असली तरी ते त्या उपकरणाला काडीमात्र जुमानीत नाहींत. श्री शिवाजी हेंच शिकवितात कीं मनुष्याची कार्यसिद्धि त्याच्या पराक्रमावर आहे आणि तो कधीहीं भोंवतालच्या उपकरणाला भीक घालणार नाहीं. हा राष्ट्रधर्म ह्मणा किंवा मनुष्यधर्म ह्मणा तो आपल्या हातीं आहे आणि मनुष्य जशी इच्छा करील तसाच तो होईल. कांहीं स्वराज्य व स्वतंत्रता या गोष्टी त्या यांतील ईश्वरी अंकूरच होत.

X वाद युद्ध

प्रस्तुत मवाळ व जहाल यांच्या मध्यें जो मोठा वाद पडला आहे तो मुख्य त्या संबंधानें आहे आणि या वादाच्या बुडाशीं सर्व विचारवृत्ति उठवी ... करण्याची शक्ति आहे ... राष्ट्रधर्म प्रतिपादन करणारी जहाल मंडळी मवाळ मंडळी बरोबर एकदिल होऊं शकत नाहींत. नैसर्गिक स्वराज्याच्या मनोवृत्तींचा उच्छेद काडीमात्र होऊं देतां कामा नये. ✓स्वराज्य किंवा स्वातंत्र्य हा मनुष्याचा स्वभावसिद्ध हक्क आहे आणि या हक्काच्या अंतिमामध्यें आगेवारी बिलकुल उपयोगी नाहीं. Xजहालांच्या अंतिमापेक्षां म...ळांचें अंतिम चार आणे कमी आहे पण हा चार आण्यांचा कमीपणा फार घातुक व मनुष्याचा मनुष्यपणाच कडून टाकणारा आहे. खुद्द रा. मोर्ले ... ह्या अंतिमाला किंवा आपेक्षांना ... ही गोष्ट ईश्वरी संकेता... ...वेळा ...नेमिला. ...निवाम... नाहीं ... गणपती हा दत्तक घेण्याचें आली ... फर- ... पावगा... विधान ... ण्यांत आली. ...राहिल्या पा... नाहीं ...सर्ग सिद्ध स्वराज्याचा हक्क आह्मी प्रतिपादित करितों तेव्हां रा. मोर्ले साहेब आह्मी चांदोबा मागतों असें ह्मणोत पण आमच्या या मनाच्या प्रवृत्तीला मर्यादा घालण्याचें समर्थ्य कोणा जवळही नाहीं हें ते विसरतात.

✓ परिस्थितीचें बंड

आह्मी चांदोबा मागण्या इतके वेडे आहो व आह्मांस इतकें बांधून टाकणारी परिस्थिति आहे आणि त्या स्थितिकडेच रा. मोर्ले हे बोट दाखवितात हेंही खरेंच पण श्री शिवाजी दुसरीकडे आपला मार्ग खुला करून देत आहेत परिस्थितीच्या साम्राज्याखालीं दडपून जाण्यापेक्षां परिस्थितीवर साम्राज्य करण्याची गुरु किल्ली श्री शिवाजींनीं आपल्या हातीं दिली आहे. त्यांच्या काळची परिस्थिति अगदीं ग्रासून टाकण्याइतकी जबरदस्त होती. खुद्द त्यांचे वडील विजापूरकरांच्या पदरीं, मुसलमानी राज्याचें सैन्य, पायदळ व राज्य ही काडीमात्र इकडे तिकडे हालूं देणारीं नव्हतीं. अशा स्थितींत मावळे लोकासारख्या उपकरणांनीं महाराष्ट्रांत स्वराज्य स्थापन करण्यासाठींच श्री शिवाजीचा जन्म होतो.\ रामावतार तरी हेंच सांगत आहे. साता समुद्रा पलिकडील लंका जिंकावयाची होती आणि चरणांनीं जलनिधी उतरावयाचा होतां आणि ही गोष्ट करण्याला साधन काय तें माकडें होतीं. आणि या बाबतींत श्रीराम व श्री शिवाजी परिस्थितीला न भिण्याविषयीं सारखेंच शिकवीत आहेत.

आशा वाद

आपली जी दृढ विश्वासाची आशा तीच आशा सृष्टीमध्यें खरी होणारी आहे. आपणालाच विश्वास पाहिजे विश्वासापुढें कोणतें जग आड येणार नाहीं. स्वराज्य हें आपलें हातचें आहे हाच बोध त्या चरित्रांतील मुख्य रहस्य होय किंबहुना शिवचरित्राचा तो प्राण किंवा जीव आहे. ब्रिटिश साम्राज्य तरी आपल्याच हातानें चालतें आणि मग आपलें नैसर्गिक किंवा मनुष्य स्वभावाची अबाधित खूण जें स्वातंत्र्य किंवा स्वराज्य तें आपल्यापासून कीतीसें दूर आहे? स्वराज्य हा कांहीं गर्त्रीं पडणारा पाऊस नाहीं कीं तो आपणाला सकाळीं दिसून पडेल आपल्या हाता पायावर आपण उभें रहावें आणि हीच मूलभूत स्वराज्याची कल्पना पूर्वज्यापासून आपली आहे ही कल्पना ह्मणजे आपली पिढीजाद कल्पना होय. निदान महाराष्ट्रांत तरी या कल्पनेच्या उदयासाठीं राष्ट्रीय सभेचा मंडप नको होता या आपल्या हातांतील सुवर्णाच्या कड्याची परीक्षा करण्यासाठीं आपणाला निराळा सोनार नकोच आहे.

संकटाचें दिव्य

परिस्थितीचें बंड मोडणें ह्मणजे संकटांचा डोंगर आपलासा करणें आहे संकटाच्या ठिकाणा काळका... नका संकट ह्मणजे ईश्वरी ...ल्यास ...हाची वेळाच होय संकटाच्या परिक्षेला ...व कसाला जो उतरतो तोच ईश्वरी अनुग्रहाला सत्पात्र होय किंबहुना संकट ह्मणजे ईश्वराला पदर धरून ओढण्याची वेळा होय; आणि जो हें साह्य निग्रहानें मागतो त्याच्या जवळच— ...ना त्याच्या मध्येंच—ईश्वरकार्य करण्यासाठीं उभा आहे. श्री शिवाजीचा अवतार हा साक्षात्कार डोळ्यापुढें आणतो. संकटानें ग्रासून व व्यापून न जातां संकटें हीच त्यांच्या यशाचा दिव्य सोपान बनला.

कर्तव्य

श्री शिवजयन्तीच्या उत्सवानें आपण त्या वेळेची परिस्थिति उत्पन्न करूं इच्छित नाहीं. आपल्यापुढें जी परिस्थिति उभी आहे तीच करारानुरूप करण्याची रसायनक्रिया शिवजयन्तीमध्यें आहे. परिस्थितीला अनुविध सिद्धी करण्याचें कर्तव्य श्री शिवाजीचें चरित्र आपल्या पुढें मांडीत आहे नवीन पिढीला हें कर्तव्य शिकविण्याचें काम पुढाऱ्यांचें होय. परिस्थितीला अनुरूप अशीं पुण्य कृत्यें करण्याचें रहस्य आजचा महोत्सव शिकवीत आहे.

आक्षेप.

शिवाजी ह्मणजे डोंगरांतला लुटारू व चोऱ्या करणारा असें शाळेमधील इतिहास शिकवित होता. तेव्हां असल्या व्यक्तीची जयंती ती कसली आणि ती करण्यानें राजद्रोह तो कशाला करावा? हे आक्षेप आपोआप कालानेंच दूर झाले आहेत. अमेरिकेचा जसा वॉशिंगटन तसाच महाराष्ट्राचा श्री शिवाजी होय. हा जुना बखरींतला इतिहास आतां लोकांपुढें आलेला आहे. राष्ट्रांतील वीर पुरुषांचा महोत्सव करावा हेंच आमचे राज्यकर्ते कृतीनें सांगतात मग शिवजयंन्तीमध्यें राजद्रोह नाहीं असें पाल्लेपद कायद्याच्या पुस्तकांतून घालण्याचें आतां प्रयोजनच उरलें नाहीं. लार्ड कर्झन जर लार्ड क्लाइव्ह किंवा वारन हेस्टींग यांची जयन्ती करण्याला उद्युक्त होतात तर शिवजयन्तींत राजद्रोह तो कोठून येणार! लार्ड केन्ह सारख्यांची नीती जरी न पाहिली तरी त्यांनीं परराष्ट्राच्या मुड्या मुरगळल्या आहेत आणि मनुष्याचा स्वाभाविक हक्क पायाखालीं तुडविला आहे. त्या पुरुषापेक्षां श्री शिवाजी किती तरी अनंत पटीनें रमणीय व अनुकरणीय होय. स्वराज्याशीं ह्मणजे मातृभुमीशीं द्रोह करणें बरें किंवा राजद्रोहाचें पातक बरें हें देखील ठरवितांना मातृगमनाच्या पापाला देहान्त शिक्षा आपल्या धर्मांत आहे हें कोणीही विसरूं नये.

X जित्याची खोड

आपल्या पैकीं कांहीं मंडळी परिस्थितीला भिऊन दुसऱ्यांस भेदरून टाकतात. पण अशी भेद उत्पन्न करणारी गोष्ट पुराण कालीं व अलिकडच्या कालांतही सारखीच असे. शिवाजी महाराजांना खुद्द त्यांचे वडील शाहाजी हे त्यांच्या मार्गांत आड आलेले होते. शहाजीची भीती तीच आमच्या मवाळांची आहे. त्यांच्यामध्यें आजन्म खिळलेली ही खोड आतां जावयाची नाहीं. ती त्यांच्या बरोबरच लय पावेल तेव्हां अशा भीतीला जागा न देण्यासाठींच श्री शिवाजीचा अवतार झाला.

X अवतार

जेव्हां जेव्हां मनुष्यधर्माची संस्थापना परिस्थितीला अनुरूप अशी पालटून करावयाची असते तेव्हां अवतारी पुरुष आपणच होऊन मनुष्य देहामध्यें निर्माण होतात. अवतार कार्याला लागणारी सिद्धता करून ठेवण्याचें कार्य आपलें आहे, तेव्हां आपण होऊनच तशी परिस्थिति निर्माण केली पाहिजे आणि हें महत्कार्य शिकण्यासाठीं आपण येथें जमलों आहों हें अंतर्यामीं चांगले बाणलें ह्मणजे सर्व कार्यसिद्धी आपल्यापुढें उभीच आहे.

विचार काव्य

राजश्री टिळक यांचीं दोन्ही व्याख्यानें ह्मणजे आमच्या राजकीय जगाचें प्रति–ईश्वर होत. उच्च अमृतमय वाणी परम उदात्त विचार आणि अत्यंत उज्वल राजनिष्ठा यांचें माहेरघरच होत.

राजश्री टिळक यांच्या व्याख्याना निमित्त आकोल्याच्या सभ्य स्त्रियांही सभेला आल्या होत्या आणि त्यांच्या करितां स्वतंत्र सोय असल्या मुळें पुष्कळ बायका आजच्या व्याख्यानालाही जमतील अशी आशा आहे.

उद्याच्या प्रात:कालच्या गाडीनें रा. टिळक हे जाणार आहेत आणि त्यांच्या आगमना निमित्त खामगांवासही मोठा महोत्सव होणार आहे.

नोटीस

नोटीस वेशमी गोविंद नरोबा सईतवाळ रा. सरिपूर ता. वाशीम जिल्हा अकोला

यांसः—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मी तुमची लग्नाची बायको असून लग्न झाल्यास सुमारें ३० वर्षे झालीं त्या वेळापासून आजपर्यंत तुमच्यांत राहुन तुमचे मर्जीप्रमाणें वर्तणुक केली हल्लीं तुह्मी आपली मातोश्री व बहीणीचे सांगण्यावरून मजला त्रास देऊन घरांतुन हाकून दिले व तुझा काणतेच प्रकारचा मजवर हक्क न राहण्याबद्दल तुझे नांवची मी फारकती देतो ह्मणून मजला धमकी देत आंहा. व फारकती देतो ह्मणून कगद आणून फारकती घेण्याविषयीं मजला तकादा करित आहां परंतु तुमचे पासून फारकती घेण्याची मुळींच ईच्छा नाहीं. कारण माझें वय आतां दुसरा नवरा करण्यासारखे राहीलें नसून मजला संततीही नाहीं. सबब या नोटिशीनें कळविते कीं पुर्वीप्रमाणें माझ्या खाण्यापिण्याची वगैरे सर्व प्रकारची व्यवस्था टेवावी तसें न करून मजला त्रास चाल किंवा त्रास देण्याच्या इरायानें जीनगीची अफरातफर कराल तर कायद्या प्रमाणें मी योग्य हक्कदार असल्यानें सर्व मजकूर योग्य कोर्टीत कळऊन सर्व प्रकारचा बंदोबस्त केला जाईल तारीख २२-४-०८

सही

सत्यबाई जवजे गोविंदा सई- ... सीरपुर ता ...

...कास अगर जास्त ईसमास ... यताचे मागे गार्टील ह प

नं. ख. ५६ निशाणी खु.

नोटीस

(१) सीताबाई मर्द अंबादास सोनार

(२) सुंदराबाई मर्द नारयण सोनार

(३) बहिणाबाई मर्द नामदेव सोनार

त्रिवर्ग राहणार आकोला

यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून कळविण्यांत येते कीं आमचा चुलतबंधु नामदेव हा मरण पावल्यानंतर दोन महिन्यांची काल होत नाहीं तोंच तुह्मी जिन्नगीची गैरविल्हा व्यवस्था चालविली आहे. बेभरंवशाच्या माणसाला मुखत्यार नेमीत असून तुह्मी सर्व स्थावरजंगम इस्टेट त्याच्या हवाली लोभामुळें करूं पहात आहां. तुह्मी अशी गोष्ट करूं नये. सर्व स्थावरजंगम जिन्नगी वाडिलोपार्जित आहे. तिच्यावर तुमचा उपभोग घेण्याचा हक्क आहे, पण ती जिन्नगी तुह्मी अफरातफर होऊं देतां कामा नये. घरचीच सावकारी आहे तेव्हां तुह्माला कर्ज वगैरे काढण्याची गरज बिलकूल नाहीं. तुह्मास योग्य कारणासाठीं पैसा वगैरे लागल्यास मी देण्यास तयार आहे. पण तुह्मी फसूं नये व लबाड लोकांच्या छंदानें वागून इस्टेट गमावूं नये ह्मणून ही अगाऊ जाहिर सूचना दिली आहे. सांप्रतच्या वहिवाटीनें जिन्नगीची जी नासधूस चालू आहे ती तुह्मी नोटीस पोंचतांच बंद करावी. असें करण्यात चुकूं नये. जर यांत अंतर पडले तर कायद्याप्रमाणें तजविज केली जाईल. कळावें ता. २४-४-०८ इ.

सही

बाळकृष्ण वल्द गंगाराम सोनार

आकोला दस्तुर खुद

नं. ख. ५७

नोटीस

गणपत व पांडु वल्द आनंदा राहणार मौजे भरोस प्रगणे खेर्डा तालुके चिखली जिल्हा बुलडाणें यांस—

नोटीस देणार ठुंजी मर्द संपत ही आज्ञान पालण करणार साबु शेवंती मर्द विसराम राहणार भरोस प्रगणे खेर्डा

संपत हा मैयत झाला तो माझा मुलगा असून मौजे मजकूर येथील वतनदार पाटील होता. मजला दुसरा मुलगा नसल्या कारणानें गणपती याजला दत्तक घेण्याबद्दल गणपती याचा विचार ठरला. त्या प्रमाणें तुह्मी व पांडु यानें असा करार केला कीं माझा भाऊ गणपती याजला दत्तक देतां आणि दत्तकाच्या संबंधानें जो खर्च कागदास व दत्तक विधानास लागेल तो आह्मी लावुं. मैयत संपत याचें नावानीं शेतें होतीं त्याच्या वर्ग गणपती वल्द संपती या नावानें झाला पुढें पापाटीलकीचें चौकशींत डेप्युटी कमिशनर साहेब बहदुर यांनीं दत्तक मंजूर केला नाहीं व दुसारा इसम पाटीलकीवर नेमिला. गणपती हा दत्तक दे... आली ... विधान ... ण्यांत आली. नेव ... जवळ राहत नाहीं व सैताचे जिनगीची व्यवस्था पहात नसून कर्जाचीही फेड करित नाहीं. सबब गणपती यांजला दत्तक देण्याचें असल्यास तुह्मी आपल्या खर्चानें दत्तविधान करून आमचेजवळ रहावें तसें करित नसल्यास शेताचें खातें बदलून आमचें नांवे करून द्यावें आणि या नोटीसीचें उत्तर पंधरा दिवसांचे आंत द्यावें कळावें. तारिख २०- माहे एप्रील सन १९०८ इसवी

सही

शेवंती मर्द विश्राम पाटील हीची निशाणी हातची बांगडी दस्तुर शामराव हसाजी पाटील

नं. ख. ५८ -

जाहिर नोटीस

विद्यमान सबजज्ज साहेब बहादूर कोर्ट अकोला यांचे कोर्टातून

रा० स० नंबर ९ सन १९०८

या नोटिशीचे द्वारा सर्वत्र लोकांस जाहिर करण्यांत येत आहे कीं अर्जदार १ खाजा मुजफरोद्दीनखां वल्द खाजा अबदुस समदखां. २ खाजा हिफजुररहिमानखां वल्द खाजा अबदुस समदखां. ३ खाजा अखतरहनखां वल्द खाजा अबदुस समदखा. नंबर १ ते ३ अ. पा. खाजा असदुल्लाखां वल्द खाजा गुलाम लुतफोद्दीनखां. ४ खाजा असदुल्लाखां वल्द खाजा गुलाम लुतफोद्दीनखां व खाजा अहमदुल्लाखां वल्द खाजा गुलाम लुतफोद्दीनखां सर्व रा. पातूरशेखबाबू तालुका बाळापूर जिल्हा अकोला यांनीं मयत खाजा अबदुस समदखां मुसलमान रा. पातूरशेखबाबू ता. बाळापूर हा ता. १७-४-०५ रोजी मयत झाल्यामुळें सदरहू मयताचे गणेश परसराम कुळकर्णी रा. महान याजकडे कर्ज रोख्यावरून येणें असलेली रकम २०० व व्याज ७१६८ मिळून रकम वसूल करण्याकरितां स्मालकाज कोर्ट अकोला येथें स्मा. मु. ४९ सन १९०८ चा दावा आगऊ आहे ती रकम वसूल करण्याकरितां वारसाचें सरटिफीकीट मिळण्याकरितां आमचे कडे अर्ज दिला आहे. सदरहू अर्ज आमचेकडे चौकशी करितां ता. २०-५-०८ रोजीं नेमला आहे तरी सदरहू बद्दल कोणास कांहीं तक्रारी वगैरे करणें असल्यास त्यांनीं आमचे कोर्टांत अकोले येथें वरील तारखेस सकाळीं १० वाजतां हजर व्हावें. सदरहू तारखेस हजर न झाल्यास पुढें कोणतीही सबब ऐकली जाणार नाहीं.

आमच्या सहीनिशीं व कोर्टाचे शिक्यानिशीं ही नोटीस दिली असे आज ता० २४ माहे एप्रिल सन १९०८ इसवी

N. G. Subhedar

Sub-Judge AKOLA

नं. ख. ५९

जाहिर नोटीस

रा. रा. काशिनाथ मंत्री दुकान मुंबई ठिकाणा काळकादेवी यांस खालीं सही करणार यां कडून कळवियांत येतें कीं ... डला आ. आमचे मालासंबधानें व सवचा ... सबधानें दर्पवर्षाचें खातें आहे त्या खात्यांत आमची रकम आपणाकडे बाकी निघत आहे. या बद्दल आपण पुर्वी देऊळगांवीं आले त्यावेळीं मी रकमेसंबधानें व हिशोबासंबधानें आपणापाशी सांगितलें तर आपण कबुल केलें कीं मीं एक किंवा दोन महिन्याचे आंत येऊन हिशोब करीन तर आपण अद्याप हिशेब करण्यांस येत नाहीं व आह्मी आपणांस दिलेलें पत्राचें उत्तरही पाठवित नाहीं आणि आपले जवळ आमचे अनामत ठेवलेले डागीणे सोन्याचे व जडीताचे व मोत्याची कंठी वगैरे आहे. तेही अद्याप आपण पाठवित नाहीं आपण येथें आला होता त्यावेळीं आह्मास सांगितलें कीं मी मुंबईस गेल्या बरोबर डागीनें टपाल मार्गानें पारसल करून पाठवून देतो. ते डागीने आज पावेतों आपण पाठविलें नाहींत करितां आपणास मुद्दाम नोटीस करून कळविण्यांत येते कीं ही नोटीस पावल्यादिवसापासून पंधरा दिवसांचे आंत आमचे आनामत असलेले डागिने टपाल मार्गानें पारसल करून पाठवावे आणि हिशोबाकरितां एक महिन्याचे आंत येऊन हिशोब नक्की करावा तसें न केल्यास रीतीप्रमाणें तजवीज करतां येईल मग आपणास खर्च द्यावा लागेल. कळावें ता० २३-४-१९०८ इ०

सही

बेगराज रामगोपाळ मारवाडी दुकान देऊळगांव राजा तालुके चिखली

नं. ख. ६० जिल्हा बुलडाणे

नोटीस

नोटीस वेशमी भीवराई मर्द सोनाजी माळी राहणार मामन यांसः—

खालीं सही करणार गणु वा गंभीरजी यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तूं माझे चुलत भावाची बायको ह्मणजे माझी सून आहेस. तूं फक्त अन्नवस्त्राची हकदारीण आहेस. तरी तूं जीवंत आहेस तो पर्यंत जमीन घरीं वाहून अगर एक वर्षाची लावगण करून त्याचे उत्पन्नातून अन्नवस्त्राची तजवीज करीत जावे. ती जमीन तुह्मास दुसरे कोणास गहाण खरीदी अगर पट्यानीं देण्याचा अधिकार नाहीं. तुह्मी ती मिळकत गहाण वगैरे ठेवल्यास मी जबाबदार होणार नाहीं. व इस्टेटही जबाबदार होणार नाहीं. कळावें. तारीख २३-४-०८ इ.

सही

निशाणी गणु वा गंभीरजी माळी

नं. ख. ६१ याचे हातची रेघ

जाहिरात

सर्वत्र लोकांस कळविण्यांत येतें कीं भीवराई मर्द सोनाजी माळी ही माझी भावसून आहे ती फक्त अन्नवस्त्राची हक्कदारीण आहे तिजला मिळकत गहाण वगैरे ठेवण्याचा अधिकार नाहीं. तरी तिचे पासून कोणी गहाणखत पटा खरेदी अगर इतर दस्तऐवज करून घेऊं नये. घेतल्यास इस्टेट अगर मी जबाबदार होणार नाहीं. कळावें. तारीख २४-४-१९०८

सही

नि० गणु वा गंभीरजी माळी

नं. ख. ६२ याचे हातची रेघ

नोटीस

नोटीस वेशमी हणमंत रामराव बोंबले संमत देशमुख राहणार आकोट तालुके मजकूर यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं कसबे आकोट येथील देशमुखीचें लवाजम्याबद्दल सरकारांतून दरसाल रुपये १६० प्रमाणें तुह्मांस मिळतात. त्यांत माझे निमे हिशाचे रुपये ८० तुमचेकडून घ्यावयाचे त्याप्रमाणें तुह्मी सन १९०५-६ पासून सन १९०७-८ पावेतों तीन वर्षाचे लवाजम्याची रक्कम रुपये २४० तुह्मी घेतली सदर्हु रक्कम तुह्मास दरवर्षी पत्रद्वारे व समक्ष मागणी केली. तरी तुह्मी सदर्हु माझे निमे हिशाची रकम दिली नाहीं करितां तुह्मास या नोटिशीनें कळविण्यांत येतें कीं तुह्मी तारीख २२-४-०८ रोजीं समक्ष करार केल्या प्रमाणें नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांचें आंत सदर्हु माझे लवाजम्याची रकम रुपये २४० मला देऊन पावती घ्यावी. तसें न केल्यास सदर्हु रकमेबद्दल कोर्टात दावा करून कोर्ट खर्चासुद्धां व नोटिसाचे खर्चासुद्धां तुह्मा पासून रकम भरून घेतली जाईल. कळावें. ता. २३-४-०८ इ.

सही

कृष्णराव गणेश संमत देशमुख आकोटकर हल्लीं वस्ती शेगांव निसबत रायली ब्रदर्स कं०

नं ख. ६३

आर्यवनौषधालय मुर्डी

हाईराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन रा. रा. अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोलें यांनी आमची औषधें व रक्त इतें हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या काहीं नव्य जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत यापैकी आमची औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आम्हास दिले आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित् न आल्यास नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचें आरोग्यार्थ आणखी एखादे औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजीवनी

धातुवर्धक, अत्यंत कामोत्तेजक, वपौष्टीक, वीर्य स्तंबक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धीवर्धक सुवर्ण माक्षीक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शारीरिक मुख्य राजा जी धातू ती शुद्ध असेल तर शरीर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होते ती दोषी असेल तर शरीरांत नाना कारचे रोगरूपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारीरिक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ठ होण्याकरितां या गुटिका प्रत्येक वर्षी पहिले त्या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनानें नपुसकत्व, स्वप्नदोष व इतर धातुगत उष्णते इंद्रियशिथलता, कडकी. गर्मीसंबंधी मुळेले विकार मुत्रकृच्छ्र; धातुचा पातळपणा, खोकल्याची धुपणी, छातींतील रोग, हात पाय मुत्राशय. व नेत्र याचा दाह, क्षय, पंडूरोग, मुळाची खर, जीर्णज्वर, आम्रमांद्य मस्तकशूळ, मुळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. वक्षंतरोग, मधुमेह जुनाट परमा, मुखोंनेंधून ने आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होऊन शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त याची शुद्धी वृद्धी वीर्यस्तंभन व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व जडान्न पचन लागते त्यांना उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत. करितां गुणाबद्दल असंख्य सर्टिफिकेटें मिळाली आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून फक्त उपयोगी आहेत गुटिका पुरविणाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयाच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयाचे आंत वेगळा टपालखर्च ९ आणे पडेल अनुपान खडी साखर किंवा व्ही. पीनें खालील पत्त्यावर मिळतील.

दरः–एकदम ३१ गो० १ रु० ७५ गो० २ रु. ११९ गो ३ रु १६१ गो. ४ रु. २७५ गो० ६ रु. ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजनः–यानें पडल, साहर, फुल, खुपऱ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरीत बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस हें अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रणः—कोणताही नवा जुना परमा व उजनव दहा तिडीक मुत्राची कळी, संकोच पुयस्राव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसता सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठेंच मिळत नाहीं. बा० किं० १ ।। भार बाटलीस रु. २

४ दंतपल्लवर्धक चूर्णः–दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे होतात.

५ विंचूचें विषः–औषध लावतांच उतरतें मुळीं ३ तो. ८ आणे

६ गजकर्णः–खरूज, गांधे वगैरे सर्व विकार ३ दिवसांत जातात डबी ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः–औषध घेताच कशाही प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुनः उद्भवत नाहीत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः–आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरू होतांच सर्वांनी संग्रह तापावर गोळ्या गाठीस लेप, पात चढू नये म्हणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक किं. २ आणे ख. सो

९ सामानाचा मोठा क्याटलाग मागवा तो फुकट पाठवूं औषधांत अपायकारक पदार्थ अगदीं नसून पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल असंख्य सर्टिफिकेटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायने भस्म धातु, गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान खडा साखर टपाल खर्च वेगळा पडेल रोखीनें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं. प्रकृतिचें मन कळविल्यास रोगाची निदान चिकीत्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्यची सुचना.

हल्लीं वर्तमान पत्रांतून औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असुन प्रत्येक आपला सवाल निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळे एका जो धंदा सुरू केला त्यांचेच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें करावें आमचे जाहिरातीत कोकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ प्रांतांत उत आला असून आमच्या औषधांची वगैरे मासांतून तो पर्यंत येऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा तें लोक यांची आम्हास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपली थोरवी गाण्याचा ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आम्हास ग्राहकांच्या सुचविणें हेच की ज्यांच्या कारखाना आज सतत १९।२० वर्षे अव्याहत सुरू असून ज्यांच्या औषधास चाले डाक्टरांनी सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधें कल्याणकारी ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषध नेहमीं उपयोगांत आणणें अत्यंत हितकारक आहे यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करता आम्हास शितीनें कायम राहून हा सार्वजनिक व कल्याणकारीत असलेला उपक्रम नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उत्तरोत्तर वृद्धींस आणण्याची खटाट करूं. आजपर्यंत आमचे खटाटीस यशहि बरेंच असें आहे,- करितां सकळ आर्य बंधूस व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्याकरितां आमचीच औषधें अत्यंत गुणकारक आहेत. तीच सर्वांनी वापरावा, एकवार अनुभव घ्यावें खात्री होईल इतर जाहिरातीशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हें लक्षांत ठेऊन औषध मागणें तीं खालील पत्त्यावर बिनचूक मागवावी म्हणजे खरी गुणकारक औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य येईल. नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ताः—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

Oriental Government Security Life Assurance Company Limited

Established 1874.

HEAD OFFICE—BOMBAY

Chief Agency for C. P. Berar and Khandesh

Head—Quarters Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED TWO CRORES AND SEVENTY ... LAKHS

Claims paid for over two Crores

IMMEDIATE SETTEL MENT OF CLAIMS

IF there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the Policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. *This the Directors of the "Oriental" keep well before them and act up to—treating their clients with the utmost liberality*

UNQUESTIONABLE SECURITY

IT is not sufficient to read that a Company's funds amount a givensum, but it is essential to know how such Funds are invested— if in miscellaneous and risky investments or how secured

THE Funds of the "Oriental" are invested in Government Securities, and lodged with the Government Official Trustee of Bombay in terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising throu decease of assured lives, and endowment policies matu

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others, b empoying a portion of their annual income or profits in effecting life po once create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he die early, before he hs had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes his upmind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay There are numerous instances in the records of the "Oriental" where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application to—

M. De SOUZA,
CHIEF AEGNT
Nagpur.

N. 2

हें पत्र आकोल्या येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखाण्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोला वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख ११ माहे मे सन १९०८ इ० [अंक १७

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हा. ....२ रुपये
वर्गणी आगाऊच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन आळी धरल्या जातील.
नोटीस मुद्राच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील. पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक

ह्या बँकेत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेवितां जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील. आणि तो पैसा त्या [illegible] कास अथवा जास्त इसमास अगर त्यापैकीं मयताचे मागे राहील [illegible] काढतां येईल.

व्याज दरसाल दर शेकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमाच्या प्रती बँकेत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक आकोला ९।९।०९ नं ७३ — G. A. Phill[illegible] [illegible]ट

NOTICE

The [illegible]cipal Committee of Karanja [illegible]ake the following rules [illegible]n 49 of the Berar [illegible] uni [illegible] 1886 in supercession of [illegible]t rules on the subject. [illegible] rules are hereby published for inform[illegible]ation.

Any sugges[illegible]tion or alterations to these rules be submitted [illegible] to the Secretary in writing before the 15th of June 1908.

RULES

1 The tax on buildings & lands and on professions & trades shall be payable in advance in one instalment on 1st April every year.

Karanja dated 5th may 1908, — H. L. Hativalekker, Vice Chairman Municipality KARANJA

आपलें अतिम [illegible] ह्याचा नैसर्गिक [illegible] होय. [illegible] नाहीं. अंतिम [illegible] लेल्य [illegible] स्वाधीन.

वऱ्हाडसमाचार

वैशाख शुद्ध १० शके १८३०

शिक्षण आणि सरकार.

आमच्या देशांत राजकीय हक्कांच्या इतकाच, किंबहुना त्यापेक्षांहि जास्त महत्वाचा प्रश्न शिक्षण संबंधाचा आहे. सरकार या बाबतींत आपलें कर्तव्य पूर्णपणें करीत नाहीं असें लोकांना वाटत आहे आणि सरकारला मात्र आपण शिकस्त केली आहे असें वाटत आहे. अशा स्थितींत योग्य शिक्षणाचा प्रसार जास्त व्हावा कसा आणि हिंदुस्थानांतील लोकांच्या भावी सुस्थितीची आशा उत्पन्न व्हावी कशी? पार्लमेंटांतील हिंदुस्थानाच्या कांहीं हितचिंतकांनीं या [illegible]वर एक लहानसा वादविवाद गेल्या आठवड्यांत केला. शिक्षणासंबंधानें हिंदुस्थान सरकार जो हलगर्जीपणा करितें याचे दुष्परिणाम लक्षांत घेऊन या प्रश्नाची समूळ चवकशी व्हावी अशी सूचना करण्यांत आली. नवे अंडर सेक्रेटरी मि. बुकॅनन यांचे ऐवजीं हिंदुस्थानांत नुकतेच येऊन गेलेले माजी अंडर सेक्रेटरी मि. हॉबहाउस यांनीं या सूचनेला उत्तर दिलें मि. हॉबहाऊस हे तीन महिनें हिंदुस्थानांत होते व एकंदर राज्यकारभाराची चवकशी करणाऱ्या कमिशनाचे ते अध्यक्ष असल्या मुळें वस्तुस्थिति त्यांना माहित नाहीं असें ह्मणावयाचें नाहीं खरें, पण ज्ञानाचा दुरुपयोग मनुष्य करूं [illegible] लागला ह्मणजे [illegible] त्याचपुढ मुकाट्यानें बसण्याची पाळी येते. गेल्या दहा वर्षांत शिक्षणावर होणारा खर्च शे. ८ नी वाढला असेल पण पद्यांचें अत्यंत वाढलेलें खर्चाचें प्रमाण हि एकंदर खर्चाच्या आंकड्यांशी तुलना करून पाहिलें असतां कितीं कमी पडतें हें दाखविण्याची तसदी मि. हॉबहॉउस यांनीं घेतली नाहीं ह्मणूनच बरें झालें! हिंदुस्थानासंबंधाच्या ज्ञानाचे पेले पार्लमेंटासमोर पालथे करितांना हिंदुस्थानांतील शिक्षणावर होणाऱ्या खर्चाची तुलना सुधारलेल्या देशांतील खर्चाशी करण्याचा मोह त्यांना उत्पन्न झाला नाहीं ह्मणून निदान हिंदुस्थान सरकारची अब्रु तरी बचावली. [illegible] प्राथमिक शिक्षणाचे बाबतींत शिक्षणखात्याचा अंमल कमी होऊन लोकलबोर्डाचे हातीं त्याचीं सूत्रें जास्त सढळपणानें सोंपवावीं असा त्यांनी अभिप्राय दिला आहे. पण लोकल बोर्डांत लोकांमधील विद्वान व कर्ते मनुष्यांचा समावेश होण्याचे मार्ग व त्यांनीं कर्तव्य बजावण्याचे मार्ग जों पर्यंत आतांच्यापेक्षां जास्त खुले होणार नाहींत तों पर्यंत शाळेची तपासणी शाळा खात्याच्या इन्स्पेक्टरानें केली काय किंवा मुलकी खात्यांतील एखाद्या अंमलदारानें केली काय, दोन्ही सारखेंच.

मुजफरपूर प्रकरण.

बंगाल प्रांत सध्यां अगदीं खवळून गेला आहे. तिकडील वातम्यांचा सुरु इतका क्षुब्ध आहे कीं काय भयंकर नवलाच्या गोष्टी कानीं पडतील तें कळत नाहीं. लोकांच्या अंतःकरणांत जो अग्नि धुमसत होता त्याचा पेट मुजफरपूर येथें अरेरावी राजश्री किंग्जफर्ड यांच्या मित्रावरील प्रसंग होय. राजश्री किंग्जफर्ड ह्मणजे कलकत्यास राजद्रोहाबद्दल भडाभड शिक्षा ठोठावणारे माजी म्याजिस्ट्रेट होत. दोन तरुण खुदीराम बोस व दिनेशचंद्रराय हे त्यांच्या बंगल्यावर पाळत ठेऊन त्यांचीच गाडी समजून एक कुलपी गोळा फेकतात आणि राजश्री किंग्जफर्डच्या ऐवजीं मि. केनेडी यांची पत्नी व कन्या ह्या गाडीच्या चुकीमुळें मृत्युमुखीं पडल्या. याचा पुढील शोध लावतां कलकत्यास बॉम्ब गोळ्यांचा कारखानाच सापडला आणि वीस चाळीस बाबू मंडळी एकामागून एक कैद करण्यांत आली आहेत. बिरेंद्रनाथ, उपेंद्रनाथ बानर्जी, उल्हास कुमार दत्त, इंदुभुषणरॉय, विभूतिभूषण सरकार इत्यादि ऐन पंचविशीच्या उमेदीची मंडळी कबूली जबाब देत आहेत कीं. होय आह्मी कट केला आणि त्या कटामध्येंच चंद्रनगर येथील मेयर, लेफ्टनंट गव्हरनर, इत्यादिकांवर बॉम्ब गोळ्याचा कसा उपयोग केला हेंही ते सां[illegible] [illegible]तात. हा कट फुटला ह्मणून ते दिलगीर आहेत पण इतक्या भयंकर बंडाच्या कार्यामध्येंही ते निर्धास्तपणानें सत्य बोलत आहेत त्यांच्या जबान्यांत मर्दानी पणा दिसून पडतो. मुजफरपूर प्रकरण अत्यंत भयंकर होय. याचा निकाल काय द्यावें लागलेच आणि पुढील प्रकार फलानुमेय न्यायाचा होईल अशा प्रसंगीं सरकारनें आपलें डोकें फारच शांत व उदार व दूरदृष्टि ठेविलें पाहिजे. सर्वत्र बंडांचीं चिन्हें आहेत अशा समजुतीवर अराजकपणाची व लष्करी कायद्याची अंमलबजावणी होऊं नये अशी आमची प्रार्थना आहे. लोकमताची जी पायाखालीं तुडवणी सरकारच्या हातून होत आहे. तिचा पहिला प्रादुर्भाव ह्मणजे मुजफरपूर येथें झाला. प्रजा असंतुष्ट आहे हें विसरतां कामा नये आणि प्रजेच्या संतोष संपादणें हा खरा मुत्सद्दीपणा होय. संतोष संपादण्याची वेळा हीच आहे. आणि हल्लींच्या प्रकरणांत ईश्वर सरकारला व प्रजेला कसाला लाऊन पाहत आहे असें आह्मी समजतों. गेल्या बारा वर्षांत सरकारनें व प्रजेनें जीं कार्यबीजें पेरलीं तीं हल्लीं फलोन्मुख होऊं पाहत आहेत. मुजफरपूर प्रकरण आज कालचें नाहीं तर त्याचीं मुळें कायद्याच्या उदरांत बरींच लांबवर पसरलेलीं असलीं पाहिजेत. कायद्याच्या शस्त्रापेक्षां दयेचें शस्त्र फार शीघ्र परिणामकारक असतें हें राज्यकर्त्यांस सांगण्याचा प्रजेला काय अधिकार!

पाश्चात्यांची व्यावहारिक नीति.

ज्ञान ही जसें स्वयंभू शिफारसपत्र असतें तसें अज्ञानही कधीं कधीं शिफारसपत्र होऊं शकतें. याचा अनुभव हिंदुस्थानांतील ब्रिटिश अमला खालच्या मुसलमान समाजाला आहे. हें शिफारसपत्र आपल्या समाजाकडून दूर झुगारविण्याच्या कार्यास लागलेल्यापैकीं न्या. अमीरअली हे एक आहेत. पाश्चात्यांच्या राजकीय व्यवहारांतील तत्वाचें व त्यांतील डावपेंचाचे त्यांनीं इतक्या सूक्ष्म रीतीनें अवलोकन केलेलें आहे कीं त्यांचा 'नाईनटीन्थ सेंचुरी' मधील या विषयावरील लेख वाचीत असतांना एक एक गोष्ट मूर्तिमंत डोळ्यापुढें उभी राहून पाश्चात्यांपाशीं व्यावहारिक नीति आहे अशी यत्किंचित् शंका जरी असली तरी ती पार नाहींशी होते. पूर्वीच्या काळीं पश्चात्य राष्ट्रांना सर्व जगाच्या तारणाबद्दलची मोठी कळकळ वाटून त्यांनीं आपल्या शुभवर्तमानाचा प्रसार जारी केला; त्याचा शक्य तितका उपयोग झाल्यानंतर आणि अतःपर तो मार्ग गैरफायद्याचा दिसल्याबरोबर शुभवर्तमानाची जागा आधिभौतिक सुधारणेनें घेतली. पूर्वी आत्म्याच्या पारलौकिक सुखाची काळजी वहाणारे [illegible] मनुष्यांच्या इहलोकाच्या [illegible] सरकारला ही करण्यांत [illegible] नाहीं. स्वदेशी [illegible]णार यापुढ महत्वाची अभिवृद्धी [illegible]युक दिसूं लागले आपल्या पोटांत किती ही आणि कसले ही विचार असोत, लोकांच्या पुढें आपलें अंतःकरण गंगाजला प्रमाणें निर्मळ आहे असें भासविण्याची हातोटी त्यांना अगोदर पासून चांगलीच अवगत होती. या पेक्षांही मोठा गुण सांगावयाचा राहिलाच आहे. देशाभिमान वगैरे ज्या गुणाना आपल्या [illegible] व आपल्या भार्येत उच्चपद दे[illegible] आपला असेल त्यांचाच परकीयासंबंध आ[illegible] कावयाचा असल्यास तो [illegible]हित त्या तशाच प्रकारच्या इतर रहाणार नाहीं. शद्वांनीं करावयाचा. [illegible] तजवीज झाली असें ह्मणावयाचें ध[illegible] शाळा तरी या लोकांना मात्र स[illegible] निमुटपणें संचरूं द्यावें, ह्मणजे आगखी [illegible] घालूं द्यावा, हवे तसे अत्याचार [illegible] हे शिक्षा अन्याय करूं द्यावे, हें सर्व ते [illegible]करच परोपकारासाठीं करीत आहेत असें शक्य तर खरें मानावें किंवा तें होण्यासारखें नसल्यास निदान त्यांच्या विरुद्ध तरी बोलूं नये. मात्र येवढें ध्यानांत वागवावें कीं जर कोणी आपल्या हिता करितां आपल्या ईश्वरदत्त हक्कांच्या आणि हित[illegible]च्या मर्यादेच्या आंत

पाय पसरूं ह्मणेल तर ती वडाची तयारी आहे हें ऐकून घेण्यास तयार असावें लागेल मि० अमीरअल्लींनी आपल्या लेखांत जें चित्र वठविलें आहे त्याचें स्वरूप अशा प्रकारचें आहे. हिंदु समाजानें तें पूर्वींच ओळखण्यास सुरवात केली आहे. ज्यांनी ओळखावयाचें राहिलें आहे त्यांनीं मात्र ही संधी वाया घालवूं नये.

श्री शिवजयन्ती

(राजश्री टिळक यांचें तत्वदर्शन)

नंबर २

वैशाख शुद्ध ३ च्या सायंकाळीं उत्सवस्थळीं जमलेल्या सात आठ हजार लोकांस प्रेमानें संबोधून ते ह्मणाले कीं,

शिवाजी महाराजांनीं राष्ट्राला पूर्ण स्वातंत्र्य दिलें. तुह्मां आह्माला स्वातंत्र्य मिळवितां येणें शक्य आहे असें त्यांच्या चारित्रानें जगाला माहित करून दिलें आहे. अलिकडचा काळ मोठा कठीण आला आहे.

पुरुषार्थ

पशू व मनुष्य यांच्या मधील फरक त्यांच्या अंतिमासंबंधानेंच आहे. नांगराच्या बैलाची प्रगती ह्मणजे त्याला गाडीला जुंपणें, तोफखान्याला लावणें किंवा शर्यतींत घालणें होय. पण तसें मनुष्याचें नाहीं. मनुष्याचें स्थित्यंतर अशाच प्रकारें हेऊं देणें ह्मणजे त्याच्या स्वर्गाची वाट खुंटविणें होय. त्याचें अंतिम पूर्ण स्वातंत्र्याचें आहे. काशीयात्रा हें जसें हिंदूचें अंतिम संसारांतील आहे तसें मुसलमानाची मक्केची यात्रा होय. काशीस जावें किंवा मक्केला जावें असें आपण हिंदु मुसलमान नित्यशः वदतो. काशी फार लांब आहे मक्काही फार लांब आहे ह्मणून जवळ असलेल्या एखाद्या गोदावरी सारख्या नदींत स्नान क[illegible] पवित्र व्हा असें सांगणें कोणाला रुचेल का[illegible]य ? क्षणभरही तें कोणी ऐकणार नाहीं. काशी क्षेत्र व मक्केची मशीद हें पवित्र स्वातंत्र्य देवीचें मंदिर होय. त्यांकडे तोंड करून आपला राजकीय मार्ग आक्रमित गेलें पाहिजे. ब्रिटिश राज्याकडे नजर देऊन मार्ग आक्रमा असें सांगितलें तर कोणी ऐकणार नाहीं. धर्माच्या बाबतींत घ्या अगर राजकीय बाबतीं घ्या शेवटची गोष्ट ही विशेष महत्वाची असते. [illegible]यें आहोंत आह्माला ईश्वरानें स्वतंत्र [illegible]लें आहे. आह्मी स्वतंत्र रहावें [illegible] राष्ट्रीं इच्छा आहे. स्वातंत्र्य [illegible]श्य [illegible] वास करीत नाहीं तो [illegible] बरोबर कधीं वाटत नाहीं कीं [illegible]चा असतां त्यांतून आपली [illegible]क्ष मिळवावा. धर्म, अर्थ, [illegible]क्ष हे पुरुषार्थ आहेत पश्वर्य[illegible]. जे हें ध्यानांत आणीत नाहींत ते अधोगतीला पावतात. आपल्या पुरुषार्थाला कोणतीहि मर्यादा घालूं नका. शरीर मोठें अवाढव्य असलें ह्मणजे झालें असें समजूं नका. हत्तीचें शरीर मोठेंच आहे पण तो कधीं स्वातंत्र्य मिळवूं शकतो काय ? ताड पुष्कळ उंच असतात पण त्या उंचीचे आपणाला पुरुष पाहिजेत. वृषाचे स्कंध नकोत पण वृषाच्या स्कंधासारखें पुरुषाला स्कंध पाहिजे. पशू न पुरुष भिन्न आहे तो त्याच्या मनामुळें होय. ह्मणून हें मनच प्रथम तपासून घेतलें पाहिजे.

" मनएव मनुष्याणां कारणं बन्धमोक्षयोः "

ब्रिटिश स्वार्थ

ब्रिटिश साम्राज्य अद्याप परकेंच वाटतें. त्याचा परकेपणा दुणावत चालला आहे. आह्मी औद्योगिक दृष्ट्या नामशेष होत आहो. आपणांतील कांहीं धंदे साफ बुडाले आहेत. हें सर्व कोणाकरितां तर गोऱ्यांचें पोट चालावें ह्मणून. पूर्वींचे काळीं पैसा लुटला गेला तरी तो कोठें जात होता ? सातासमुद्रा पलिकडे जात नव्हता. कोणा तरी आपल्या भाऊ बंदाला मिळत असे. पाहिला जो इंग्रजी राज्याचा दोष आहे तो हा आहे कीं सर्वांचे पैशाची गठडी विलायतेस जात आहे. हें राज्य लवकर गेलें तर [illegible] दोष अ[illegible]कडे [illegible] नाहीं. ज्याचें पाप त्याचें माथ्यावर. सरकारनें त्याचा दोष आमच्यावर देणें ह्मणजे अंतःमजरणा होय. विहिरीच्या कांठावर निजलेल्यास आंत पडशील ह्मणून सांगत असतां जर तो रागावून खटला करूं लागला तर त्याचा दोष कोणाकडे? आमच्या पैकींच कांहीं लोक सरकारची खोटी तरफदारी करित आहेत. निद्रिस्त सरकारला आह्मी जागे करीत असतां जे आमच्या आड येतात त्यांनीं असें करणें ह्मणजे त्यांनाच लाजिरवाणें होय. इंग्रजांची अक्कल इंग्रजांच्याच स्वार्था करितां. आमची अक्कल जरी त्यांचे पेक्षां कमी असली तरी ती आमच्या स्वार्थाकरितां. अशी इंग्रजी राज्याची स्थिति आहे. शंभर वर्षें जरी हें सरकार आमचेवर राज्य करीत आहे तरी अजून आमच्यापैकीं कोणाला आगगाडीची पेटीसुद्धां करण्याची रीत शिकवूं नये काय ? जर्मन, स्वीडन वगैरे, जपान वगैरे देशांनींही आमच्यावर पोट भरावें या गोष्टी इंग्रजांना [illegible] काय? मग आह्मीं संतुष्ट रहावें हें संभवेल तरी कसें ?

प्रजाद्रोह

राजद्रोह पिनल कोडानें गुन्हा होतो तर आह्मी प्रजेच्या तर्फे विचारतों कीं प्रजेचा द्रोह राजानें तरी काय ह्मणून करावा ? राजा सामू व प्रजा सून असें कांहीं कोणत्या शास्त्रांत सांगितलें नाहीं. मराठे व ब्राह्मण, हिंदु व मुसलमान हा भेद धरूं नका. सर्वांच्या डोक्यावर एकच साम्राज्य फिरत आहे. हिंदुला सारा जास्त व मुसलमानाला कमी असें कांहीं नाहीं. हिंदु कोष्टी, व मुसलमान मोमीन या दोघांना म्यँचेस्टरनें साफ नासले केलें आहे. " जशांस तसें " या ह्मणीचा उपयोग केला पाहिजे. आपले हातपाय हालूं नये ह्मणून सरकारचा प्रयत्न चालला आहे. ही राज्यकर्त्यांची सद्दी होय ही त्यांची सद्दी ह्मणजे तुमची आमची उदासीनता होय. सरकार मवाळांना प्रथम मवाळ करित असून जहालांना दूर हांकून देण्याचा यत्न करीत आहे. नंतर मवाळ नाही दूर करील. ही यांची राजनीति होय. हीं मवाळांना समजली पाहिजे. आमच्यांत दुही माजवून सरकारनें आपली सद्दी कायम ठेवावी हें कांहीं चांगले नाहीं अंध्याचा मोहार जो साध्य मानतो त्याला फळ नको काय? टाइम्स असें ह्मणतो कीं मवाळ हे जास्त लबाड आहेत कारण ते पुढची गोष्ट बोलत नाहींत व जहाल उघड बोलतात तेव्हां ते मवाळांपेक्षां कमी लबाड होत. आह्मी स्पष्ट बोलतों कारण हलीचे राज्यकर्ते मोठे शहाणे, धूर्त व कुशल आहेत. त्यांच्या कुशलतेचें मुख्य धोरण हें कीं हिंदुस्तान हातचें सुटूं नये. प्रजेला राज्य कार्यानें आपल्या बरोबरीचे करून सोडल्या शिवाय हिंदुस्तान सतत त्यांचे हातीं राहील हें संभवनीय आहे काय?

पापाचें क्षालन

पापाचें क्षालन पुण्य कार्यानें करावें असें साधु पुरुष सांगतात. साधु पुरुषामुळेंच देशाचा उद्धार होत असतो. जर एका राष्ट्रानें दुसऱ्या राष्ट्राचें स्वातंत्र्य हिरावलें तर तें मोठें पाप होय. हें पाप नाहींसें करणें ह्मणजे जिंकलेल्या देशास सुधारून पुनः मोकळें केलें पाहिजे. धन मिळवावयाचें तें त्यागासाठींच ह्मणजे त्याच्या योग्य व्यया साठींच होय. तसेंच जिंकलेल्या राष्ट्राला मोकळें करणें हें पुण्य होय. हें पुण्यकार्य हल्लींचे राजकर्ते विसले आहेत. जर ते हें पुण्य करीत नाहींत तर आपण तें त्यांस करावयास लावलें पाहिजे. त्यांना पुण्याचा मार्ग दाखविणें राजद्रोह नव्हे तर परमेश्वराचे घरीं त्यांना पुण्यांश मिळवून देणें होय. अद्रोहः सर्व भूतानाम् ही आमची श्रेष्ठ आज्ञा आहे तथापि जर कोणी आपल्या स्वातंत्र्याच्या आड येत असेल तर आपण ये यथामान प्रपंचेत या तत्वांवर आपण त्यांच्याशीं सरळच होऊन उभे राहिलें पाहिजे. दोघेही आपण पापांत बुडत आहों. अशा वेळीं एक जर वर आला नाहीं तर त्याला खालीं दाबून [illegible] प्रयत्न केलाच पाहिजे जो पातक करितो व जो त्याला अनुमती देतो ते दोघेही सारखेच दोषी होत. उदाहरणार्थ हल्लींचा पान स्वातंत्र्याचा प्रश्न. विलायतेस दारूचीं दुकानें बंद होत आहेत. पण इकडे तीं झपाट्यानें चालूच आहेत. हें पानस्वातंत्र्य ह्मणजे आपल्या व्यक्ती स्वातंत्र्याचा नाश होय. विलायतेंत कदाचित् पानस्वातंत्र्य नैसर्गिक हक्क असेल कांकीं तिकडील सर्वच राष्ट्र दारूबाज. आमच्या इकडे अद्यापि लोकांना दारू पिण्याची शरम वाटते. हल्लींचें पानस्वातंत्र्य हें शरम नाहींसें करीत आहे. स्वातंत्र्याचा प्रश्न हा कांहीं हल्लींचाच नाहीं एकानें दुसऱ्याला तुडवावें हा कांहीं न्याय नव्हे. ख्रिस्ती धर्मच सांगतो कीं आपण सर्वच परमेश्वराचीं लेकरें आहोंत. आणि प्रत्येक जण या रीतीनें परमेश्वराचा अंश आहे. दास्यांत राहण्या करितां परमेश्वरानें आपणास उत्पन्न केलेलें नाहीं. परमेश्वराचे घरीं आपण सर्वजण सारखेच स्वतंत्र आहोंत तेव्हां हें नैसर्गिक स्वातंत्र्य आपण स्पष्टपणें सांगितलेंच पाहिजे. हें आपण हा नैसर्गिक हक्क मिळविण्या साठीं सर्वांनीं कंबर बांधली पाहिजे हिंदु मुसलमान धर्मानें भिन्न असलों तरीं यां राष्ट्र कार्यांत आपण सर्वजण एकच आहों. हा हिंदु व तो मुसलमान असें निराळे ओळखून पडतां कामा नये. आमचे देशांत जें धान्य पिकतें त्यावरच आपला पिंड वाढला आहे. हा सपिंड भाव सोडून देऊं नका. ही गोष्ट हक्काची आहे. हा सपिंडभाव बंधुप्रेमाचा होय. एका कुटुंबांतल्या माणसाप्रमाणें कमाला उभे राहूं तर परमेश्वराचाही पाठिंबा मिळेल. या मध्यें कांहीं राजद्रोह नाहीं. ज्याला आपली तुंबडी भरावयाची असेल त्याचा हा द्रोह होय. असा द्रोह करणें हें ज्या त्या परिस्थितीचें लक्षण होय. सूर्य सर्वच प्रकाशतो पण वऱ्हाडांत उष्णता अधिक व महाबळेश्वरावर तो शीत वाटतो. हा कांहीं दोष सुर्याचा नव्हे. स्वातंत्र्याच्या मार्गांत असा द्रोह अनिवार्य असतो. पूर्वींचा स्वतंत्रतेचा सूर्य जो पश्चिमेकडे मावळला तो आतां पुन्हा पूर्वे कडील उदयाचलावर येऊं पाहात आहे त्याचा मध्यान्ह हिंदुस्थानावर व्हावयाचा आहे अशा वेळीं मातीच्या ढेकळा सारखे होऊन किरण खाऊन टाकूं नका.

त्रिजेच्या तारा

मुंगीला कःपदार्थ मानतात पण वेळ जुळून आली ह्मणजे मुंगी देखील हत्तीला जेरीला आणते. इंग्रजसरकारच्या आपण मुंग्या आहोंत. इंग्रजांचे आमच्या खेरीज चालावयाचें नाहीं हें पक्कें समजा. हा साम्राज्याचा गाडा देखील आम[illegible] लोकांच्या [illegible]हूनच चाललेला आहे. आमच्या पैकीं शेकडा पांच जण या साम्राज्याच्या नोकरींत आहेत. आपले लोक सरकारच्या त्रिजेच्या तारा आहेत. या जर ताराच पुढें न गेल्या तर वीज तरी पुढें कोठून जाणार. शेकडा ९५ लोकांचें जर सरकारी नोकरी वाचून चालतें तर या पांच जणांचे चालणार नाहीं हें संभवतच नाहीं. सरकार आपलें ऐकेपर्यंत आपण त्यांच्या तारा बनतां कामा नये. आपण एक पैसा वर्गणी दिली कीं त्याचा हिशेब मागावयास तयार होतो आणि दरसाल कमीतकमी १२० कोट रुपये सरकार नेत आहे त्याचा आपण कधीं हिशेब मागतो काय कर आह्मी जो कर देतो तो किती द्यावा [illegible] देतो [illegible] आमचें आह्मीच ठरविणार. पैसा [illegible] खर्च करणारे दुसरे काय ह्मणतील या [illegible]चा राजकीय इतिहास हेंच [illegible] पाहिजे [illegible] प्रमाणें प्रातीचा पट्टांश ज आह्मी [illegible] मागत नाहीं. हल्लींचे राजे [illegible] क्षत्रिय नाहींत. ते क्षत्रिय वैश्य मि[illegible]ळून बनले आहेत. करांचे रूपानें पैसे [illegible] जात आहेत व बेपारासाचेंही पैसे [illegible] त्यांच्याच घरांत पडत आहेत तर याला आळा घालावयाला शिका. अर्धवट राहून आतां भागावयाचें नाहीं. हेंच हा शिवाजीचा उत्सव शिकवितो. हा उत्सव परस्परांत वैर माजविण्यासाठीं नसून राष्ट्रामध्यें सद्गुणांचा उदय करण्या साठीं आहे. सध्यां गुणाची अपेक्षा आहे जातीची नाहीं. पुढें शिवाजी जरी मुसलमानांत जन्मास आला तरी आह्मास वाईट वाटण्याचें कारण नाहीं-

तत्त्वदर्शन

नंबर ३

वैशाख शुद्ध ४ सोमवार सायंकाळीं श्रोतृसमुदाय दहाबारा हजाराहून मोठा होता. इतकेंच नाहीं तर त्या दिवशीं शेगांवचे प्रसिद्ध अवलिया श्री गणपतीबुवा यांची स्वारी सभास्थानीं मुक्काम आली होती. या सुयोगाला अनुलक्षून राजश्री टिळक बोलले कीं,—

प्रस्तावना

आजचा समाज व प्रसंग फार अपूर्व आहे. शिवाजी उत्सवाचा हा तिसरा दिवस आहे. अशावेळीं आपले प्रांतांतील प्रसिद्ध साधुपुरुष श्री गजानन महाराज यांचें आगमन होऊन सभेवर त्यांनीं अशा प्रकारचा अनुग्रह करावा ही मोठी आनंदाची गोष्ट आहे. असे प्रसंग शिवाजी उत्सवास आज पर्यंत आले नव्हते व अकोलेकरांनीं त्यांना येथें आणून अशा सत्पुरुषाच्या भेटीचें श्रेय दिलें याबद्दल मी त्यांचा फार आभारी आहे. गजानन महाराज यांची परंपरा श्री समर्थ रामदासा पासून आहे. त्यांनीं येथें येण्याचें मनांत आणून आपले विनंतीला मान दिला; अशा सुप्रसंगीं आपल्या अंतःकरणांत आपल्या कार्याला सिद्धी येईल अशी बुद्धी झालीच असेल. हे येथें हजर असल्यामुळें बोलणारावर एक प्रकारची जबाबदारी आली आहे; तरी पण हें काम माझे हातून पार पडेल अशी माझी समजूत आहे. पण हा ईश्वरी प्रेरणेचा अंश आहे असें वाटतें. त्यांना या ठिकाणीं येण्याची बुद्धी होऊन ते आपल्या प्रेक्षकांकडच्या कृत्यांचें अवलोकन करीत आहेत व आमच्या हातून घडून येणाऱ्या कृत्यांस पाठबळ देत आहेत हा योग दैवीयोग आहे असें माझ्या प्रमाणें आपणालाही वाटेल. ही प्रस्तावना पुरी आहे म्हणजे मी अधिक प्रस्तावना करूं शकत नाहीं. माझ्या मनोवृत्ती इतक्या उचंबळल्या आहेत कीं त्या आतां माझ्यानें वाचेनें स्पष्टीकरण करवत नाहींत. यासाठीं त्यांनीं येथें येऊन आपणावर जो अनुग्रह केला त्या कृपादृष्टी बद्दल आनंद मानून अशी कृपादृष्टी आपल्यावर सतत त्यांनीं ठेवावी अशी मी त्यांनां आपले तर्फें विनंती करितों.

आपला ध्रुव

आपलें अंतिम साध्य पूर्ण स्वातंत्र्य हें होय राष्ट्राचा नैसर्गिक हक्क म्हणजे पूर्ण स्वातंत्र्य होय. कांहींच्या मतें हें अंतिम साध्य बरोबर नाहीं. काशीयात्रा हा जसा प्रत्येकाचा संसारांत अंतिम हेतु असतो, त्याप्रमाणें राजकीय चळवळींत गुंतलेल्या लोकांचें स्वातंत्र्य हें अंतिम साध्य आहे. असा कोणताही धर्म नाहीं कीं हिंदू धर्माची प्राचीनता सिद्ध करूं शकणार नाहीं. आज हजारों वर्षे परमेश्वरानें आपला धर्म राखिला आहे हें काय आपणांस दास्यत्वांत ठेवण्या करितां? ज्या अर्थी आम्हांला इतके दिवस जीवंत ठेविलें आहे त्या अर्थी परमेश्वराचे मनांतून सुदीन दाखवावयाचा आहे. जर तसें त्याचे मनांत नसतें तर आपण केव्हांच जमीन दोस्त झालो असतो. राष्ट्राकडे इतिहासाच्या दृष्टीनें पाहिलें म्हणजे हे विचार खरे ठरतील. वस्तुस्थिती अशी आहे परमेश्वराची आपणावर खचित कृपा आहे. ईश्वर जे उपाय अमलांत आणतो व ज्या मार्गानें आपलें कल्याण करितो त्याबद्दलचे आपलें ज्ञान अल्प असल्यामुळें त्यांतील गूढ उकलत नाहीं. जें कांहीं घडत आहे तें आपल्या अभ्युदयासाठीं होय. परमेश्वर आपणावर कोपलेला नाहीं. पण आपलीं कर्मेंच इतकीं वाईट झालीं आहेत कीं तीं हिणकस सोन्याप्रमाणें अग्नींतून काढल्या शिवाय कधींही शुद्ध होणार नाहींत. कालिदास कवी हेंच सांगतात कीं, हेम्नः संलक्ष्यते ह्यग्नौ विशुद्धिः श्यामिकापि वा.

पूर्वी ज्या हिंदुस्थानची कीर्ति सर्व पृथ्वीवर गाजत होती त्या हिंदुस्थानवर आज संकटें आलीं आहेत. ज्या वेळीं आपलें राज्यकर्ते कातडीं पांघरीत होते तेव्हां आपण मलमल वापरीत होतो. अतिशय जुनें खाल्डियन साम्राज्य तें ज्या वेळीं अभ्युदयास आलें नव्हतें अशा वेळीं आपला हिंदुस्थान देश भरभराटीचे शिखरावर पोंचला होता. ग्रीस, रोम, इराण व खाल्डिया हीं साम्राज्यें सगळीं काळाला बळी पडलीं आहेत. आमची परंपरा काळाला टक्कर देऊन राहिली आहेत. आम्ही मात्र कायम राहिलों आहों. वेद, स्मृति इत्यादि परंपरा सर्व कायम आहेत. यावरून आमचे अंगीं चिवटपणा आहे असें आम्ही समजतों. तुमची इच्छा असो वा नसो परमेश्वराची इच्छा अशी आहे कीं हा चिवटपणा कायम रहावा. तुम्ही आपल्या लोभानें व मोहानें ही ईश्वरदत्त देणगी गमावली तर पृथ्वीच्या पाठीवर तुमच्या सारखे हतभागी कोणीही नाहींत असें मी म्हणतो. आपलें ध्येय आहे तें विसरूं नका. तें भावी उत्कर्षाचें बीज आहे. हिंदुस्थानची नौका कोणीकडे हांकावी हें दाखविण्याचा हा ध्रुवाचा ताराच आहे. मध्यंतरची कोणतीही गोष्ट फायद्याची होणें नाहीं. काशीयात्रेस जाणें म्हणजे काशीसच गेलें पाहिजे. नुसतें यमुनेचें दर्शन घेऊन काशी यात्रा होत नाहीं. मनुष्यानें केलेला कायदा मनांतील हेतू दाबूं शकत नाहीं. प्राचीन काळचे राजे मनांतील पाप काढून टाकीत. हल्लींचे राजे मनांत पुण्यांशच ठेवीत नाहींत. पूर्वींचे राजे आपली जबाबदारी ओळखीत होते. कोणाच्याही मनांत पाप आलें तर राजा धनुष्य घेऊन त्याचे पुढें उभा रहात असे, असें रघुवंशात सांगितलें आहे. हल्लींच्या राजांत हें दिसून येत नाहीं. राजद्रोहाचें जें ढोंग आहे त्यानें कांहीं मंडळी घाबरत आहेत. या राज्यांत जरी प्रजाद्रोह हा गुन्हा नाहीं तरी ईश्वराचे येथें गुन्हाच आहे. हा घडत असतां प्रजेच्या मनोवृत्ति क्षुब्ध होतात व त्यामुळें कित्येक राजे लयास गेले आहेत. आपला अंतिम हेतु कायम केल्या नंतर पुढचा विचार तो साध्य कसा करून घ्यावा हा होय. पूर्ण स्वातंत्र्य जिवाला मिळाल्या खेरीज संतुष्टता उत्पन्न होणार नाहीं. धार्मिक बाबतींत मोक्षा पेक्षां कमी अंतिमसाध्य कोणी धरलें आहे! बायकापोरांचें चांगलें चाललें म्हणजे झालें असें जो म्हणतो त्याचें हें म्हणणें येथें आलेले सद्गुरु महाराज बरोबर म्हणतील काय? राष्ट्राचा मोक्ष म्हणजे स्वातंत्र्य होय.

राष्ट्रीय शिक्षण

अशा तऱ्हेनें हें अंतिम साध्य निश्चित [illegible] केलें पाहिजे. आपली स्थिती दुर्बल होत चालली आहे. आपले राज्यकर्ते आपलें ऐकत नाहींत. जसा मुलगा मोठा झाला म्हणजे बापाचीं सर्वच मतें त्याला रुचत नाहींत त्या प्रमाणें हिंदुस्थानची स्थिती झाली आहे. आमचें राज्यसूत्र आमचे हातांत असावें अशी आमचे मध्यें इच्छा उत्पन्न झाली आहे. स्वराज्य आपलेच हातीं आहे. पण त्याची ओळख पटली पाहिजे. ही जेव्हां पटते तेव्हां हें द्यावयाचें कोणी व मिळवावयाचें कोणी? जी वस्तु घरांत आहे ती वस्तू द्यावयाची जरूर काय? ओळख देणें हा पहिला प्रकार होय. हें शस्त्रावर व अस्त्रावर अवलंबून नाहीं. स्वराज्य म्हणजे काय हें कळलें म्हणजे मग तें मिळविण्यास कठीण पडणार नाहीं. उपदेशानें, ज्ञानानें, सत्पुरुषांचे दर्शनानें व चारित्र्यानें परमेश्वराची ओळख पटत असते. राष्ट्रीय बाबींत हाच न्याय लागूं आहे. तत्त्वदर्शी लोक या ज्ञानाची ओळख करून देतात. अक्रूर देतील काय? प्रल्हादाला नारायणाची ओळख देण्याला हिरण्यकश्यपू कारण झाला काय? स्वराज्याची जर ओळख करून देणें असेल तर सरकारी शिक्षणानें होणार नाहीं. राष्ट्रीय शिक्षण द्यावयाचें तें अंतिम साध्य वगैरे कळतां यावींत एवढ्या करिताच. अंतिमध्येय साध्य होण्याला राष्ट्रीय शिक्षण हेंच पहिलें साधन आहे. आपणास जें शिक्षण मिळतें तें अपवित्र होय. [illegible] पवित्र ज्ञान पाहिजे व तें मिळण्यास राष्ट्रीय शिक्षणाशिवाय तरणोपाय नाहीं. अपवित्र ज्ञान आपणास असें शिकवतें कीं इंग्रजच तुमचें रक्षण करण्यास समर्थ आहेत. सरकार सांगतें कीं प्राचीन धंद्यांत कितीहि कला कौशल्य असलें तरी [illegible] कच[illegible] इंग्र[illegible] सरकारचें धोरण झालें. [illegible] पाद्री लोक असें सांगतात कीं आमचा धर्म चांगला आहे व तुमचा धर्म वाईट आहे. ज्यानें आपण पूर्वींची ओळख विसरून जाऊ व ज्या आधिदैविक शक्तीनें हिंदुस्थान हा इतके दिवस टिकला आहे तो सर्व विसरून जाऊन पदार्थ विज्ञान शास्त्राच्या घोटाळ्यांत आपण पडूं असें शिक्षण दिलें जातें आहे. नीतीचें व स्वातंत्र्याचें शिक्षण दिलें जात नाहीं. शिक्षण कशाचें दिलें जातें म्हणून विचाराल तर इंग्रजांचे ताब्याखालीं पशू प्रमाणें काम करूं शकाल असें शिक्षण मिळत असतें. यानें किताब, नौकरी वगैरे मिळतात. पण अंतिम ध्येयाचा राष्ट्रदृष्टीनें विचार करावयाचा असल्यास या गोष्टी अगदीं क्षुल्लक आहेत. राष्ट्रीय शिक्षण हें एक प्रकारचें वळण आहे व हें जर नवीन पिढीला दिलें नाहीं तर मनुष्य व पशु यांतील अंतर करूं शकणार नाहीं. गाईचें वासरूं उत्पन्न झाल्यावर आपले पायावर उभें राहून सर्व क्रिया आपल्या आई बरोबर करितें. तितकीच पशुवृत्तीची गती देण्या पुरतें हल्लींचें शिक्षण आहे. नव्या पिढीला अनुभव देऊन पुढें वाट करा असें आतां सांगावयाचें आहे. शिक्षण असें पाहिजे कीं पुढची पिढी मागें पाय न टाकतां पुढच्याच पायरीवर पाय टाकील. राष्ट्राचें शिक्षण ज्याचे ताब्यांत नाहीं त्यानें आपलें गाठोडें दुसऱ्याचे ताब्यांत देण्यासारखें आहे. राष्ट्रीयत्वाची ज्या योगानें ओळख पटेल तें राष्ट्रीय शिक्षण होय. राष्ट्ररूपी परमेश्वराचें खरें स्वरूप ज्यांत दिसेल तें राष्ट्रीय शिक्षण. हें कांहीं परकी लोकांकडून मिळावयाचें नाहीं. तें आपलें आपणच मिळविलें पाहिजे. कांहींचें म्हणणें असें आहे कीं सरकाराकडून एकाद्या संस्थेला ग्रँट घेणें म्हणजे आपले पैसे आपण घेण्यासारखे नाहीं काय? ग्रँट घ्यावयास हरकत नाहीं असें आम्ही म्हणतो पण त्याची ओळख पटली पाहिजे. त्या ग्रँट वर बसून अराष्ट्रीयत्वाचें भूत येत असतें हें जर टाळतां आलें तर ग्रँट घेणें ठीक होईल. राष्ट्रीय शिक्षण हें स्वतंत्रतेचें द्योतक होय. एक राष्ट्रीयत्व करावयाचें असेल तर हें शिक्षण आपले ताब्यांत घ्या. वाटेल तसें घ्या. पण तें शिक्षण पारतंत्र्यांत असून चालावयाचें नाहीं. नीति, धर्म व शास्त्रीय शिक्षण दिलें जात नाहीं तर तें मागाही त्याची तोड नाहीं. सरकार हें शिक्षण देत नाहीं अशी जर तुमची खात्री झाली असेल तर तें तुम्ही त्यांना देण्यास भाग पाडलें पाहिजे. सरकारचा हेतु व स्वार्थ आणि प्रजेचा हेतु व स्वार्थ हे अत्यंत भिन्न झालेले आहेत व अशा ठिकाणीं राष्ट्रीय शिक्षण सरकारी शाळांतून कधींहि मिळावयाचें नाहीं. व हल्लींच्या स्थितींत तर मिळण्याचें अशक्यच आहे. तरुण पिढीचीं मनें तयार करणें म्हणजे राष्ट्राचा श्रीगणेशाच होय. राष्ट्राचें मन बदलणें, वासना जागृत करणें हें राष्ट्रीय शिक्षणाचें काम आहे व सरकारला ही गोष्ट इष्ट वाटणार नाहीं. स्वदेशी, बहिष्कार [illegible] अशी सोय केली असती काय? आपले हातानें प्रजेला स्वराज्य देऊन चंबुगबाळें उचलणें हें कांहीं सोपें नाहीं. म्हणणें फार सोपें पण करणें कठीण. बाप ममतेनें मुलाला शिक्षण देतो तें तो आपला संसार नीट चालवील या दृष्टीनें. आम्हाला ज्या गोष्टी पाहिजे आहेत त्या संपादन केल्याखेरीज आम्ही रहाणार नाहीं. अशा प्रकारचे शिक्षणाची तजवीज झाली पाहिजे. एक नमुन्याची शाळा तरी तशा प्रकारची झाली म्हणजे आणखी शाळा होऊन मग सरकारलाही हें शिक्षण पसंत पडूं लागेल. हा सुदीन लवकरच येवो अशी आशा आहे.

स्वदेशी × बहिष्कार

शिवचरणगीर

देशाला पूर्ण स्वातंत्र्य [illegible] आकोला
साधन स्वदेशी होय मुलीचे शाळें जवळ
होय. या साधन ता.३० आको[illegible]
मिळवावयाचे आहे.
स्वातंत्र्य साध्य

बाहिष्कार हें त्याचें साधन होय. [illegible] आपल्या स्वार्था करितां आहे व याच कारणामुळें परकीय सरकार या गोष्टी इच्छित नाहीं. लॉर्ड मिंटो सांगतात कीं आमची स्वदेशीवर पूर्ण सहानुभूती आहे. पण प्रामाणिकपणानें करा असें ते ह्मणतात. प्रामाणिकपणाचा त्यांचा अर्थ असें कीं त्यांचा देश हा स्वदेशच होय. पण आमच्या दृष्टीनें प्रामाणिकपणाचा अर्थ असा कीं आमचा देश हाच फक्त स्वदेश होय. आपला प्रदेश हिंदुस्थान व त्यांचा प्रदेश समुद्रवलयांकित अशा एका लहानशा बेटांत आहे ते जर स्वदेशी आहेत तर आपणही स्वदेशी आहोंत आमचें स्वातंत्र्य नष्ट करुन वैभव वाढेल तें कोणाचें? आमचें कीं त्या परकीयांचें?

आह्मालाही आमचे राजे [illegible]; तें कसें तर पानस्वातंत्र्या सारखें. आपण जर एखादा कारखाना सुरु केला व आपण जर म्यांचेस्टरशी चढाओढ करावयास लागलो तर म्यांचेस्टरवाल्यांच्या बोंबा ऐकून आह्मा हिंदुस्थानांतील कारखान्यावर कर बसवितात. आपलें पाहिलें काम स्वातंत्र्य मिळवावयाचें आहे मग भरभराट ही सहज होईलच. भरभराट स्वातंत्र्याच्या मागून जात असते. गुलामगिरिच्या मागून नव्हे एवढ्याच साठीं स्वतंत्रतेनेंच उद्योगधंद्याचें रक्षण करावयास पाहिजे. सध्यां आपल्या शरीराचे व मनाचे दोन्हीही पोषाख विलायती झालेले आहेत "वासांसि जीर्णानि यथा विहाय" हाच न्याय सर्वत्रास लागूं आहे. आपले आत्मे तरी पूर्वींचेच राहिले असतील काय! आत्मा आधी सुधारा, मग मन सुधारा मग; बाह्य सुधारणा होईलच. ही सुधारणा आत्म्यापासून शरीरापर्यंत होणार आहे स्वदेशी हें ढोंग नाहीं. ज्या देशांतील अन्नानें आपला पिंड बनला तो देश काय ढोंग आहे? अजून नाहीं. आर्यभूमी अशी वाट पहात आहे कीं हिंदुस्थानचें पुत्र आपणाला "माता" ह्मणून केव्हां हांक मारतील! इतकें [illegible] आहे तरी आपले देशाचें नुकसान होत आहे ही कल्पना डोक्यांत शिरुं नये अशा तऱ्हेचें शिक्षण देण्यांत आहे [illegible] बहिष्कार व स्वदेशी हे कांहीं दोन नाहींत हे एकाच शरीराचे दोन भाग आहेत परमेश्वरानें अर्ध्या देहानें पुरुष व अर्ध्या देहानें स्त्री निर्माण केली आहे स्वतंत्रतादेवीचा एक पाय स्वदेशी व एक बहिष्कार होय. या राज्यावरही आपण बहिष्कार टाकूं अशी सरकारला भीति वाटत आहे परमेश्वराचे ठिकाणीं राग उत्पन्न झाला कीं सैतानाचा आपोआप बंदोबस्त होतो व प्रतियोगी रुपानें ही त्याची छाया आली आहे. ही स्वदेशाच्या प्रीतीची छाया जर पडली तरच बहिष्कार उत्पन्न होईल. बहिष्कार जगामध्यें नसतां तर आज इंग्लंडला ही स्थिती प्राप्त झाली नसती. हा बहिष्कार योग इंग्रजांनां भरभराटीस आणीत [illegible] योग ते [illegible] ता. [illegible] एप्रिल सन [illegible] याच [illegible] आहे कीं हा कांहीं [illegible] शकत नाहीं. कांहीं बहिष्कार कां नको? [illegible] घालीत

आहे मग तो नको कां! [illegible] दिली आहे. पटूच नाहीं व [illegible] अंतःकरणांतील विचार प्रगट करण्याचें होय. हें जो करीत नाहीं तो क्यानें वाणी [illegible] देत करीत आहे. कोणताही [illegible] मरत [illegible] चालूं शकत नाहीं. हे शत्रु जर [illegible] आहे तर तें टाकून देणार कशा करितां! बहिष्कार [illegible] हेतु [illegible] होत आहे व हें [illegible] बाबीं तीन प्रकारची आहेत. कांहींच्या मनांत या गोष्टी येत नाहींत. कांहींच्या मनांत या गोष्टी येतात पण बोलत नाहींत. कांहींच्या मनांत येतात [illegible] स्वदेशात यानें होणारा परकीय [illegible] बाहेर पडेल [illegible] राष्ट्रास [illegible] मी [illegible] चळवळ आहे. [illegible] अंतःकरणांत ज्योत पेटली पाहिजे हा त्याचा हेतु आहे.

नवी पिढी.

हे उपाय कोणत्या पुरुषांचे हातून तडीस न्यावयाचे हा एक प्रश्न राहातो. हें नवीन पिढीचें कर्तव्य आहे. व त्याची जबाबदारी त्यांचेवर आहे. मी जुन्यांना नावें ठेवीत नाहीं कारण मी [illegible] त्याच कोटींत येत चालला आहे. ज्याची ४०-५० वर्षें [illegible] त्यांनी [illegible] आहे. [illegible] चर्चा आहे. तरुण पिढीत [illegible] सांगणें आहे कीं आह्मास उद्योगानें [illegible] मिळालें नाहीं तें तुह्मी मिळवा. राष्ट्राचें [illegible] नवीन [illegible] आहे. व नवीन पिढीचे पाय वृद्धानीं बांधूं नये. [illegible] मुलांचा ते दोष सहज तरी माफी करा. राष्ट्रानें [illegible] आहे, [illegible] नाहीं व [illegible] ही नाहीं. वृद्ध गृहस्थांकडून खोटा [illegible] तरी नवीन पिढीला दिला जाऊं नये.

आह्मी राज्यकर्त्यांच्या भुलथापीला फसलों. त्यांचा कावा जाणला नाहीं. आमचे [illegible] उद्योग केले व करीत आहो. आमचे दिवा तुह्मी घेतल तर पाऊलखूण घेणें व जहाजाचें सुकाणू मार्गावर आणणें हें नवीन पिढीचें काम आहे. ह्या परकीयांना वरील वेळेस आलीच व आतां बहिष्काराच्या मार्गाचा सांगतो आहीच. पण त्यावेळची परिस्थिती निराळी होती. [illegible] ह्मणजे सरकार जे हल्लीं करीत आहे तें आह्मी करणें हें होय. वृद्धांना यांत अवज्ञा वाटत असली तरी असा कोणता आरंभ आहे कीं तो धूमानें आवृत्त झालेला नाहीं. हा उपदेश तरुण पिढी आनंदानें स्वीकारील.

मवाळ व जहाल असे हल्लीं दोन भेद झाले आहेत. नमा पानपतच्या प्रसंगीं मतभेद झाला तसा हा मवाळ व जहाल यांच्यातील होय. झाडावर चढावयाची ज्याला भीति वाटेल त्याला फळ कसें मिळेल? बेहेतर आहे, पहिला चढेल, दुसरा चढेल, तिसरा चढेल पण कोणाचे तरी हातीं फळ लागेलच लागेल. आह्मी अशी उमेद धरली आहे कीं जरी देह खर्ची पडला तरी

मरणाचेवेळीं जी वासना असते तीचें केव्हां ना केव्हां तरी फळ मिळेल व आह्मी अशा वासनेनें प्रेरित होऊन राष्ट्र करीतां करीं तरी वर येईल असा सद्गुरुंचा अनुग्रह आहे. दुष्काळ रुपी उपोषणांचीं पारणें आह्मी त्या पवित्र स्वराज्यरुपी स्वातंत्र्य गंगेंत सोडणार. वाडवडिल कदाचित आपणांस विसरतील पण ईश्वर विसरणार नाहीं. जो कोणी उलट सांगेल त्याची अनुकंपा करा. तो चुकतो असें ह्मणा; त्याची निंदा करुं नका. ज्यांना या यात्रेस जावयाचें आहे त्या सर्वांची आमचेकडे सोय होईल आमची एवढीच आपणाला विनंती आहे कीं आमचे आड तरी येऊं नका. तुमची जितकी दृढ भावना असेल तितकी लवकर ही कार्यसिद्धी होइल.

कायदेपंडित होऊं नका!

कायदे पंडितांची जुन्या काळच्या साठीं ज्या योजना सध्यां पुढें आलेल्या आहेत त्यांत [illegible] कुशल विचारांची रेलचेल आहे, त्यांचे दिग्दर्शन पूर्वीं झालेलेंच आहे. आतांपर्यंत लोकांच्या हक्कासाठीं व हितासाठीं झगडणाऱ्या लोकांनीं वकील, बॅरिस्टर किंवा शिक्षणविषयक धंद्यांतील मंडळी सरकारी नेत्रांत फारच खुपूं लागली होती. या वर्गांतील लोकांना दाबून टाकून सरकारच्या हरएक कृत्यांत होस हो देणारा वर्ग निर्माण करण्याची सरकारची आतुरता वकीलवर्गांसंबंधी जास्त उघड रीतीनें दिसून आलेली आहे देशांत चालणारे कायदे करणाऱ्या मंडळ्यांत लोकांमधील सभासद येण्याची पूर्वीची जी वहिवाट होती तीमुळें वकिली धंद्याच्या लोकांचें प्राबल्य कायदेकौन्सिलांत झाला हा हिंदुस्थान सरकारनें जाहिर रीतीनें जळफळणें किती अयोग्य आहे, हें खुद्द इंग्लंडमधील व अमेरिकेंतील स्थिति पाहिली ह्मणजे दिसून येईल. कायदेकौन्सिलांत वकिलीच्या धंद्याचें मान वाढल्याबद्दल हा चोळणारांनीं इंग्लंडच्या सध्यांच्या पार्लमेंटकडे नजर देण्याची तसदी घेतल्यास त्यांना असें दिसून येईल कीं इंग्लंडमधील समाजाच्या सर्व वर्गांत शिक्षणाचा प्रसार हिंदुस्थानापेक्षां किती तरी पटीनें जास्त झालेला असतांही पार्लमेंटाच्या सभासदांपैकीं १३० सभासद ह्मणजे एकंदर संख्येचा तिसरा हिस्सा इतके लोक वकिलीच्या धंद्यांतले आहेत. पण पार्लमेंटांत वकीलांचें प्राबल्य झाल्याबद्दल कोणीही शब्दानें डोळ्यांचा मनुष्य तक्रार करीत नाहीं. मंत्री मंडळाचें दुर्दैव तर येवढें मोठें आहे कीं मुख्य प्रधान, फडणिस, युद्धखात्याचे स्टेट सेक्रेटरी, हिंदुस्थानचे स्टेट सेक्रेटरी, आयर्लंडचे चीफ सेक्रेटरी अशा सहा प्रमुख जागांना लिबरल पक्षांत वकिलांखेरीज दुसरे कोणी लायक लोक मिळाले नाहींत. कायदेपंडितांचें वर्चस्व करण्याच्या बाबतींत अमेरिकेंतील संयुक्त संस्थानांची तर इंग्लंडवर कडी आहे. त्यांचे आजपर्यंत २६ अध्यक्ष झाले, त्यांतील ७ खेरीज करुन बाकीचे सर्व कायदेपंडितांच्या वर्गांतून निवडलेले होते. सध्यांचे अध्यक्ष मि. रुझवेल्ट हे स्वतः कायदेपंडित नाहींत तरी त्यांच्या मदतनीसांपैकीं कमीतकमी सातजण कायद्यांत उत्तम प्रकारें निष्णात आहेत. येत्या वर्षी पुनः जी अध्यक्षाची निवड होणार तींत मि. रुझवेल्ट स्वतः उभे राहणार नाहींत, यामुळें सध्यांच्या उमेदवारांपैकीं कोणीही निवडून आला तरी कायदेपंडितच येणार हें ठरलेलें आहे. वास्तविक कायदेपंडितांचे इतकें स्तोत्र गाण्याचें कारणच नव्हतें. पण काबीळ झाल्यामागें सध्यां सरकारची जी स्थिती झाली आहे तीमुळें त्यांच्या दृष्टीस सर्वच विपरीत दिसूं लागलें आहे व मनाला विपरीत भासूं लागलें आहे त्यामुळें अशा प्रकारच्या वर्तनांत निरर्थक वाद उत्पन्न होतो. अशा वादांत सरकारचें आजपर्यंत कधींही हित झालेलें नाहीं. आणि पुढें होण्याची तर मुळींच आशा नाहीं.

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान—उन्हाळ्याचें रुप फार प्रखर होत चाललें आहे. पारा ११२–११४ अंशापर्यंत चढतो. उष्ण वाऱ्याच्या झळा अत्यंत ताप देतात. पाण्याचें दुर्भिक्ष्य अधिक आहे. रोगराई नाहीं.

रा० रा० एच म्यॅकनेर अडिशनल डिस्ट्रीक्ट आणि सेशन जज्ज आकोला यांनीं न्याय खात्याशीं आपला संबंध तोडून कलकत्याच्या अकौंट खात्यांत बदली करुन घेतली आहे. हे साहेब न्यायाला फार चांगले असत आणि हसतमुख सर्वांशीं गोडी गुलाबीनें वागत असत. आणि त्यामुळें यांची आमच्या इकडे विशेष चहा होती. ईश्वर करो आणि अशा माणसाला बढत्यावर बढत्या मिळोत.

रा० रा० दाजी मास्तर एक्स्ट्रा असि० क० आकोला यांची बदली वाशिमास सब डिव्हिजनल म्याजिस्ट्रेटच्या जागीं तीन महिन्या करितां झाली आहे हे गृहस्थ आपल्या कामांत सरळ असून स्वभावानें गोड आहेत.

नोटीस

तीर्थरुप रा. रा. (१) शहामहमद साहेब वल्द मलिक
(२) बिसमिल्ला साहेब } मलिकजी

कागजी उभयतां राहणार कागजीपुरा, बाळापूर यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी अज्ञान असतांनाच तुह्मी माझ्या कडून कूल मुखत्यारपत्र घेतलें आहे आणि त्या अन्वयें तुह्मी माझ्या नवऱ्याच्या जिन्नसाची व्यवस्था— गैरव्यवस्था चालविली आहे. तुमचें मुखत्यारपत्र मी रद्द केलें आहे. तुह्मी आपल्या कारभागाचा हिशोब नीट समजाऊन द्यावा. तुमचा कारभार कायद्यानें रद्द व बातल आहे. माझा मुलगा अज्ञान आहे त्याच्या जिन्नसीबद्दल सर्व जबाबदारी तुह्मावर आहे. तुह्मी चार पंचा पुढें सर्व गोष्टी मांडाव्या. असें करण्यास आठ दिवसांची मुदत दिली आहे. नाहीं तर मी सरकारा पुढें हें सर्व प्रकरण मांडीन. तुमचे मुखत्यारपत्र रद्द असल्यामुळें तें माझे मला परत आणून द्यावें. कळावें ता. १० मे १९०८ इ.

सही
आशाबी मर्द अब्दूल मजीद
कागजी राहणार ताजना-
नं. ख ७८ पेठ आकोला निशाणी खुद

नोटीस

रा. रा. (१) यशवंत दवलत जवरे
(२) चिमणा पाटील जवरे
(३) गणपत मुर्यभान जवरे
(४) आबू पाटील जवरे
(५) रघु उद्देभान जवरे
(६) धोंडू मानजी जवरे
(७) नथू सखाराम जवरे
सर्वजण राहणार विसवे
चांदुर स्टेशन

या सात इसमांस खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं कसबे चांदूर येथील सर्व्हे नंबर २०८ मधील पूर्वेकडील $\frac{१}{२}$ हिश्याची पटी माझ्या मालकीची असून दुसऱ्या निम्मा भागात तुह्मी सर्वजण हिस्सेदार आहे. उभयतांच्या मालकीची समाइक विहीर आतां पडझड झाल्यामुळें अगदीं निरुपयोगी झाली आहे. तिच्या दुरुस्तीसाठीं तुह्मांस ह्मटलें तर तुह्मी [illegible] दुर्लक्ष केलें. मी बागाईतीच्या कामासाठीं विहीर दुरुस्त करीत आहे तर तुह्मी त्या दुरुस्तीचा निम्मा खर्च द्यावा किंवा तुह्मी विहीर नीट करीत असल्यास मी निम्मा खर्च देण्यास तयार आहे. जर तुह्मी खर्च न घाल तर तुह्माला विहिरीचा उपयोग करूं देणार नाहीं. आणि विहिरीसंबंधाच्या तक्रारी पुढें ऐकल्या जाणार नाहींत. या नोटिशीचे उत्तर पंधरा दिवसांत द्यावें. ही मुदत चुकली ह्मणजे तुह्माला विहीर दुरुस्त करणें नाहीं व खर्च देणें नाहीं असें समजून मी विहीर नीट करून उपयोगांत आणीन आणि मग तुमचा विहिरीवर कोणत्याही प्रकारचा हक्क राहणार नाहीं. कळावें ता. २-५-१९०८ इ०

सही
नामदेव रुपचंद पाटील द. खुद्द
नं. ख. ६९ रा० बिसवा चांदूर
ता० मलकापूर

नोटीस

वऱ्हाड म्यु० कायद्यातील कलम (२) (अ) (ड) या अन्वयें जकातीचे ऐवजीं स्वारीच्या व भरतीच्या चाकाची वाहनें व जनावरें अकोले शहर म्युनिसीपालटीचे हद्दींत येतील त्यांवर कर बसविण्याबद्दल अकोले शहर म्युनिसीपालटीनें केलेले नियम नामदार चीफ कमिशनर साहेब यांची मंजुरात मिळाल्यावरून (सी. पी. ग्याझेट नोटीफिकेशन नंबर ३९१ ता. २५ माहे मार्च सन १९०८ ची पहा) सर्व लोकांचे माहिती करितां प्रसिद्ध करण्यांत आले आहेत. सदरहू नियम तारीख १ माहे जुलै सन १९०८ इ० पासून अमलांत येतील कळावें.

अकोला
ता. ३० माहे
एप्रिल सन १९०८

N. K. Date
vice-chairman
municipal Committee
AKOLA

नं. ख. ७०

जाहिर नोटीस

नोटीस धेशमी गणू वा नरसाजी माळी घाटोळ व नथू भवानीराम मारवाडी ब्राह्मण उभयता राहणार मुडगांव

यांस:—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी तुह्मा मौजे नायमापूर प्रांतें आकोट जिल्हा आकोला येथील शेत सर्वे नंबर २२ यांतील ३ तन एकर २०० दोनशे रुपयास पोकळ खरेदी दिले त्याजबद्दल मी एक शिवराई सुद्धां तुमचे पासून घेतली नाहीं. ही खरेदी देण्याचें कारण आमचे जवळ भांडण्यास पैसा मुळींच नाही ह्मणून तुह्मास तशी पोकळ खरेदी देणें भाग पडलें तरी मामाची इस्टेट १८ खांब धावें व शेती ही तुह्मी मिळवून द्यावी व ह्या प्रमाणें खरे[illegible] आज दोन वर्षे होऊन कांहीं एक [illegible]पट केली नाहीं. पिकें देखील फुकट खाऊन राहिली आहात. तरी करारनाम्याप्रमाणें तोंडी घर व लेखी शेती ही न मिळवून दिल्यास आह्मी जे शेत तीन एकर खरेदी घेतलें आहे त्याजबद्दल दोनशें रुपये किंमतीचा दावा करणार नाहीं असें करारनाम्यात स्पष्ट लिहून दिलें कारितां तुह्मी जी दोन पिकें खाल्लीं आहेत ह्या पिकाचा आपसात रितीप्रमाणें निकाल करावा व खरेदी ही वापस द्यावी असें न केल्यास सदर्हु पिकाबद्दल दावा करून शिवाय नोटिशीच खर्चासह खर्च भरून घेतला जाईल आज पासून शेताची किस्तकारी आपण करितां कामा नये. कळावें तारीख २७ माहे एप्रील सन १९०८ इसवी.

सही
मोतीराम माधव हेडमास्तर प्र. शाला देवरी हल्लीं मुकाम
नं. ख. ७१ मुडगांव

नोटीस

वेशती भोनाई मर्द स[illegible]जी माळी राहणार मासने उर्फ तोंग[illegible] तालुके दर्यापूर जिल्हा उमरावती इस:—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं [illegible] मला पंचानुमतें दत्तक घतलें त्याला आ[illegible] सरासरी ९ महिनें होत आले. व त्या प्रमाणें तूं व मी आज पर्यंत एकत्र असून सर्व कारभार उभयतांचे मतानें चालत असे. परंतु तुह्मीं आतां लोकांचे सांगोसांग मजपासून निराळे रहाण्याचे बेतांत [illegible] असें दिसतें. आणि आपण शेत गहाण अ[illegible] खरेदी देण्याचें बेतांत अहां. अ[illegible] मी ऐकीतो. तरी हें बे कायदेशीर आहे. तरी आपण अशा भानगडींत पडूं नये. तरी आपण कोणास खरेदी अगर गहाण दिल्यास तुह्मांस जबाबदार धरलें जाईल. व दत्तकाचे इस्टेटीचा अफरातफर केल्या बद्दल कायद्या प्रमाणें तजवीज केली जाईल. कळावे, ता. ४-५ मे सन १९०८

सही
पुंजाजी वल्लद सोनाजी माळी मुक्काम मासने ता. दर्यापुर द-
नं. ख. ७३ स्तुर खुद्द

आमचें पेटंट यंत्र लोकांना पसंत आहे.

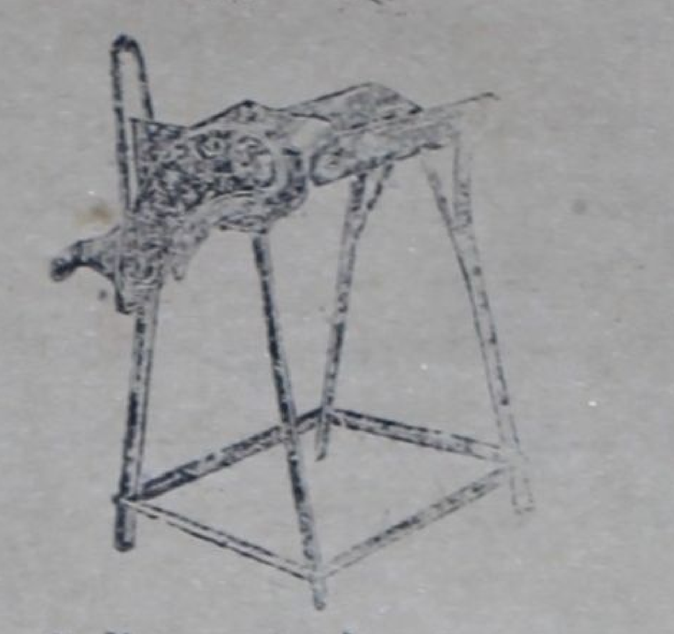

मे. किर्लोस्कर बंधू बेळगांव यांस— रा. रा. वि. वि. तुह्मी कृपाकरून पाठविलेलें कडबा कापण्याचें यंत्र सुरक्षित पोंचलें त्यानें कडबा फारच चांगला कापला जातो. सदरहु यंत्र इकडील लोकांना फारच पसंत पडलें आहे, व त्या बद्दल बऱ्याच मागण्या आपणाकडे येतील. त्या मानाने किंमत (रु. १०४१०) ही फारच कमी ठेवलेली आहे. कळावें ही विनंती ता. ४-२-०८

सही
जहागीरदार सीप रिया । श्रीमंत नानसाहेब
काल (ग्वालेर) । फाळके दफ्तरदार
नं. क. ३२

नहि सत्यात् परोधर्म

येवल्याचे पितांबर व पैठण्या

आह्मी येवले येथें तयार होणारे पितांबर, पैठण्या व खण वगैरे माल बाहेरगांवीं [illegible] ठेवीत असतों. माल खात्रीचा मापक दर व योग्य अडतीनें पाठऊं. माल रे[illegible] गर व्ही. पी. नें पाठविला जा[illegible]. स्वस्त, सुबक व बळकट [illegible]. आह्मास शेंकडों पत्रें आलीं आहे[illegible].

पत्ता:—
श्रीनिवास बाळकृष्ण हो[illegible]
नं. ७२ मर्चंट व कमिशन [illegible]
ये[illegible]

जोगळेकर आणि मंडळी लिमिटेड.

सरकारच्या सन १८८२ च्या सहाव्या ॲक्टाप्रमाणें रजिस्टर केली आहे.

स्थापना सन १९०७

भांडवल एक लक्ष रुपये.

प्रत्येक भाग २५ रुपयाचा याप्रमाणें एकंदर भाग ४०००.

भागीदारानें भाग मिळण्या करितां अर्ज करते वेळीं दरएक भागाबद्दल अर्जासोबत रुपये १० व अर्ज मंजूर झाल्यावर रु. ५ व बाकीची रक्कम प्रत्येक महिन्याला रु. ५ प्रमाणें पुरी करून दिली पाहिजे.

सदर्हू कंपनीचें मेमोरॅंडम् व आर्टिकल्स ऑफ असोसिएशन अकोला येथें सदर कंपनीचे आफिसांत पाहण्यास मिळेल प्रास्पेक्टसच्या प्रती सदर्हू आफिसांत अर्ज केला असतां मिळतील.

बोर्डाच्या हुकूमावरून
पी. सी. जोगळेकर आणि कंपनी
म्या. एजंटस्

नं. १३

दोन घड्याळें एकदम बोलाविणाऱ्यास पोस्ट खर्च माफ.

गजर्णाच्या २४ शिश्या बोलविणाऱ्यास रा. सिस्टम घड्याळ बक्षीस सखळी मुथां दर शिशीस ।.

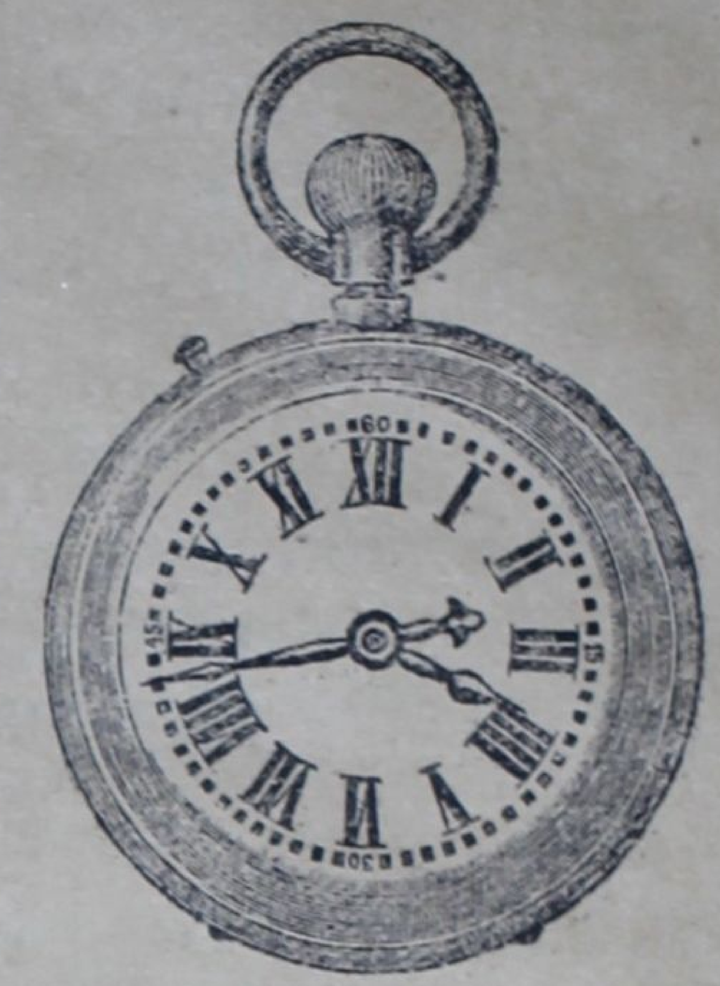

रासकोप सिस्टम किं. रु. ३। स्वदेशी पेटेंट वाच किं. रु. ५। सहा हिरे वाली रु. ४। आठ दिवसाच्या कीलीचे विशातीचे घड्याळ रु. १४ सोलजर वाच मजबुत रु. ५। स्वदेशी सेकंड वाली रु. ६ पोस्टखर्च ।-

कं. नुरा. आणि कं.
मुंबई पोस्ट न. ९
नं. ४७

त्वरा करा ! त्वरा करा?

बायसिकल टीचर

आमचे कडे सायकल फार थोड्यां वेळांत आणि उत्तम रीतिनें शिकविलें जाईल दर माफक असून बकशिर काम केलें जाईल आजवर ५०० शे माणसापेक्षां जास्त लोकांस सायकली शिकविल्या आहेत. बाहेर गांवच्या लोकांकडून रेल्वेभाडे व जेवण खर्च घेतला जाईल. सायकली ही दुरुस्त केल्या जातील. नवीन सायकली विकत मिळतील.

जेकब.
सायकल टीचर.

पत्ता:----
अहमद अली कासमजी बोहरा.
नं ४८ इं. ७ आकोला (शहर)

देशी दवाखाना

(वैद्य शिवचरणगीर रामगीर कुरणखेडकर यांचा

आह्मी आमचा दवाखाना पुन्हा चालू केला आहे. शास्त्रोक्त रीतीनें औषधें तयार केलेलीं असतात. चिकीत्साहि काळजी पूर्वक होत असते हें सर्व श्रुतच आहे. रजूं लोकांनीं अनुभव घेऊन पहावा. भस्म, मात्रा, पाक, गुटिका, वगैरे विक्रीस तयार आहेत. गरमी, उपदंश, प्रदर, पुराणी, बाळंतरोग, पंडु इत्यादि कष्टसाध्य रोग फार लवकर दूर होतात.

पत्ता— वैद्य शिवचरणगीर रामगीर कुरणखेडकर आकोला येथें शहरांत मुलीचे शाळें जवळ
चैत्रशुध प्रतिपदा शके १८३० आकोला
नं० ख० १

आयुर्वेदौषधालय मुर्डी

व्हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन नामी अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनी आमची औषधें वरकहीं हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत यांहून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आह्मास दिलें आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित् आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचें आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजीवनी

धातुवर्धक, अत्यंत कामोत्तेजक, वस्तंभक, वीर्य स्तंभक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धिवर्धक गुणें माक्षिक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शारीरिक मुख्य राजा जी धातू ती शुद्ध असेल तरच शरीर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होतें ती दोषी असेल तर शरीरांत नाना कारचे रोगरुपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारीरिक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ट होण्याकरितां या गुटिका प्रत्येक वर्षी पाहिजे त्या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनानें नपुंसकत्व, स्वप्नमेह व इतर धातुगत उष्णतेचे इंद्रियशिथिलता, कडकी. गर्मीसंबंधी मुत्रांतले विकार मुत्रसंकोच; धातूचा पातळपणा, स्त्रियांची धुपणी, छातींतील रोग, हात पाय सुत्रपणें. वगैरे याचा दाह, क्षय, पंडुरोग, मुदतीचा ताप, जीर्णज्वर, आम्लपित्त मस्तकशूळ, मुळव्याध, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. कंठरोग, मधुमेह जुनाट परमा, मुष्टिमैथुनानें आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होऊन शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनतें. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त यांची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व जडान्न पचवणें लागते त्यांना उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत. करितां गुणाबद्दल अनेक सर्टिफिकिटें मिळालीं आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें, यांस पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयांच्यावर किंमतीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयाचे आंत वेगळा टपालखर्च ५ आणे पडेल अनुपान खडी साखर किंवा व्हीं. पीनें खालील पत्त्यावर मिळतील.

दरः-एकदम ३५ गो० १ रु० ७५ गो० २ रु. १२५ गो ३ रु १६५ गो. ४ रु. २७५ गो० ६ रु ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजनः-यानें डोळे, साहर, फुल, खुपऱ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरित बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस हें अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्याबर अपूर्व मिश्रणः--कोणताही नवा जुना परमा व उजन्य दहा तिडीक मुताची लघी, संकोच पुपस्राव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसतां सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठेंच मिळत नाहीं. बा० किं० १ ११ भार बाटलीस रु. १

४ दंतबलवर्धक पूडः-दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे होतात

५ विंचूचें विषः-औषध लावतांच उतरतें पुडी ३ तो० ८ आणे

६ गजकर्णः-खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार ७ दिवसांत जातात रु. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः-औषध घेताच कशाही प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुनः उलटत नाहींत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः-आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरूं होतांच सर्वांनीं संग्रह तापावर गोळ्या गाठीस गलम, वात चढू नये ह्मणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक किं. २ आणि ख. सो

९ सामानाचा मोठा कॅटलाग मागवा तो फुकट पाठवूं औषधांत अपायकारक पदार्थ अगदीं नसून पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल अहिरेच सर्टिफिकिटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायने भस्म चूर्ण. गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान खर्च सोडत टपाल खर्च वेगळा पडेल रोखीनें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं. प्रकृतीचें मन कळविल्यास रोगाची निदान चिकित्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्लीं वर्तमानपत्रांतून औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असून प्रत्येक आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एकानें जो धंदा सुरू केला त्याचेंच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यांनीं करावें आमचें जाहिराती कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांत जन आला असून आमच्या आंजर्ले वगैरे गावांतून तो पर्यंतपर्यंत येऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. या जाहिराती किंवा ते लोक यांची आह्मास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपापला धोरवी धंदा ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आह्मास ग्राहकांस सुचविणें हेंच कीं ज्यांच्या कारखाना आज सतत १५।२० वर्षें अव्याहत सुरूं असून ज्यांच्या औषधास घोले डाक्टरांनी सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधांनें केवळ वडील आक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषध नेहमीं उपयोगांत आणणें अत्यंत हितकारक आहे यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करतां कशाच रीतीनें कायम राहून हा सार्वजनिक व कल्याणकारी अमले। व्यवसाय नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उत्तरोत्तर वृद्धिंगत करण्याची खटपट करूं. आजपर्यंत आमचे खटपटीस यशही बरेंच आलें आहे, करितां सकल आप्त बंधूस व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्याकरितां आमचीं औषधें अत्यंत गुणकारक आहेत. तीच सर्वांनीं वापरावीं, एकदां अनुभवानें खात्री होईल इतर जाहिरातीशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हें लक्षांत ठेऊन औषध मागणें तीं खालील पत्त्यावर बिनचूक मागवावीं ह्मणजे खरी गुणकारक औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य येईल. नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

Oriental Government Security Life Assurance Company Limited

Established 1874.

HEAD OFFICE—**BOMAY**

Chief Agency for C. P. Berar and Khandesh

Head—Quarters Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED TWO CORRES AND SEVENTY FIVE LAKHS

Claims paid for over two crores

IMMEDIATE SETTEL MENT OF CLAIMS

IF there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the Policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. *This the Directors of the "Oriental" keep well before them and act up to—treating heir clients with the utmost liberality*

UNQUESTIONABLE SECURITY

IT is not sufficient to read that a Company's funds amount a givensum, but it is essential to know how such Funds are invested— if in miscellaneous and risky investments or how secured

THE Funds of the "Oriental" are invested in Government Securities, and lodged with the Government Official Trustee of Bombay in terms of the Company's Trust Deed, as security for Claims arising through decease of assured lives, and endowment policies matu

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others, by employing a portion of their annual income or profits in effecting life 10 once create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he die early, before he has had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes his upmind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay There are numerous instances in the records of the "Oriental" where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application to—

M. De SOUZA
CHIEF AEGNT.
Nagpur.

N. 2

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोला वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख १८ माहे मे सन १९०८ इ० [अंक १८

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया

बाहेरगांवीं ट. हा. ....२ रुपये

वर्गणी आ[illegible] घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे

[illegible] दर

ओळीस दीड आणा.

हेडिंग [illegible]ेन आळी धरल्या जातील.

नोटीस [illegible] असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील. पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक

ह्या बँकेत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील. आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमास अगर त्यापैकीं मयताचे मागे राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दरसाल दर शेकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमाच्या प्रती बँकेत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक आकोला ९।९।०९ } G. A Phillips एजंट

नं ७३

जाहीरात

पाहिजेत

अकोले म्यु. कमेटीनें गाडीचे व जनावराचे वाहनावर कर बसविला आहे व ता. १ माहे जुलै सन १९०८ इसवी पासून सदर्हु कर (नाका ब्यॉक्स) सुरू होईल. सदर्हु कर गोळा करण्याकारतां हुषार कारकुनांची जरूरी आहे. तरी ता. १ माहे जून सन १९०८ इसवीचे आंत खालीं सही करणारा कडेस अर्ज कराबेत लिहितां वाचतां चांगलें येऊन अक्षर सुवाच्य पाहिजे पगार १० रुपये देण्यांत येईल. कळावें ता. १४-५-०८

P. D. Sontake
Secretary Municipal Committee
Akola

नं. ख. ९०

सर्व लोकांस नोटीस

मी खालीं सही करणार एन भुमया रंगय्या सर्व लोकांस या नोटिशीच्या द्वारे कळवितों कीं आमच्या एकत्र कुटुंबांतील एक जण जो माझा सखा भाऊ एन कमळया रंगया नामे करून होता तो ता. १० माहे डिसेंबर सन १९०७ इ. रोजीं आकोला येथें मरण पावला. त्याच्या पाशीं व त्याचे बायको पाशीं असें कुटुंबाचे मालकीची समाईक ईस्टेट होती. ती ईस्टेट व आमचे कुटुंबांतील समाईक मालकीचे दागदागीने व इतर जंगम माल सदर्हू मयत बंधु याची बायको ह्मणजे माझी भवजय नीलूबाई नावाची आहे तिजपाशीं तीचे बापाचे घरीं आहे ती इस्टेट किंवा वर आणखी वर्णिलेला जंगम माल तिच्यापासून कोणी विकत, गहाण किंवा बक्षीस घेईल तर त्यास मी जबाबदार धरीन. व त्याचेवर कायदेशीर तजवीज केली जाईल व त्याची पुढें मजवर कोणतेहि प्रकारें जबाबदारी नाहीं ही नोटीस दिली ता. १४-५-०८

सही (इंग्रजींत)

एन. भुमय्या रंगया कापडाचे व्यापारी उमरावती (वऱ्हाड

नं. ख. ८७

जाहीर खबर

अभ्रकाचीं झाडें (दहा चौकी फुलचीं)

प्रत पहिली	३ रु.
प्रत दुसरी	२॥ रु.
प्रत तिसरी	२ रु.

नमुन्याचीं झाडें पाहवयास ठेवलीं आहेत बागबगीचेही तयार करतों. विसार दिल्याबर माल वेळेवर हजर करूं.

मांडवाचें हि कॅन्ट्राक्ट आम्हां घेतो गरजूंनीं लक्ष द्यावें.

पत्ता—मियाबेग वा सुलतानबेग शनच्या देवळा जवळ ताजनापेठ आकोला.

नं. ख. ८८

नोटीस

या नोटिशीनें सर्वत्र लोकांस जाहिर करण्यांत येत आहे कीं कारंजा म्युनिसिपल कमेटीनें घरपट्टी आणि धंदे पट्टीचे कर वसूल करण्यासंबंधीं हल्लीं चालू असलेल्या नियमांच्या ऐवजीं खालीं दिलेले नियम करावे ह्मणून ठरविले आहे.

सदर्हु नियमांत कोणालाही कांहीं सूचाविणें असल्यास त्या सूचना अगर फेरबदल करविणें असल्यास ते त्यांनीं कमेटीचे सेक्रेटरी कडेस ता. १५ जून १९०८ इ. चे आंत लेखी कळवावें.

नियम

१ घरपट्टी आणि धंदेपट्टी दरसाल तारीख १ एप्रिलला एका किस्तीनें अगाऊं दिली पाहिजे.

R. M. Donagaonker
For
व्हाइस चेअरमन म्युनिसिपाल कमेटी
कारंजा,
ता. १५मे सन१९०८ कारंजा

नं ख ८९

वऱ्हाडसमाचार

वैशाख वद्य २ शके १८३०

पाश्चात्य सुधारणेचें बंड.

पाश्चात्य 'पूतना मावशीचा' जगांतील संचार दिवसेंदिवस जास्त भयप्रद होत चालला आहे. पौर्वात्य राष्ट्रांनीं पाश्चिमात्यांचें व्यवहारशास्त्र उचलावें आणि आत्मोन्नति करून घ्यावी ही गतकाळच्या पाश्चिमात्यांची कल्पना वर्तमान काळच्या त्याच वर्गांतील लोकांच्या मनांत भय उत्पन्न करते आणि पौर्वात्यांची प्रगति या पुढें तरी जास्त न होऊं देण्यासाठीं सर्व पाश्चिमात्यांनीं मिळून कंबर बांधावी ह्मणून कांहीं विघ्नसंतोषी पुरुष आक्रोश करूं लागले आहेत. 'नाइंटींथ सेंचरी' मासिकाच्या ताज्या अंकांत मि अमीरअल्ली यांनीं, गौरकायांचीं घमेंडीचीं बोलणीं कशीं खोटीं व फोल असतात आणि दुसऱ्याच्या मानेला [illegible] पायांचा विळखा घालतांना तो जें भूतदयेचें दांभिकपणानें सोंग आणित असतो त्याची व त्यांच्या मामधारी आधुनिक सुधारणेची अयथार्थता कशी उघडकीस आणतां येते हें दाखविलें आहे. ते ह्मणतात 'ज्याला मध्ययुग असें ह्मणतात त्या काळांत या लोकांना परकीयावर आपला वरवंटा फिरविण्यास धर्म हें साधन झालें होतें. पंधराव्या शतकांत ख्रिस्ती धर्माचा स्वीकार न केलेल्या अशा जगांतील सर्व लोकांची स्पेन व पोर्तुगाल या दोन राष्ट्रांमध्यें वाटणी करून दिली. ख्रिस्ती धर्माच्या शंकराचार्यांनीं माथीं मारलेली ही कामगिरी बजावतांना पोर्तुगीज लोकांनीं हिंदुस्थानांत व स्पॉनिश लोकांनीं वेस्टइंडीज बेटांत अनेक समाज व त्यांच्यांत कैक शतकांपूर्वीपासून वृद्धिंगत होत आलेली सुधारणा हीं धुळीस मिळविलीं. स्पानिश लोकांच्या लांडगेतोडीपुढें मूर, अझटेक व पेरुव्हियन या लोकांची समाजरचना व विद्या कलाकौशल्य यांचा विध्वंस झाला आणि पूर्वीं कधीं कोणापुढें नम्र न झालेल्या या तीन जातींना परकीयांचे अंकित व्हावें लागलें. या नंतरच्या काळांत पुढें आलेलें 'आधुनिक सुधारणेचें' बंड या धर्मवेडापेक्षां किंचित निराळ्या स्वरूपाचें पण त्यापेक्षां जास्त नीच प्रकारचें आहे. आशिया खंडांतील मोठमोठ्या समाजांत एकदम ख्रिस्ती धर्माचा स्वीकार झाल्याचीं उदाहरणें आतां क्वचित् एकूं येतात. हे समाज आतां 'सुधारतात.' 'सुधारणा' त्यांना घरीं बसल्याच मिळण्याची व्यवस्था केली जाते. विलायती पद्धतीच्या कोट पाटलुन व टोप्यांचीं शिफारसें, मदिरापानाचें व्यसन, बालहत्या व व्यभिचार इत्यादि प्रकारांची सुधारणा ढोलनौबती वाजवीत समाजांतून मिरविल्या जातात. धर्माप्रमाणें या सुधारणापासून कांहीं पारमार्थिक लाभ घडतो असें आमिष दाखवावें लागत नाहीं. मदिरापान करावें आणि राम ह्मणावा! संपलें!! मेल्यापाठीं जमीन जुमला, घरेंदारें हीं सुधारणा साध्य करून देणाराकरितां वाट पहात बसलेलींच असतात! बरें, अशा प्रकारें सुधारणेच्या नांवाखालीं भूमीच्या खऱ्या मालकाच्या समाजाला कीड लावून आपणच ती बळकावून बसणाऱ्या गोऱ्या वर्गाची अशी धंगळ चालू असतां त्यांनीं आपल्या पादस्पर्शानें पवित्र केलेल्या भूमीला मात्र 'सुधारलेल्या' पण गौरवर्णरहित लोकांना शिवतां देखील कामा नये. जरी त्यांनीं धीटाईनें प्रवेश केलाच तर काळवेळ व जरुरी यांकडे लक्ष पोंचवून त्यांना नुसती गचांडी मिळते किंवा देशांत कोंडून पडावें लागतें. रॉयल सोसायटी ऑफ आर्टस नामक संस्थेपुढें बोलतांना इंग्लंडचे पूर्वीचे ह्मणजे कॉन्सर्व्हेटिव्ह पक्षांतील वसाहतीचे प्रधान मि. आल्फ्रेड लिटलटन यांनीं या स्वार्थसाध्य भोंदूपणा संबंधानें असे उद्गार काढले कीं, पाश्चिमात्यांच्या वर्तणुकींतला इत्यर्थ एवढाच दिसतो कीं पौर्वात्य देशांत आपल्याला कोठेंही आडकाठी न होतां तद्देशीयांच्या बरोबरीनें आपल्याला वागतां यावें पण पाश्चात्य देशांत अगर पाश्चात्य लोकांच्या ताब्यांतील देशांत मात्र पौर्वात्यांनीं त्यांच्याशीं बरोबरी करूं नये, फार तर काय जेथें त्यांचा वास जाचक होईल अशा ठिकाणीं त्यांना प्रवेशही होऊं नये. अशा ढोंगीपणामुळें त्यांचें एक तत्व ठरलें आहे. 'तुझें तें तुझेंमाझें व माझें तें कां तुझ्या काकाचें' या ह्मणींत पाश्चात्यांच्या या तत्वाचा अर्थ पूर्णतेनें येतो ? ईश्वराजवळ कांहीं कां न्याय असेना. पृथ्वीचें सर्व राज्य गौरकायांकरितां आहे हा त्यांचा बीज मंत्रच होय. सुधारणेस कलंकभूत अशा पाश्चात्यांच्या तीन ताज्या कृतीवरून मि. अमीरआल्ली यांनीं हें स्पष्ट केलें आहे. दक्षिण आफ्रिकेंत हिंदी लोकांना वागविण्याच्या प्रकारासंबंधाचें पहिलें उदाहरण होय. ज्यांना साधारणपणें सुधारलेले असें ह्मणतात अशांच्यापेक्षांही पुष्कळच जास्त अशी सुधारणा संपादलेल्या हिंदी लोकांनीं, आपलें शिक्षण, साहस, उद्योगनिपुणता इत्यादि गुणांच्या जोरावर, सध्यांच्या काळांत व सध्यांच्या भाषेत ज्याला सुधारलेले उद्योग असें ह्मणतात तेच करण्याकरितां ब्रिटिश साम्राज्यांतील प्रजाजन या हक्कावर वसाहतींत प्रवेश केला. पण गौरकायांची सुधारणा त्यांना उंदऱ्यावरच मज्जाव करून नीचत्वाच्या सवबीवर मागें परतवीत आहे. दक्षिण आफ्रिकेंतील

सुशिक्षित, सदाचारी व थोर मनांच्या लोकांना जो अपमान सोसावा लागला. त्यापासून त्यांचें निवारण करण्यास वसाहतीचे प्रधान असमर्थ झाले. त्यांना नुसते हात चोळींत चडफडत बसावें लागलें आणि हिंदुस्थानच्या स्टेट सेक्रेटरांना दक्षिण आफ्रिकेंत कधींही पाऊल न ठेवणाऱ्या देशी संस्थानिकांच्या मानमरातबा करितां हास्यास्पद रीतीनें झगडावें लागलें. या प्रकरणांत सार्वभौम सरकारनें केलेल्या वर्तनापासून हिंदुस्थानांतील लोकांनीं काय निष्कर्ष काढावयाचा तो मि. अमीरअल्ली यांनीं येणें प्रमाणें दाखविला आहे; 'स्वराज्य वादी लोकांना या वर्तनामुळें आणखी एक बलवत्तर प्रमाण उपलब्ध झालें आहे. वसाहतवाल्यांच्या उर्मटपणाचा प्रतिकार सध्यां करतां येत नाहीं किंवा त्यांना जशास तशाच प्रकारचा जाबही देतां येत नाहीं; सार्वभौम सरकारकडूनही त्यांचें योग्य तसें संरक्षण होत नाहीं ह्मणून वसाहतवाले उपभोगीत आहेत तशा प्रकारच्या स्वराज्याच्या जोरावर उर्मटपणानें वागणारास कान धरून नाक घांसावयास लावतां येईल.

व्हँकूव्हर मधील जुलूम हें दुसरें उदाहरण होय. कानडांतील गोरकायांनीं हिंदी लोकांवर केलेल्या अत्याचाराचाही याच उदाहरणांत समावेश होतो. या दोन प्रकरणांत सुधारलेल्या राज्यपद्धतीचें जें स्वरुप दिसून आलें तसें तें अलीकडे कोणत्याही प्रसंगीं दिसून आलें नव्हतें. असले संताप आणणारे प्रकार आणि ते चालू असलेले पहात असतां स्वस्थ बसणारे साम्राज्याचे प्रधान, यामुळे सार्वभौम सत्तेची इभ्रत व हिंदी प्रजेची तीवरील निष्ठा यांत न्यूनता येण्याचा कसा संभव आहे हें मि. अमीरअल्ली यांनीं दाखविलें आहे. खुद्द ब्रिटिश साम्राज्याची ही दशा. मग इतरांची कथा काय विचारावी? पौर्वात्य लोकांबद्दल फ्रान्स, जर्मनी, रशिया किंवा अमेरिका या राष्ट्रांना अनुकंपा वाटण्याचें अगर त्यांच्या हक्कांच्या जपणुकीची कदर असण्याचें अर्थात् कांहीं कारण नाहीं. युरोपाबाहेर युरोपियन राष्ट्रांनीं चालविलेला घुमाकूळ ह्मणजे निशक्त समाजाची नुसती तुडवणूक होय. भूतदया न्याय वगैरे ज्या गुणांबद्दल हीं राष्ट्रें बडेजाव मिरवीत असतात त्या गुणांचा अशा वेळीं पुरता लोप होऊन. ईश्वरानें उत्पन्न केलेल्या सृष्टींत सर्वांत उत्तम अशा सुखा करितां पादाक्रांत करण्यासाठीं त्यांचे भगीरथ प्रयत्न चालू असतात. पाश्चात्यांनीं नवीनच काबीज केलेल्या देशांत आशियाटिकांना न येऊं देतां फक्त गोरकायांनाच तेथें नांदू द्यावें, समाजाच्या हिताच्या दृष्टीनें कबूल करावयाचें तर उलट असें कबूल झालें पाहिजे कीं जेथें आशियाटिक लोक वसत असतील तेथें पाश्चात्यांनीं राहूं नये; कारण या वर्गातील हलक्या दर्जाच्या लोकांच्या उपसर्गामुळें आशियाटिकांचे समाजस्वास्थ्य भंग पावतें. हिंदुस्थानांत युरेशियन लोकांचा जो वर्ग निर्माण झाला आहे त्याचें उदाहरण देऊन हिंदी लोकांस ही तक्रार फार जोरानें करतां येईल. देशांतील रहिवाशांनी पसंत नसतील अशा परकी लोकांना प्रवेश करूं देऊं नये हें आह्मांस देखील तितकाच न्यायाचा आधार घेऊन ह्मणतां येईल-' मि० अमीर अल्ली यांनीं दिलेलें तिसरें उदाहरण ह्मणजे पौर्वात्यांच्या राज्यकारभारांत बळेच शिरकाव करून घेऊन शेवटीं राष्ट्राच्या सर्व नाड्या आपल्या हातीं घेतील असें करणें. कांहीं पश्चात्य राष्ट्रांना ही खोड जबर आहे. आणि इतर सवर्गीय राष्ट्रें कांहीं स्वार्थाकरितां ह्मणून मुद्दाम त्यांचेकडे कानाडोळा करित असतात. सारांश पाश्चात्यांच्या या आधुनिक सुधारणेंतील दांभिकपणा, बाहेरून दाखविण्याच्या भपक्या करितां व्यक्तीच्या व राष्ट्राच्या कर्तव्यावर टाकलें जाणारें झांकण आणि अर्थ व सत्ता यांची हांव यामुळें जगाची प्रगति होण्याच्या मार्गांत भयंकर अडथळे उत्पन्न झालेले आहेत.

राजकीय अंतरीक्ष

(राजश्री टिळक यांचें तपःकर्तव्याविषयीं निरूपण)

(आमच्या खास रिपोर्टराकडून)

खामगांव

ता० ९-५-१९०८

गेल्या वैशाख शुद्ध ९ मंगळवार रोजीं रा. रा. बाळ गंगाधर टिळक यांची स्वारी आकोल्याहून प्रातःकाळच्या गाडीनें खामगांवास आली. त्यांचें स्वागत श्रीमंती थाटावर अत्यंत मनोहर झालें. सर्व शहर आनंददर्शक तोरणांनीं, गुढ्यांनीं व पताकांनीं सुशोभित केलें होतें. स्वयंसेवक मंडळ हर्षानें या आदरातिथ्याच्या कार्यांत तल्लीन होतें. सायंकाळीं श्रीराम शालिग्राम यांच्या बंगल्याच्या पटांगणांत जाहिर व्याख्यान झालें. तेव्हां श्रोतृसमूह ९ हजारावर जमला होता. सर्व बुलढाणा जिल्हा तेथें लोटला होता. प्रथम रा. रा. श्रीपाद कृष्ण कोल्हटकर हायकोर्ट वकील यांनीं राजश्री टिळक यांच्या सार्वजनिक सत्कृतीबद्दल प्रस्तावना केली आणि नंतर राजश्री टिळक हे त्या प्रचंड जनसमूहास आनंदोद्गारांनीं संबोधून ह्मणाले कीं आपण जो सत्कार केला त्याबद्दल मी आपला फार आभारी आहे. तुह्मी जो आभार केला तो व्यक्तीचा नव्हे तर तत्वाचा होय. हल्लीं राष्ट्रामध्यें जी चळवळ आहे व जिच्या योगानें सर्व राष्ट्र जागृत आहे तिच्या संबंधानें मी निरूपण करणार आहे. माझा व्यासंग राजकीय विषयांत आहे. मी जें सांगणार आहे तें देशस्थितीसंबंधानेंच सांगणार आहे. प्रस्तुतचा आपला धर्म, आचार व गृहस्थिति बरी किंवा वाईट याचा खल आपसांत करावयाचा असतो. यामध्यें जी एक प्रकारची पालट झालेली असेल ती पालट व तो फेरफार बरा किंवा वाईट याचा विचार करण्यापेक्षां आपणावर आलेल्या राजकीय परिस्थितीचा विचार करणें अधिक बरें होईल! वैद्यशास्त्राच्या नियमाप्रमाणें रोग्याच्या दुर्धर रोगाकडे लक्ष दिलें पाहिजे. या दुर्धर रोगाची उपेक्षा करून फायदा नाहीं. हा देशाचा दुर्धर रोग ह्मणजे देशाच्या गरजा होत. हा दुर्धर रोग कोणत्याही राष्ट्राला रसातळाला नेईल. हा कोणत्याही राष्ट्रांत कसा व केव्हां शिरला व तो हटविण्या करितां कोणत्या मात्रांचा उपयोग करण्यांत आला, तो कमी होण्याच्या पायरीला लागला कीं नाहीं हें जाणणें आपलें कर्तव्य आहे. कोणती मात्रा अधिक लागूं पडेल या वैद्यांच्या तंट्यांत देशाचें नुकसान होणार आहे. याचा विचार लवकर न झाल्यास रोगी मरेल. तर यासाठीं प्रत्येकजण ज्याला ज्याला विचार करितां येतो व प्रत्येकाला तो आला पाहिजे, त्यानें कोणता इलाज चांगला व कोणती मात्रा हितावह हें समजून घेऊन पुढचा मार्ग आक्रमिला पाहिजे. आमची स्थिती देशाचे दृष्टीनें दुर्धर झाली आहे. शंभर वर्षें इंग्रजांच्या राज्याची स्थापना होऊन झालीं आहेत. इतक्या मुदतींत इंग्रजी राज्याबद्दल लोकांचे समज पालटत चालले आहेत. आमची पहिल्यापासून अशी समजूत आहे कीं राजा हा देवाचा अंश आहे व प्रजेचें हित करणें त्याचें काम आहे. प्रजेला पोटभर अन्न मिळतें कीं नाहीं, व्यापार भरभराटींत चालतो कीं नाहीं, शूद्रांना शेतकीचीं साधनें मिळतात किंवा नाहीं, किंबहुना पाऊस पडतो किंवा नाहीं याची जबाबदारी राजावर आहे. रामायणांत सांगितलें आहे कीं एका ब्राह्मणाचा मुलगा अकालीं मेला तेव्हां रामचंद्राकडे जाऊन तो ह्मणाला कीं रामा तुझ्या पापामुळें माझा मुलगा मेला. नंतर रामचंद्र धनुष्य घेऊन पापाचा शोध करण्याकरितां गेले व एक शूद्र तपश्चर्या करीत आहे असें त्यास दिसलें. त्याला शासन दिल्यावर मुलगा जिवंत झाला. यावरून राजावर जबाबदारी किती असते याचा खुलासा होईल. दुष्टांस शासन करणें राजाचें काम आहे. प्रजेच्या प्राप्तीपैकीं षष्टांश राजास मिळतो तो काय त्याचें कर्ज ह्मणून? त्यानें प्रजेचा बंदोबस्त करावा ह्मणून. राजा ईश्वराचा अंश आहे. तो जेव्हां राजा धर्म सोडतो तेव्हां त्यामधील ईश्वरांश दुसऱ्याचे अंगांत संचार करितो. व दुसरा एक ईश्वराचा अंश उत्पन्न होऊन गादीवर चढतो. राजा ईश्वराचा अंश खरा पण तो जोपर्यंत धर्म पाळीत आहे तोपर्यंत. राजाचा धर्म ह्मणजे प्रजेचें पुत्राप्रमाणें रक्षण करणें हा होय. अलिकडे पाऊस वेळेवर पडत नाहीं तर राजानें काय करावें असा त्यांचेकडून आक्षेप मोडण्यांत येतो. प्रजेचें असें उत्तर आहे कीं वर्षास कांहीं तरी पाऊस पडतो व तें पाणी तलाव वगैरे बांधून सांठवून ठेवणें राजाचें कर्तव्य आहे. पूर्वीचा कारभार राजाचे पैनीला खर्च झाल्यानंतर बाकीचे पैसे तलाव वगैरे बांधून स्वदेशांत खर्च करीत असत, असा असे. पूर्वीच्या राजांनीं बांधलेल्या तळ्याचें पाणी शेतकऱ्यांना फुकट मिळत असे. हल्लीं करांतून शिल्लक राहिलेल्या पैशांतून तलाव बांधून पुनः त्यावर कर आकारणें वेगें ह्मणजे चक्रव्याढ नाहीं काय! कांहीं ठिकाणीं कराच्या उत्पन्नांतील पैसेच शिल्लक राहत नाहींत तर कर्ज काढून त्याचें व्याज वसूल करावयाचें व तो पैसा व्याजाचे रूपानें पुनः विलायतेस पाठवावयाचा. दुष्काळाकरितां दीड कोटी रुपये वसूल होणारा इनकमटॅक्स आह्मावर बसविला आहे. सरकारनें असें सांगितलें होतें कीं हे कराचे रुपये बाजूस ठेऊन दुष्काळाचे वेळीं त्याचा उपयोग करूं. परंतु द्रव्याचा लोभ फार कठीण आहे. सरकार हें एक सावकारच आहे. पण या सावकारीमध्यें अंतर फार दांडगें आहे. आपण जर एखादा पैसा गोरक्षणास दिला आणि तो जरी आपल्या तिजोरींतच राहत आहे व तो लागेल तेव्हां आपल्या कामीं येईल हें जरी माहित आहे तरी आपण हिशेब मागण्यास तयार होतो. व सरकार जवळ हिशेब मागण्यास अधिकार नाहीं. अजून खर्च बरोबर नाहीं हें सांगण्याची मोकळीक आहे पण तो खर्च करण्याचा अधिकार नाहीं. सरकार हें ट्रस्ट आहे व [illegible] या रूपानें १२५ कोट रुपये [illegible] न विलायतेस नेत आहे. व [illegible] आपला [illegible] मागण्याचा आह्मास अधिकार नाहीं. हेंच जर [illegible] देणें हें [illegible] प्रधान, मंत्री असते तर [illegible] उपा[illegible] त्यांच्या सुखाकरितां खर्च झा[illegible] तेरून [illegible] स्वदेशी राजा व परदेशी [illegible] मध्यें फरक आहे तो हाच नुसता राजा कांहीं सव्वाशें कोट रुपये खात नाहीं तो आपल्या इतकेंच अन्न खाणार व कपडेहि पण तितकेच घालणार. त्याला १२५ कोट रुपये नेऊन काय करावयाचें आहे. पण सर्व अधिकारी परकीय आहेत. त्यांच्या पोटाकडे पाहणें भाग पडतें. तें जरी आमचा पैसा खातात तरी खर्चाचे बाबतींत आमचा विचार बिलकूल घेत नाहींत इतकेंच नाहीं तर आमचा ते अपमान करतात. पेशवे शाही, भोसले शाही बुडून आगगाड्या, तारायंत्रें, पोष्ट ऑफिसें इत्यादि गोष्टी जेव्हां सुरू झाल्या तेव्हां लोकांना सत्ययुग आलें असें वाटलें पण ही समजूत कांहीं दिवस टिकली. पण पुढें अनुभवास असें आलें कीं [illegible] पेक्षां वाईट किंबहुना कलीयुगापेक्षांही वाईट युग या खालीं दडून राहिलें आहे. अधिकारी वर्गाचें जाळें हळू हळू वाढत चाललें. पहिल्या प्रतीची दक्षणा गोऱ्याला च मिळते.

ही गोष्ट अधिकाराची झाली पण व्यापाराकडे दृष्टी फेकली तर त्याची ही तीच गत झाली आहे. ज्या वेळेस आपला देश भरभराटीच्या शिखरास पोंचला होता त्यावेळीं परदेशांत जाऊन व्यापाराचें साहस आमच्या हातून घडलें नाहीं. कारण हें कीं त्यावेळेस कोणत्याहि प्रकारें तसें करण्याची आपल्यास जरूर नव्हती. आपला व्यापार आपल्या ताब्यांत होता. आपल्या वस्तु दुसऱ्या देशांत जात असत व त्यामुळें तिकडीलच संपत्ति आपणाकडेच येत असे. पण आपलें सरकार मारवाडी आहे. हिंदुस्थानचा सर्व व्यापार त्यांनीं आपल्या हातीं घेतला. ज्या इंग्लंडांत कापसाचें एक बोंड देखील पिकत नाहीं त्या देशातून २९ कोट रुपये किंमतीचा माल हिंदुस्थानांत येतो. सरकार गिरण्या काढा ह्मणून ह्मणते पण उद्योग धंदे शिकवणें हें काम सरकारचें कीं प्रजेचें? कोष्ट्यांच्या सहाय्यानें काम करण्याची युक्ती राजानेंच शिकविली. हे राजे कर घेऊन कर्तव्य करण्यास चुकले ह्मणण्यापेक्षां आपणच चुकीस पात्र आहोंत. असें जर त्यांनीं केलें नाहीं तर तिकडील लोहार सुतार तेली वगैरेंचें पोट भरावें कसें? थोडक्यांत दृष्टांत असा आहे कीं एका आईस एक सखा आणि एक सावत्र मुलगा आहे. आई आपला ओढा नेहमीं सख्या मुलाकडे ठेवते

व सावत्र मुलाला कांहीं दिलें पाहिजे ह्मणून हलक्या जिन्नसा देते. हीच गत आपल्या राष्ट्राची आहे. हिंदुस्थानचे व इंग्रजांचे राजे एकच आहेत. पण विलायतच्या गिरणीवाल्यांनीं जर कापड खपत नाहीं ह्मणून ओरड केली तर मात्र लगेच आमच्या गिरणीवाल्यावर कर बसतो. हिंदुस्थानचे उद्योग धंदे वाढवा असें लिहिलें तर फक्त ते कागद नुसते दाखल होतात. अशा रीतीनें पार्लमेंट आपल्यावर राज्य करीत आहे.

राजानें प्रजेचें सुख पहिल्यांदा पाहिलें पाहिजे. आपलें राज्य [illegible] चिरस्थाई कसें राहील [illegible] केला पाहिजे. पण स[illegible] उलट आहे त्यांचे पाह[illegible] असें असतें कीं आपले गोरे लोक इकडे कसें पोट भरतील. आपणाला लष्करांत मोठ्या जागा कधीं मिळत नाहींत कारण जसें कांहीं आह्मी कधीं हातीं शस्त्रच धरलें नाहीं. ना. गोखले यांनीं सांगितलें कीं लष्करावर ३० लक्ष रुपये खर्च होतो. इंग्रज सरकार व्यापारी आहे तेव्हां त्यास आह्मी असें विचारतों कीं २०० रुपयांचें उत्पन्न असलें तर ५०० रुपयाचे पुरभय्ये रखवाली ठेवाल काय? आह्माला कांहीं काम सांगितलें तर आह्मी करणार नाहीं काय? पण आमचें ह्मणणें न ऐकतां मर्जी वाटेल त्याप्रमाणें आपल्या हातांत सर्व अधिकार राहून जर प्रजा संतुष्ट राहिली तर त्यांना जरूर आहे. विलायतच्या लोकांची तुंबडी भरून जर प्रजा संतुष्ट राहील तर त्यांना नको आहे असें नाहीं. मि० मोर्ले ह्मणतात कीं, अधिकारी वर्गाची सत्ता कमी करणार नाहीं. अधिकाऱ्यांच्या स्वातंत्र्यास आळा न घालतां जर प्रजेचें समाधान होईल तर मि० मोर्ले यांना पाहिजे आहे. आपले ४० कोट रुपये बिन मोबदला जातात ही गोष्ट ज्यांना कळली त्यांत दे० राजश्री दादाभाई नौरोजी अग्रगणी होत. अशानें आमचा देश भिकेला लागणार नाहीं काय? कुबेराचीही संपत्ती अशानें भिकारी होणार आहे. इकडील प्रजेच्या कल्याणाकडे दृष्टी देण्यापूर्वी आपल्याकडील लोक संपन्न झाले पाहिजेत असें ज्या राज्याचें मत आहे तें राष्ट्र कितीही बलाढ्य व सुधारलेलें असेल तरी केव्हांना केव्हां सुधारणा झाली नाहीं तर लयास गेलेंच पाहिजे. हा आमच्या पुराणांतील सिद्धांत आहे. ज्यांचेवर राज्य करावयाचें त्यांचें मत घेत ले जात नाहीं, त्यांचे धंदे बुडवून पोटावर पाय येतो असें राष्ट्र उतरत्यं कळेला लागलें हें खास समजावें.

आमचे पैसे कोणी खर्च करावयाचे हें ठरविण्याचें काम आपल्याच हातीं ठेवणें ही पहिली सुधारणा होय. या कामासाठीं लोक निवडून नेमा किंवा कसेंही नेमा अधिकार आमच्या हातीं पाहिजे. नाहीं तर आमच्या दरिद्री देशाची सुधारणा कधींही होणार नाहीं. आमची पहिली मागणीही हीच आहे. या गोष्टी आह्मी हजारों वेळां कळविल्या आहेत. खुद्द राणी सरकारानें सांगितलें आहे कीं प्रजेची आबादानी ही राष्ट्राचें बळ आहे. पण सरकार हें फार शाहणें आहे आणि त्यांनीं सर्व गोष्टीचा विचार करून ही रीत चालू ठेविली आहे. राजकर्त्यांचें धोरण आपला अधिकार कमी करावयाचें नाहीं. तुह्मी पाहिजे तितक्या पदव्या मारा देऊं, पण बंदुक ठेवण्याची लायसन्सें मात्र मिळणार नाहींत. मुंबई इलाख्यांत २९००० गांवें आहेत. पण बंदुक ठेवण्याचे परवाने मात्र ९००० लोकांनांच आहेत. इतकी बंदी कशाकरितां तर तुह्मी बंड कराल ह्मणून. पण विलायतेंत याच्या अगदीं उलट गोष्ट आहे. याहीपेक्षा भयंकर अशी गोष्ट ह्मणजे दारूची होय. दारू लोकांनीं प्यावी व आमचा खजिना भरून द्यावा. हिंदु राज्य होतें तेव्हां या गोष्टीचा बिलकूल प्रसार नव्हता इतकेंच नाहीं तर कराच्या वसूलीचें मान पाहिलें तरी तें १०० पटीनें वाढलें आहे. ह्मणजे ज्या महाराष्ट्रांत पूर्वी १० लक्ष रुपये दारूच्या कराचें उत्पन्न होतें तेथें आतां तें १० कोटीपर्यंत गेलें आहे. ही दारूबद्दल गोष्ट झाली. उद्योग धंद्याची तीच स्थिती झाली आहे. या सर्वही गोष्टींची विलायतेंत जाऊन बोंबही केली पण सर्व व्यर्थ. अशावेळीं काय करावयाचें हा प्रश्न आहे. व परिस्थितींतून सुटका करण्यास मार्ग आहे किंवा नाहीं हेंही समजलें पाहिजे. आपल्या उणीवा काय आहेत त्या सर्व समजल्या आहेत व त्या कांहीं खोट्या आहेत असें अधिकाऱ्यांनीं ठरविलेंलेंही नाहीं. पण राज्यकर्त्यांचा लोभ आमच्या मार्गांत आड येतो. आतां अशी स्थिति झाली आहे कीं, राज्यकर्त्यांचा राज्य लोभ एका बाजूस आहे व प्रजेची स्वतंत्र होण्याची इच्छा एका बाजूस आहे. मि० मोर्ले हे जेव्हां सेक्रेटरी झाले तेव्हां सर्व लोकांना अशी आशा होती कीं मोर्ले साहेब उदार मतवादी, पंडित आहेत ते अधिकारावर आले ह्मणजे आपल्यास सर्व अधिकार देतील पण आपल्यांत ह्मण आहे त्याप्रमाणें झालें. कीं "वेदांती राजा दुसऱ्या राजापेक्षां वाईट. गांठोडें वेदांत्याच्या हवाली करण्यापेक्षां चोराच्या हवाली करणें चांगलें."

आपल्यांत दोन पक्ष झाले आहेत. एकाचें ह्मणणें आपणास केव्हां तरी मोक्ष मिळेलच उगीच डोकें उठवूं नका. त्या योगानें संकटें येतील. अर्ज करणें हाच काय तो सनदशीर मार्ग आहे. याच्या पलिकडे गेला तर संकटें येतील व त्यांत चेंगरून जाल. अर्ज विनंत्या कराव्या, त्यांनीं ऐकलें तर बरें; नाहीं तर स्वस्थ बसावें. आज नाहीं उद्यां त्यांना आपली कीव येईलच येईल. दुसऱ्या पक्षाचें ह्मणणें असें आहे कीं ३० कोटी लोक कांहीं पशू नाहींत. ती माणसेंच आहेत. जर माणसाला परमेश्वर होता येते तर राजा किंवा व्हाईसरॉय होता येणार नाहीं काय? "नर करणी करे तो नरका नारायण हो जाय" तर नरकरणी करील तर नरका व्हाईसरॉय किंवा राजा होणार नाहीं काय? लोकांच्या तेजावर ज्याचा विश्वास आहे असा दुसरा पक्ष आहे. राज्याच्या मर्जीप्रमाणें सर्वच गोष्टी चालत असतात. आगगाड्या चालविल्या कोणी तर आह्मी. जर या गोष्टी सरकार करते तर त्या आपणास करतां येणार नाहींत काय? आह्मी जें हें गाडें चालविलें आहे तें दुसऱ्याच्या हिताकरितां आहे. तर तें आमच्या करितां आह्मांस चालवितां येणार नाहीं काय? राज्याचें गाडें हें आमचें पहिलें मागणें आहे. आमचे पोलीस लोक जर बंदोबस्त ठेवतात तर आमचे स्वयंसेवक बंदोबस्त ठेऊं शकणार नाहींत काय? आमचेच लोक न्याय देतात तर पंचायतीचा प्रकार शक्य नाहीं काय? आणि ह्मणूनच ह्मणतों कीं आपल्या गोष्टी आपणच करावया लागणें याहीक्षां स्वराज्य तें दुसरें कोणतें? कांहीं ह्मणतात इतकी मोठी मागणी मागूं नका. व कांहीं ह्मणतात कमी मागणें हा आपला भित्रेपणा आहे. हें सगळें ह्मणणें सावकाराच्या घरीं गेलेल्या भिक्षुकाप्रमाणें होय. एक भिक्षुक ह्मणाला आतां एखाद्या मोठ्या सावकाराजवळ जावयाचें तेव्हां तू किती मागणार एक लाख कीं दोन लाख व ह्यांतच तें भांडत बसलें व कांहीं निष्पन्न झालें नाहीं. या रीतीचाच विरोध दोघांपक्षामध्यें माजला आहे. दोन काड्या एकदम मोडतां येत नाहींत ह्मणून सरकारनेंच हा पक्ष उत्पन्न केला किंवा काय हें समजत नाहीं. मवाळांना आमचेकडे या असें सरकार ह्मणतें. यांत एक युक्ती आहे. आधीं सरकार जहाल लोकांना तुडवील व मग मवाळांना तुडवील. व ही युक्ती सिद्धीस जाऊं नये सबब आपण खटपट केली पाहिजे. ही युक्ती सरकारनें हरीण व घोड्याच्या सारखी केली. पहिल्यादा हरीण पळत होतें तें घोड्यास दाखवून त्याचा वाहव करून हरीण तुझ्यापुढें जात आहे तर तूं एवढा चलाख असून त्यांनीं तुझ्यापुढें जावें हें तुला पहावें तरी कसें. अशी थोडीशी त्याची स्तुति करून तो जीन ठेऊं देत नव्हता तरी या रीतीनें खोगिर घातलें मग शर्यतींत हरणाला हरवून घोडा पुढें आला मग घोडा ह्मणतो कीं आतां खोगीर काढा तेव्हां स्वार त्याला ह्मणाला कीं तुझ्यावर मी जें जीन घातलें तें कांहीं काढण्याकरितां नाहीं. याप्रमाणें सरकार आपली गत करीत आहे. सरकार हें वणिग् आहे. सत्य कांहीं न पाहतां तें नेहमीं फायदाच पाहतें. या सर्व गोष्टी सर्वांना समजाऊन सांगावयाच्या. आपल्या कार्य सिद्धीकरितां दरबारी भाषा पाहिजे तर वापरावी. जर नुसते मागून त्यांनीं आपल्याला हक्क दिले तर तें बरें नाहीं तर अडवणूकीचा मार्ग लोकांना समजाऊन सांगावा. त्यांनीं थोडे हक्क दिले तरी घेणार नाहीं असें नाहीं पण पूर्ण हक्क आपल्या अडवणूकीनें मिळो किंवा सरकार ओळखून देवो पूर्ण हक्क मिळविण्याचा आमचा कृत संकल्प आहे. आह्मी ३० कोटी लोक ईश्वराचे अंश आहोंत. राजा जर पाप करूं लागला तर त्याचे विरुद्ध जाणें हा प्रजेचा हक्क आहे. बाप जर मुलाचा गळा कापावयास लागला तर मुलानें बापाचा हात धरणें हें शास्त्राच्या आड येईल काय? राजानें या गोष्टी केल्या नाहींत ह्मणजे त्यानें प्रजेचा द्रोह केला असें होतें. हा जरी राजकर्त्यांच्या कायद्यांत गुन्हा नाहीं तरी प्रजाद्रोह हा ईश्वराचे येथें गुन्हाच आहे. स्वराज्य मागण्यास तयार व्हा हा ईश्वरदत्त हक्क आहे. उद्योग पुष्कळ दिलेले आहेत. मात्र त्रास सोसावयाला तयार झालें पाहिजे. रोग्यांनीं कडू औषध घेतलेंच पाहिजे. ह्मणून आरंभास जें पहिलें काम करावयाचें तें राष्ट्रीय शिक्षणाचें होय. ज्ञान झाल्या खेरीज कोणती गोष्ट होणार नाहीं. आपल्या डोक्यांत भलभलत्या गोष्टी भरल्या आहेत. आपलें डोकें ताळ्यावर आणण्यास राष्ट्रीय शिक्षणच उपयोगी पडणार आहे. सर्व शाळा सरकारच्या ताब्यांत आहेत तेव्हां तें अशाच प्रकारचें शिक्षण देणार. आपल्या हातानें कोणीही आपला पाय तोडून घेत नाहीं. सरकारच आपलें कल्याण करील ही बुद्धि पालटेल असें शिक्षण देणें हें आपलें पहिलें काम आहे. देवाची ज्याप्रमाणें लहान मुलाला ओळख करून देतो त्याप्रमाणें राष्ट्राला राष्ट्रीय शिक्षण दिलें पाहिजे. सरकारच्या हातांत मुलें दिलीं ह्मणजे तीं तेजस्वी निघण्याच्या ऐवजीं दुबळीं होतात. तेव्हां राष्ट्रीय शिक्षण द्यावयाचें तें एवढ्याच करितां कीं त्यांच्या मनांत राष्ट्राशिवाय दुसरी गोष्टच येऊं नये. जर सरकार शिक्षण देत नाहीं किंवा परदेशी माल आपल्याकडे येणें बंद होत नाहीं तर आपणच त्या गोष्टी केल्या पाहिजेत. हल्लीं काय झालें आहे कीं आपण म्यांचेस्टरचे गुलाम बनलों आहों. साखरेच्या व कापडाच्या रूपानें ३०-३९ कोट रुपये विलायतेंत जातात. आणि जर तितकेच पैसे आपण वाचवू व जर त्यांचा व्यापार बंद केला तर तें आपलें ह्मणणें कबूल करतील. आणि अशा रीतीचा चटका जसा चरचरीत बसेल तसा चरका कोणत्याही गोष्टीनें बसणार नाहीं. या गोष्टी राज्य कर्त्यांकडें अर्ज करून मिळावयाच्या नाहींत. तर ह्या गोष्टींचा अर्ज मी आपणाकडेच करणार आहे. तुमच्या कडूनच या गोष्टी करावयाच्या आहेत. स्वदेशीबरोबर बहिष्काराची कुस्ती लागली आहे. बहिष्कार या शब्दानें कित्येकांचें डोकें दुखूं लागतें. साहेब ह्मणतात कीं आह्माला काय घालवून देतां? आमचा काय द्वेष करतां? याला उत्तर देता येत नाहीं. आई जेऊं घालित नाहीं व बाप भिक्षा मागूं देत नाहीं अशी आमची स्थिति झाली आहे. आपण कांहीं देत अहां कां आणि जर आपण कांहीं देत नाहीं तर आपण येथें रहावें अशी आह्मास बुद्धि तरी कशी व्हावी. अशा स्थितींत राहण्यास आह्मी तयार नाहीं. जर प्रजेचें कल्याण कराल तर तुह्मी आह्माला हवे अहांत. इसाफ नीतींतील परटाच्या गाढवाप्रमाणें राहण्याची आमची इच्छा नाहीं. आपल्या बायकोवर प्रीती केली ह्मणजे दुसऱ्या बायकांचा द्वेष केल्यासारखें होईल काय? या प्रश्नाला जें उत्तर द्याल तेंच आपण सरकारला बहिष्कारासंबंधानें दिलें पाहिजे. हा पोटापाण्याचा प्रश्न आहे. आमच्या देशबांधवांचीं पोटें भरलीं असें आह्मी करणार. आमचे धंदे परक्यांच्या पोटा करितां नाहींत. आह्माला जो मार्ग आवडेल तो करणार. स्पष्ट बोललें पाहिजे. डोकें मारलें तरी हरकत नाहीं. देशाचें डोकें अशानें तुह्मी मारत आहां हा व्यक्तीमात्राचा प्रश्न आहे. हा देशाच्या प्राणाचा प्रश्न आहे. या जगांमध्यें अशी कोणतीही गोष्ट नाहीं कीं ...

नावें ठेवित नाहींत. बहिष्कार हा स्वदेशीची जोड आहे. जसें खरें बोलीन ह्मणजे खोटें बोलणार नाहीं असें होतें. पण इतकें जरी आहे तरी साक्षीच्या वेळीं दोन्हीही गोष्टीची शपथ घेतात. ही जशी जोड आहे तशीच स्वदेशी व बहिष्कार यांची आहे. बहिष्कार सर्वावर टाका त्यापासून अपाय होणार नाहीं. उद्योग करा. आपसांत जूट करा. स्वराज्य आपल्या हातांत आहे ते कांहीं लांब नाहीं. सरकारच्या कृतींना आळा घातला पाहिजे. आपण जोर धरूं त्यावेळीं तें मिळणारें आहे. बलाढ्य व आभिमानी लोकांचा स्वभावच असा असतो कीं ते धक्का बसला ह्मणजे विचारतात काय ह्मणून धक्का दिला. ज्यांची संपत्ति आसूरी आहे त्यांचा स्वभाव तामसी असतो. ह्या सर्व गोष्टीला आळा घालण्याचें प्रत्येकाचें कर्तव्य आहे. व तें प्रत्येकानें बजाविलें पाहिजे. व जर ते या गोष्टी विसरतील तर खचीत अधोगतीला जातील यांत कांहीं शंका नाहीं.

बॉंब प्रकरण

या प्रकरणाच्या बातम्यांनीं सर्व बंगाल खवळून गेला आहे तेथील न्याय दरबारांत बॉंब गोळ्याचे व राजद्रोहाचे खटले चालू आहेत, झाडे व झडती यांची धामधूम पोलिस करीत आहेत, आणि आंग्लो—इंडियन पत्रकर्ते उपदेशांचे भूसनळे उडवीत आहेत! अशा प्रसंगीं सरकारी डोकें थंड व शांत पाहिजे. रोहिलखंड रेलवेवर ग्याझिआबाद येथें अपघात होऊन लोक पुष्कळच पुष्कळ मृत्युमुखीं पडले तसें बॉंब गोळ्याच्या अपघातांत बारिस्टर केनेडी यांच्या पत्नी व कन्या या मरण पावल्या. बॉंब प्रकरण ह्मणजे प्रत्येक मनु पालटण्याच्या प्रारंभीं होणारे प्रसंग होत. राजश्री किंग्सफर्ड यांच्या हातांत १२४ (अ) कलमाचा कायदा दिला व तदन्वयें एका मागून एक असे पुष्कळ लोक शिक्षा भोगण्यास पाठविण्यांत आले तेव्हां असें राद्रजोहाचें शस्त्र धारण करणारा गृहस्थ लोकांच्या दृष्टीला अक्षम्य व असह्य झाला ही गोष्ट आम्ही ह्मणतों कीं सरकारानेंच इतक्या भयंकर थरावर पोंचविली. बॉंब प्रकरणाविषयीं प्रजा जितकी दोषी आहे त्यापेक्षां सरकारचा दोष फार मोठा आहे. प्रजेच्या हक्काची पायमल्ली होत आहे, राष्ट्रीय सभेसारख्या संस्थांस सरकार भीक घालीत नाहीं आणि प्रजेची तोंडदाबी व तेजोभंग एकसारखा चालू आहे. अशा प्रसंगीं सरकारानें ब्रिटिश साम्राज्यासाठीं निदान प्रजावत्सलता धरावी ह्मणचे असले दुर्धर प्रसंग राष्ट्रावर ओढवणार नाहात.

विद्यालयांची उत्क्रान्ती

मुझफरपूरचा बॉंब गोळा आपले आघात सर्व हिंदुस्थानभर करीत आहे आणि प्रत्येक आघाताबरोबर प्रत्याघातही सर्वत्र होऊं लागले आहेत. त्या मध्यें एक प्रत्याघात विदुषी आनिबिझांट बाई कडून आलेला आहे. ब्रह्मविद्येच्या खोलींत या जितक्या शांत व समशीत राहतात तितक्या सेंट्रल हिंदु कालेजाच्या स्वकीयपणामुळें त्या तितक्या विचारशील राहिल्या नाहींत हें तरी मनुष्य कसा चुकतो याचें द्योतक होय. त्यांचा सर्व तोफखाना राजश्री टिळक व बाबू अरविंदघोष यांजवर एक सारखा उडत आहे. विद्यालयांतून असलेली किंवा नुकतीच बाहेर पडलेली तरुण मंडळी बॉंब गोळा हातीं घेतात हें पाहून विदुषी बिझांट बाईचें चित्त स्वतःच्या बनारसच्या कॉलिजकडे वळलें आणि तेथेंही बॉंब गोळा आपलें कार्य करीत आहे अशा साशंक वृत्तीनें त्यांनीं असें प्रतिपादिलें आहे कीं, या बॉंब गोळ्याच्या विद्यार्थी मंडळींनीं आमचीं सरकारी विद्यालयें किंवा सरकारी युनिव्हर्सिटीस जोडलेल्या संस्था यांमधून विद्याभ्यास करूं नये. आणि असें सांगतां सांगतां वरील दोघां गृहस्थांच्या उपदेशामुळें ही तरुण मंडळी आचरट झाली आहे, असें त्यांनीं आपल्या सेंट्रल हिंदु कॉलेजच्या मासिक पुस्तकांतून उच्च स्वरानें ध्वनित केलें आहे. जसा ज्याचा अनुभव तसा तो सांगतो. आणि मनुष्य कितीही ब्रह्मवेत्ता झाला तथापि त्याला आपल्या जन्म देत्या देशाचे, त्याच्या राजसत्तेचे, आणि तदनुगामी अहंपणाचे संस्कार बाधा करित नाहींत असें नाहीं. हे संस्कार ज्ञानदृष्टींत धूळ टाकतात आणि ह्मणूनच राजकीय विषयांत विदुषी बिझांट बाई हिंदुस्थानच्याबद्दल अभिप्राय देण्याला अपात्र आहेत असें आह्मी ह्मणतों. सरकारी विद्यालयें किंवा युनिव्हर्सिटी या संस्था जितक्या सरकारी आहेत तितक्याच त्या आमच्या होत. कां कीं त्या या देशांतल्या आहेत, त्या या देशांतल्या पैशानें चालतात व त्या या देशांतील लोकांसाठींच आहेत. फक्त दोष इतकाच आहे कीं त्यांच्यावर आमचा छाप नाहीं. आणि हा लोक नियंत्रणाचा छाप देण्यासाठींच राज्यकर्ते व प्रजा यांच्यामध्येंच आज सासरी एक पिढीचा तंटा पडला आहे. बनारसचें सेंट्रल हिंदु कॉलेज तरी आनिबिझांट बाईचें आहे आणि ही गोष्ट जोपर्यंत लोकमताला धरून त्यांची सत्ता चालते तोपर्यंतच तें त्यांचें आहे. आणि जर लोकमताचा उच्छेद होऊं लागला तर ती संस्था त्यांची नाहीं असें त्यांना प्रस्तुतचा काल आपोआपच शिकवील. विद्यालयांची उत्क्रांति पाहिजे आहे ती सरकार होऊं देत नाही आणि ह्मणूनच सरकारी कल्पनांचा ऱ्हास करण्यासाठीं परमेश्वरानें राष्ट्रीय शिक्षणाच्या प्रेरणा जागृत केल्या आहेत. ही नवी प्रेरणा सरकार नाकबूल करील तर राष्ट्रीय सभेसारख्या सत्वशील संस्थानचा अपमान सरकार करीत आहे असें होईल. इंडियन राष्ट्राचा अपमान किंवा पायमल्ली करण्यांत ब्रिटिश राष्ट्राची महती नाहीं. विद्यालयांची उत्क्रांति थोपविणें सरकारचें हातीं नाहीं. आणि सरकारनें अशा वेळीं खरा मुसद्दीपणा हाच केला पाहिजे, कीं विद्यालयें लोकांच्या गरजा भागतील अशींच बनविलीं पाहिजेत. हा विद्यादानाचा प्रश्न मुख्य सरकारच्या राजधर्मापैकीं आहे आणि येथें जर अनास्था, डोळेझांक किंवा कुचरपणा होईल तर सरकारचीं विद्यालयें सरकारच्या हातून लवकरच गमावतील आणि हें ज्ञानाचें भांडारगृह बंद ठेवल्यानें किती आपदा राज्यावर येत असतात हें कळविण्यासाठीं पूर्वकालीन राष्ट्रांचे इतिहास एकच गोष्ट सांगत आहेत.

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान— मध्यंतरीं थोडा पाऊस पडला आणि हवेमध्यें थोडासा गारवाही आला होता. पण कालपरवां पासून उन्हाळा पुन उग्र स्वरूपाचा होऊं लागला आहे. हल्लीं ११० अंशावर पारा चढतो. वारा चांगला सोसाट्याचा सुटतो. आणि ह्मणून रात्रींचा काल सुखांत जातो. रोगराई कांहीं विशेष नाहीं.

मुष्टीफंड— या फंडाची लोकप्रियता विशेष होत चालली असून गेल्या ९ व्या तारखेपर्यंत त्याची एकंदर शिल्लक २१२=॥ आहे.

श्रीशिवजयन्ती फंड—यंदा राजश्री टिळक आदि करून आलेल्या पाहुण्यांच्या स्वागता निमित्त निराळीच वर्गणी जमा केली होती. एकंदर ३३९ रु० वर्गणी जमली आणि त्या पैकी ३३४॥-रु० खर्च होऊन ८६८३ राहिलेली शिल्लक मुष्टीफंडाकडे जमा झाली आहे. भोजनादि खर्च रा. रा. व्यंकटेश कृष्ण देसाई यांनीं आपल्या खानगीतून केला असल्यामुळें सुमारें १५० रुपयाचा या जमाखर्चांत उल्लेख नाहीं.

साप्ताहिक सभा— काल रोजीं सायंकाळीं प्रस्तुतच्या राजकीय स्थिती संबधानें रा. रा. मोरेश्वर गोविंद पुरोहित यांचें सुंदर व्याख्यान झालें.

रा. रा. कृष्णराव रामचंद्र काळे बी. ए. डिपुटी इन्स्पेक्टर, वर्ग ३ आकोला यांस वर्ग दोन ची १५० रुपये पगाराची बढती देण्यांत येऊन त्यांची नेमणूक आकोल्यासच कायम केली.

रा. रा. निजामुद्दीन अहमद एम. ए. हिंदुस्थानी शाळा डिपुटी इन्स्पेक्टर, वऱ्हाड हे रजेवरून परत येऊन दाखल झाले.

रा. रा. कृष्णराव मल्हार पैठणकर डिपुटी इन्स्पेक्टर, बुलढाणा हे चालू महिन्यांत पेनशन घेत आहेत.

त्यांच्या जागीं रा. रा. विष्णु नारायण ढांगे बी. ए. डिपुटी इन्स्पेक्टर, यवतमाळ यांस बुल्ढाण्यास बदलण्यांत आलें.

आणि यवतमाळच्या जागीं रा. रा. रामकृष्ण दाजी जोग बी. ए. जाईंट डिपुटी इन्स्पेक्टर, उमरावती यांस स्वतंत्र डिपुटी इन्स्पेक्टर नेमण्यांत आलें.

रा. रा. काशीनाथ वामन कुळकर्णी बी. ए. हेडमास्तर, इंग्रजी मराठी शाळा मेहकर यांस उमरावती येथें जाईंट-डिप्युटी इन्स्पेक्टर १२५ रुपये पगारावर नेमिलें.

पत्रव्यवहार

रा. रा. वऱ्हाडसमार कर्ते यांसः—

सा. न. वि. वि. आपल्या ह्या वऱ्हा[illegible] प्रांतासाठीं कारखान्याची तपासणी करण्[illegible] करितां ज्याला फॅक्टरी इन्स्पेक्टर [illegible] ह्मणतात असा एक युरेशिअन अंमलद[illegible] इतके दिवस होता. सुमारें एक वर्ष झा[illegible] वऱ्हाड प्रांत नागपूर प्रांताला जोडला गेल्या[illegible] मुळें, सदर्हु अंमलदाराच्या डोक्यावर [illegible] युरोपियन अंमलदार नेमला गेला आ[illegible] व वरील युरेशिअन गृहस्थ मदतनीस [illegible] णून ठरविण्यांत आले.

जास्ती [illegible] रें १[illegible] १२ वर्षे [illegible] दार चे[illegible] रीतीनें, लोकांना व [illegible] कांही फाय[illegible] शीर व इष्ट अशा रीतीनें काम क[illegible] होते. त्यांच्या विषयीं लोकांना कुर[illegible] करण्याला तिळभरही जागा नव्हती, सरकारचें कामही संतोषकारक रीतीनें [illegible] होतें,

जवळ जवळ एक वर्ष झालें युरोपि[illegible] अंमलदार त्याच्या डोक्यावर नेमले आहेत [illegible] आल्यापासून त्यांनीं लोकांना, ह्मणजे क[illegible] खानदार लोकांना त्राही त्राही करून [illegible] डलें आहे. नाहीं नाहीं तेथें झा[illegible] कुंपण वगैरे घालण्यास ल[illegible] आहे. साधारण जोरानें फिरणाऱ्या, फारच थोड्या जोरानें फिरणाऱ्या, आ[illegible] अगर उभ्या गतीच्या चाकांना, ह[illegible] फिरविल्या जाणाऱ्या अगर वाफेच्या इं[illegible] च्या साहाय्यानें फिरणाऱ्या सर्वच यंत्र[illegible] खूपच मजबूत असें कुंपण असलें प[illegible] असें त्यानीं आपल्या फॅक्टरीच्या शेरे [illegible] फरमाविलें आहे.

विषय फार विस्तृत व साधारण [illegible] जमूहाला त्यांत कांहीं कर्तव्य अगर [illegible] नसणारा आहे. परंतु पत्रकर्ते मह[illegible] आपण अगर दुसरा कोणीही जिज्ञासु [illegible] नुष्य आकोल्यांतील अगर वऱ्हाडांतील [illegible] णत्याही करखानदाराची भेट घेईल, तर [illegible] माझ्यावरील लिहीण्याची शद्वशः [illegible] तेव्हांच लक्षांत येईल.

कायद्याचा अर्थ जेवढा ताणावा [illegible] थोडाच.

आपला

आकोला बाजारभाव

हुंडी दर्शनी	१[illegible]
सोनें	२[illegible]
चांदी	
जवस	
जवारी	८२ —
गहूं काठे	६॥।
बनशी	७॥=
तेल	
सरकी	
तुप	
कापूस	

आर्यवनौषधालय मुर्डी

व्हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांकडील आनररी असिस्टंट सर्जन माजी अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोलें यांनी आमचीं औषधें वरकड इतर हल्लीं वर्तमान पत्रांतून ज्या कांहीं व्यर्थ जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत यापेक्षां आमचीं औषधें अत्यंत गुणकारी आहेत असें सर्टिफिकेट आम्हास दिलें आहे हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण ३ भागांतून एक दोन रोग्यास कदाचित् आला नाहीं तर पैसे परत देऊन हरएक रोग्याचें आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजविनी

धातुवर्धक. अत्यंत कामोत्तेजक, व पौष्टीक. वीर्य स्तंभक,

रक्तशोधक; मनोल्हादक कांति व बुद्धिवर्धक सुवर्ण माक्षीक

मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शारीरिक मुख्य राजा जी धातू ती शुद्ध असेल तरच शरीर निरोगी राहुन सर्व सौख्य प्राप्त होते ती दोषी असेल तर शरीरांत नाना प्रकारचे रोगरुपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारीरिक सौख्याचा लेश सुद्धां मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ठ होण्यास या गुटिका प्रत्येक वर्षी पाहिजे त्या दिवसांत एकदां तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर निरोगी होऊन सौख्य प्राप्त होतें. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनानें नपुंसत्व, स्वप्नदोष व इतर धातुपात उष्णतेमुळें इंद्रियशिथलता, गर्मीसंबंधी मुतखडे विकार मुत्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियांची धुपणी, छातींतील रोग, वात पात मुत्रमार्ग, व वेळ याचा दाह, क्षय, पंडूरोग, मुलांची खर, जीर्णज्वर, अग्निमांद्य मस्तकशूल, मुळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार कंठरोग, प्रमेह जुनाट परमा, मुष्ठमैथुनानें आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होऊन शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातुची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात दुध व जडान्न पचन होत असे लागते त्यांना उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारी आहेत. करितां गुणाबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें मिळाली आहेत आणि मिळतात पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नमून स्त्रिया, पुरुष मुलें, यांस पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयाच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयाचे आंत वेगळा टपालखर्च ९ आणे पडेल अनुपान खर्डा सांवत किंवा व्ही. पीनें खा

दरः-एकदम ३५ गों० १ रु० ७५ गो०

१५५ गो. ४ रु. २७५ गो० ६ रु ९०

२ अपूर्व नेत्रांजनः-यानें डाग, माहर, फुल, … इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरित बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस हें अंजन खरें रामबाण आहे १॥. तोळ्याच्या डबीस १ रु

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रणः—कोणताही नवा जुना परमा व उजना दहा तिडकि मुताची लली, संकोच पुयस्राव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य न ता सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असें रामबाण औषध कोठें मिळत नाहीं. बा० किं० १ १। भार बाटलीस रु. २

४ दंतबलवर्धक पूडः—दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे होतात

५ विंचूचें विषः—औषध लावतांच उततें मुर्डी ३ तो. ८ आणे

६ गजकर्णः—खरूज, फोटे वगैरे सर्व विकार ३ दिवसांत जातात ड. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वरः-औषध घेतांच कशाही प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेतल्यावर जाऊन पुनः उलटत नाहींत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषधः—आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरू होतांच सर्वांनीं संग्रह तापावर गोळ्या गाठीस मलम, वात चढू नये ह्मणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक किं. २ आणे ख सो

९ सामानाचा मोठा वयाटलाग मागवा तो फुकट पाठवूं औषधांत अपाय-कारक पदार्थ अगदीं नमून पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें ग्रंथोक्त रसायने भस्म धातू. गुटिका, आसव, तेलें, सुगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान खर्डा सांवत टपाल खर्च वेगळा पडेल लेखीनें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं. प्रकृतीचें मन कळविल्यास रोगाची निदान चिकीत्सा करवूं.

अत्यंत आगत्याची सुचना.

हल्लीं वर्तमान पत्रांतून औषधाच्या अनेक जाहिराती सुरू असुन प्रत्येक

आपल. समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एका जो धंदा सुरू केला त्याचिच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें करावें आमचे जाहिरातीस कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ प्रांतांत ऊत आला असून आमच्या आजिल वगैरे गावांतून ते पूर्णावस्थेंत येऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा तें लोक याची आह्मास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपली थोरवी गाण्यास ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आह्मास ग्राहकांस सुचविणें हेंच कीं ज्यांच्या कारखाना अजमासें १५।२० वर्षे अव्याहत सुरू असून ज्यांच्या औषधास मोठे डाक्टरांनी सर्टिफिकीट दिलें. ज्यांच्या औषधानें कित्येक ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषधें नेहमीं उपयोगांत आणणें अत्यंत हितकारक आहे यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध … आमची जाहिरात न वदतां व कोणाचीही निंदा न … कायम राहून हा सार्वजनिक व बहुमान रीत अ… नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेंत … पर्यंत आमचे खटाटोप यशाहि बरेच असें आहे … व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त … अत्यंत गुणकारक आहेत. तीच सर्वांनीं वापरावें, एका … होईल इतर जाहिरातींशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं … औषध मागणें तीं खालील पत्यावर बिनचूक मागवावीं … औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य देईल. नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

Orient Government Security Life Assurance

Company Limited

Established 1874.

HEAD OFFICE—**BOMAY**

Chief Agency for C. Berar and Khandesh

Head—Quarters Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED TWO CORRES AND SEVENTY FIVE LAKHS

Claims paid for over two …

IMMEDIATE SETTEL MENT …

… in connection … amount due under the … possible date. *This the … Oriental keep well before them and act up to—treating heir clients with the utmost liberality*

UNQUESTIONABLE SECURITY

IT is not sufficient to read that a Company's funds amou givensum, but it is essential to know how such Funds are invested—if in miscellaneous and risky investments or how secured

THE Funds of the "Oriental" are invested in Government securities, and lodged with the Government Official Trustee of Bombay in terms of the Company's Trust Deed, as security for Claims arising from decease of assured lives, and endowment policies matu

Government Officers Professional men, Tradesmen and others, by mpoying a portion of their annual income or profits in effecting life po once create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he die early, before he has had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over. Life being so uncertain, the sooner a man makes is upmind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay There are numerous instances in the records of the "Oriental" where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application to—

M. De SOUZA,
CHIEF AEGNT
Nagpur.

N. 2

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशीवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें

आमचें पेटंट यंत्र लोकांना पसंत आहे.

मे. किर्लोस्कर बंधु बेळगांव यांस— आ. न. वि. वि. तुह्मी कृपाकरून पाठविलेलें कडबा कापण्ययाचें यंत्र सुरक्षित पोंचलें त्यानें कडबा फारच चांगला कापला जातो. सदरहू यंत्र इकडील लोकांना फार पसंत पडलें आहे, व त्या बद्दल बऱ्यांच मागण्या आपणाकडे येतील. या मानानें किंमत (रु. १०४।०) ही फारच कमी ठेवलेली आहे. कळावें ही विनंती ता. ४-२-०८

सही

जहागीरदार सीप रीया श्रीमंत नानसाहेब काल (ग्वालेर) फाळके दफ्तरदार

नं. क. ३२

नहि सत्यात् परोधर्मः

येवल्याचे पितांबर व पैठण्या

आह्मी येवले येथें तयार होणारे पितांबर पैठण्या व रुण वगैरे माल बाहेरगांवी पाठवित असतो. माल खात्रीचा ... व योग्य अडतीनें पाठऊं. मागणी येतांच ... व्ही. पी. नें पाठविला जाईल. माल स्वस्त, सुबक व वक्तशीर पाठविले व आह्मास शेकडों पत्रें आलीं आहेत.

पत्ताः—

श्रीनिवास बाळकृष्ण ...

नं. ७२ मर्चंट व कमिशन ... येवले.

जोगळेकर आणि मंडळी लिमिटेड.

सरकारच्या सन १८८२ च्या सहाव्या आक्टाप्रमाणें रजिस्टर केली आहे.

स्थापना सन १९०७

भांडवल एक लक्ष रुपये.

प्रत्येक भाग २५ रुपयाचा याप्रमाणें एकंदर भाग ४०००.

भागीदारानें भाग मिळण्या करितां अर्ज करते वेळीं दरएक भागाबद्दल अर्जासोबत रुपये १० व अर्ज मंजूर झाल्यावर रु. ५ व बाकीची रकम प्रत्येक महिन्याला रु. ५ प्रमाणें पुरी करून दिली पाहिजे.

सदहू कंपनीचें मेमोरँडम् व आर्टिकल्स ऑफ आसोशिएशन आकोला येथें सदर कंपनीच्या आफिसांत पाहण्यास मिळेल. प्रास्पेक्टसच्या प्रती सदहू आफिसांत अर्ज केला असतां मिळतील.

बोर्डाच्या हुकूमावरून

पी. सी. जोगळेकर आणि कंपनी

म्या. एजंटस्

नं. १३

नोटीस

मानाजी वल्लद परशराम कुचर जात कुणबी मांजरोकर हल्लीं रहाणार मौजे उमरी परगणे पंचगव्हाण ता० आकोट यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं तुमची ता० २७।४।०८ ची नोटीस पोहचली. त्याबद्दल कळविण्यांत येतें कीं मौजे उमरी येथील शेत सर्वे नंबर ६४ यांतील एकाद्वितआंश हिस्सा आणि सर्वे नंबर ४२ पैकीं सालीमहीं दोन्ही शेतें आमचे जवळ प्रथम गहाण होती. पुढें गहाण कर्जाची अह्मी मागणी केली पण गहाणाची रकम न मिळाल्यानें शेताची मालकीण बाकाई मर्द उकर्डा इनें महाणाचे रुपयांत तीं शेतें खरेदी दिलीं. या गोष्टीस सहा वर्षे झालीं तेव्हां पासून सदहू शेतें खरीददार या नात्यानें आमचे कबज्यांत असून उपभोग आह्मी घेत आहों. यामुळें वरील शेतासंबंधी बाकाईला किंवा तुह्मांस कोणतेंच कृत्य करण्याचा हक्क राहिला नाहीं व तुमचें शेतांत येणें केवळ दांडगाई, गैर हक्काचे व आगळीकीचें आहे. करितां कळविलें जातें कीं यापुढें तुह्मी शेतांत आल्यास धक्के मारून शेताबाहेर घालविले जाईल. तुह्मांस वाटल्यास दिवाणी कोर्टांत दावा करावा. बाकी तुमचे नोटिशींतील सर्व लिहिणें खोटें आहे. कळावें. तारीख ९।५।०८ इ०

सही

केशव नारायण देशपांडे पंचगव्हाणकर रहाणार उमरी द० खु०

नं. ख. ८१

जाहीर नोटीस

सर्वत्र शेट सावकार, व्यापारी, अडते वगैरे लोकांस.

खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं आमचे दुकानी गोपाळदास रघुनाथदास खत्री यांस दुकानावर गुमास्ता या नात्यानीं नोकर ठेविले होते. आतां हल्लीं आह्मी त्यास १५—२० दिवसापासून नोकरी वरून काढीलें आहे. तर त्यांच्याशी आमचे दुकानचे नांवानीं कोणतेच प्रकारची देवघेव व संबंध ठेवूं नये ठेवल्यास त्याचे आह्मी जबाबदार नाहीं. कळावें. ता० ९।५।०८ इ०

सही

किसनलाल संतोकीराम मुखत्यार जानराव चंद्रभान

नं. ख. ८२ दस्तुर खु०

नोटीस

नोटीस बेशमी सखारामजी वा नथाजी भडे रा. हिंगणवाडी प्र. कुरम तालुके मुर्तीजापूर व जयरामजी बाहाळे रा. मोहाड प्रगणे कुरम तालुके मुर्तिजापूर यांसः—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं जयरामजी बाहाळे रा. माटोड प्रगणे कुरम ता. मुर्तिजापूर यास माझी बैलाची जोडी आज पांच महिने झाले किंमत रुपये १७५ ठरून देवविली व तो रुपये ८ दिवसांनी आणून देईन व तो ८ दिवसांनी न आणून देईन तर मी देईन अशी तुह्मी माझी खात्री करून जोडी त्याजला देवविली ते रुपये त्याजला मी पुष्कळ वेळ तगादा करून मागितले तर तो ह्मणाला आहे कीं सखारामजीस रुपये दिलें आहेत. व तुह्मासही रुपये मी पुष्कळ वेळ मागितलें तर तुह्मी ह्मणतां जयराम यास मागा करितां या नोटिशीनें उभयतांस कळविण्यांत येते कीं ही नोटीस पावल्या दिवसांपासून ८ दिवसांचे आंत उभयतांनीं कोणीतरी माझे रुपये आणून देऊन माझी पावती घ्यावी. नाहींतर मी रितीप्रमाणें फीर्याद करून कोर्ट खर्चासुद्धां व या नोटिशीच्या खर्चासुद्धा रुपये भरून घेईन. कळावें. ता. ९-५-०८ इ.

सही

निशाणी कवती मर्द निवानजी भडे इची बांगडी.

नं. ख. ८३

नोटीस

नोटीस बेशमी कडतु वा सखाराम पाटील व रामचंद्र वा यशवंत पाटील तर्फे वहीतदार लालजी विठोबा पाटील व बळीराम वल्लद परशराम पाटील व गुल्लू वल्लद फकीरा पाटील राहणार सावरें ता० आकोट यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते का, माझा बाप विठोबा यांनीं तुह्मास कजबे नेरगंगाई येथील शेताचें ता० २३-९-१८९० इ० रोजीं पटेखत सतरा वर्षाचें करून दिलें परंतु यांत सर्वे नंबर ३७५ चे शेताचीं वर्षे सतरा भरलीं त्यांत लिहिलेल्या शर्तीप्रमाणें जमीन नांगरून द्यावी अगर नांगरणास लागणारा खर्च दर एकरी नांगर ४ एकूण अजमांस नागर ६५ भाडे दर नांगरी ३॥ रुपये प्रमाणें एकूण रुपये २२७॥ देऊन पावती घ्यावी. ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत निकाल करावा न केल्यास तुमचेवर दावा करून रुपये घेतले जातील. व्यर्थ नोटीस देणें भाग पडले सबब नोटिशीचा खर्च तुमचे पासून वसूल केला जाईल कळावें ता० ६-५-०८ इ०

सही

संपत विठोबा पाटील कानकीरड कसबे बडनेरगंगाईकर हल्लीं मुक्काम सावरें

नं. ख. ८४ ता. आकोट द. खुर्द

नोटीस

यमुना मर्द बळीराम टोले राहणार घोंडेगांव ता. आकोट यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं तुह्माला तुमचे बंधु राजश्री शामराव नन्ही पाटील रा० थार यांनीं जी स्थावर मिळकत दिली आहे त्यापैकीं घोंडगांव येथील सर्व्हे नं. ७ मधील १/२ हिस्सा आणि सर्वे नंबर ६ पैकीं यांतील ३/४ हिस्सा असें बक्षीस दिले आहेत. या दोन्ही शेतांत माझे अनुक्रमे १/२ हिस्सा व १/४ हिस्सा असें अलग वाटलेले आहेत. पण दोन्ही शेतांतील अवराई उभय हिस्सेदारामध्यें समाईकच ठेवण्यांत आली होती. पण अलिकडे तुह्मास ही शेती बक्षीस देण्यांत आल्यापासून आह्माला फार तखलीफ होते. ह्मणून या नोटिशीनें कळवितों कीं नोटीस पोंचल्या नंतर ८ दिवसांचे आंत आपलीं व आमचीं झाडें वेगवेगळीं वाटून देण्यांत यावीं. असें करण्यास चुकूं नये. यांत अंतर होईल तर मला दिवाणींत दावा करून कोर्टमार्फत झाडें सर्व वाटून घ्यावीं लागतील आणि त्या फिर्यादीचा खर्च व इतर नुकसानी तुह्माकडून वसूल करण्यांत येईल. कळ.वें ता. ११-५-०८ इ.

सही

गोविंदा वल्लद मारुती पाटील घोंडेगांव द. खुर्द

नं. ख. ८५

नोटीस

नोटीस बेशमी १ सखाराम व २ शिवराम व ३ गोविंदा वल्लद नथाजी व विठु वल्लद परशराम भेंड राहणार हिंगणवाडी प्रगणें कुरुम ता. मुर्तिजापूर जिल्हा आकोला यांसः—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुमची ता. २०-३-०८ इ. रोजीं वऱ्हाडसमाचारांतून दिलेली नोटीस पावली. तुह्मी माझे चुलत सासरे आहांत व विठु हा माझा चुलत दीर आहे. माझा सासरा व तुह्मी विभक्त होण्यास सुमारें ४० वर्षे झालीं. हल्लीं माझा सासरा व माझा नवरा मयत झाले. वरून मी एकटी बायकोची जात पाहून तुह्मी माझें शेतें मौजे हिंगणवाडी येथील सर्वे नं. १०-११-३९ चे माझे सासऱ्याचे नांवानीं असलेलीं शेतें माझे नावांनीं झालीं आहेत व माझे ताब्यांत आहेत. त्याजवर तुह्मी जोर जबरी करून ताबा घेऊं पाहतां परंतु हीं शेते माझे सासऱ्यानें मिळविलीं आहेत. तुमच्या आमच्या वाटण्या होऊन पुष्कळ दिवस गुजरले. तेव्हां तुमच्या इस्टेटीवर आमचा हक्क नाहीं व आमचे इस्टेटीवर तुमचा हक्क नाहीं. तुह्मी विनाकारण मजला बायकोची जात पाहून त्रास देता. अशा नोटासा वगैरे दिल्यानें हक्क होत नसतो. मी आपल्या स्थावर जंगम इस्टेटीची पूर्ण मालकीण आहे. मी वाटेल त्याप्रमाणें इस्टेटीची व्यवस्था करीन. व तुमशीं आमशीं कांहींएक संबंध नाहीं. मी शेतें लावून काढलीं आहेत. व कांहीं घरीं वाहत आहें. तर त्यांना तुह्मी हरकत करूं नये. तुह्मी कोर्टमार्फत हक्क शाबीत करावा असें न करितां शेतांत याल तर फौजदारी करीन कळावें. ता. ९-५-१९०८ इ.

सही

कवतकी मर्द निवानजी कुणबी वस्ती हिंगणवाडी निशाणी बांगडी

नं० ख० ८६

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोला वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख २५ मांहे मे सन १९०८ इ० [अंक १९

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस,.......१ रुपया
बाहेरगांवीं द. हा. ....२ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन आळी धरल्या जातील.
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील. पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक

ह्या बँकेत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील. आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा ज्यास्त इसमास अगर त्यांपैकीं मयताचे मागे राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दरसाल दर शेकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमाच्या प्रती बँकेत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक } G. A Phillips
आकोला ९।९।०९ } एजंट
नं ७३

नोटीस

नोटीस बेशमी अबदुल तयब कच्छी राहणार कच्छी बाजार, आकोला

यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं तुह्मी आमच्या सांगण्यावरून एरंडीच्या तेलाच्या दोन डब्याचें माप रा० इब्राहिमजी बोहरा दुकान आकोला यांच्या दुकानीं जाऊन दिलें. आह्माला न कळत परभारें १२ रुपये १२ आणे तेलाचे सदर्हू इब्राहिमजी यांजकडून वसूल केले. ही गोष्ट आह्माला मागाहून ५-६ दिवसांनीं कळली. तेव्हां आह्मी तुह्मावर फौजदारी करणार होतो पण चार लोकांच्या सांगण्यावरून तुह्मी रुपये दुकानी पोचते करण्याचें कबूल केलें. परंतु ज्या दिवशीं तुह्मी तेल मापून दिलें त्याच दिवशीं रात्रीं १२९ रुपये दुकानच्या शिल्लकींतून हात उसने टरबूजाच्या बागेच्या भाड्यासाठीं तुह्मी नेले होते. ती रक्कम आणि तेलाची परभारें वसूल केलेली रक्कम मिळून १३७ रुपये ४।२ आणे तुह्मी नोटीस पोचल्या तारखेपासून दोन दिवसांच्या आंत पोचती करावी. असें करण्यास चुकाल तर आह्मी तुह्मावर दिवाणींत फिर्याद करून सर्व रक्कम खर्चासुद्धां वसूल करूं. आणि तुह्मी विश्वास घातानें तेलाचे रुपये आपल्या कामीं लाविले ह्मणून तुह्मावर फौजदारींत फिर्यादही करण्यांत येईल. कळावें ता. १८-५-०८ इ.

सही (गुजराथींत)
हाजी गनी इब्राहिम दुकान
आकोला तर्फे वहिवाटदार
मालक तारमहमद हाजी
गनी दस्तूर खुद

नं० ख० ९१

नोटीस

बेशमी राधाबाई मर्द बापुसा कलाल वस्ती पिंपळोद हल्लीं राहणार जैनपूर

ईसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तूं माझी चुलती आहेस. चुलता मरून १३-१४ महिने झाले. तुझ्यामागें इस्टेटीचे आह्मीच वारस आहोत. तूं आपली वडिलोपार्जितची जिनगी विकणार आहेस असें समजलें ह्मणून तुह्मास मुद्दाम या नोटिशीनें कळवितों कीं तुह्मी वडिलोपार्जितची जिनगी विकूं नये. आजपर्यंत तुझाला कर्ज नाहीं. व पुढेंही विकण्याचें कारण दिसत नाहीं. तुझाला पोटापाण्याला व यात्रेला पैसे पुरविणार मी आहे. इतक्या उपर तूं कोणास गहाण खरेदी बक्षीस वगैरे देऊं नये दिल्यास त्याबद्दल इस्टेट जबाबदार राहणार नाहीं त्याची जबाबदारी तुझ्या वरच राहील. जिवंत आहेस तोपर्यंत वाहून खावेस पुढें मालकी आमची आहे. कळावें.

सही
धनसा वल्लद गणासा सावजी
कलाल द. खु. रा० पिंपळोद

नं० ख० ९२

नोटीस

यशवंत विट्ठल लंके राहणार अकोट

यांसः—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं मौजे पाडमूल ता० अकोट येथें आमचे मालकीचें सर्वे नंबर २० चें शेत असून तें तुमचे जवळ गहाण असल्यामुळें दि० दा० नंबर २५ १९०७ चा हुकूमनामा मिळवून कोर्टमारफत शेत ताब्यांत घेतलें आहे. सदर्हू हुकूमाम्याचे पैसे आह्मी रा० लक्ष्मण बाळकृष्ण साहू दुकान अकोट यांचे दुकानावर ४ चार महिन्यापासून अनामत ठेवले असून ते पैसे पावती देऊन नेण्यास सांगत असतां तुह्मी नेले नाहींत कारितां नोटिशीचेद्वारे कळविण्यांत येतें कीं नोटीस पोंचल्या पासून ८ दिवसांचे आंत हुकूनाम्याची पावती कबजा सोडून दिल्या बद्दल आमची नांवाची पावती कबजा सोडून दिल्याबद्दल रा० लक्ष्मण बाळकृष्ण जोत यांचे मारफतची त्यास लिहून देऊन रुपये घेऊन जावे असें न केल्यास मुदती नंतर आह्मी रीतीप्रमाणें तुमचा कबजा रद्द झाला असें समजून शेताची किस्तकारी करूं व आह्मी तुमचे डिकरीचे रुपये रा० लक्ष्मण बाळकृष्ण जोत यांचे दुकानावर ठेवले त्या तारखेपासून व्याजाचेंही जबाबदार नाहीं. कळावें. ता० १८।५।०८ इ०

सही (उर्दूत)
पापाबी मर्द महंमद यासीन
मुसलमान इनामदार

नं. ख. ९९ द० खु०

नोटीस

नोटीस बेशमी- जिवन वल्लद रामलाल व नारायण वल्लद रामलाल भाटे रहाणार लोणी ता० खामगांव यांसः—

खालीं सही करणार जान्या वल्लद तुक्या इंगळे जात माहार रहाणार लोणी ता० खामगांव याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुमचे मला मागील गहाण खतावरून कर्ज देणें तें १२०० रुपये असून सरासरि ३ आठवड्यापूर्वीं मौजे लोणी येथें पंचा समक्ष आपला आपसात निकाल निकाल होऊन ठरले कीं शंभर रुपये नगदी व वऱ्हाडी ता० बाळापूर येथील रुंज्या वल्लद पुंजाजी चांभार रहाणार लोणी ता० खामगांव याचे नांवें खातें असलेल्या शेतांत माझ्या मालकीचा जो दोन त्रितीआंश हिस्सा आहे त्या पैकी एक द्वितीआंश हिस्सा ह्मणजे सालीम शेतांतील एक त्रितीआंश तुह्मास फेरोक्त करून देऊन तुमचे कर्जाची फेड करावी. असें ज्या दिवशीं ठरले त्याच दिवशीं तुह्मास ५० रुपये नगदी व २ दोन तोळे वजनाची सोन्याची मुद्दी देऊन टाकून तुमचे शंभर रुपयाची भरती पंचासमक्ष करून दिली. आतां फक्त तुह्मास मौजे वऱ्हाडी येथील वर लिहिलेलें शेतांतील एक त्रितीआंश हिस्सा खरेदी देणें आहे तो तुह्मी पंचासमक्ष ठरलेप्रमाणें ज्या दिवशीं नोंदणी खर्च देऊन मला बाळापूरास न्याल ते दिवशीं तुमचे समागमे येऊन तुह्मास फेरोक्त करून देईन. आतां मागचे कर्जाबद्दल जें माझें गहाणखत किंवा मागचे इतर रोखे पुर्जे किंवा गहाणखतें जीं आहेत, तीं माझे स्वाधीन करावीं. जे दिवशीं तुह्मी १०० रुपयाचा भरणा घेऊन भरून पावाला त्या दिवसापासून तुमचे रकमेचें व्याज सुटलें आहे. ही नोटीस पावल्यापासून ८ दिवसांचे आंत माझी सर्व खतें माझे ताब्यांत द्यावीं व आपले खरेदीखत करून घ्यावे. असें न झाल्यास अजून शेत माझे ताब्यांत आहेच. मी त्याची पेरणी केल्यावर जर मागाल तर यंदाचें पीक काढून घेतल्याशिवाय शेतांतील एक त्रितीआंश हिस्सा तुह्मास मिळणार नाहीं हें ध्यानांत ठेवावें. तरी ८ दिवसात जो विचार करणें तो करून वर लिहिले प्रमाणें वर्तन करावें. तसें न झाल्यास मी या उपर तुमचे कोणतेच कर्जांत नाहीं व शेत पेरल्यावर पीकावर माझी मालकी राहील. या नोटिशीचा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल कळावें ता. १९-५-०८ इसवी

सही
जान्या वल्लद तुक्या ईंगळे
जात माहार रा. लोणी ता०
खामगांव निशाणी खुद्द

नं० ख० ९८ हातची रेघ

वऱ्हाडसमाचार

वैशाख वद्य १० शके १८३०

कपाशीच्या मालावरील अंतर्गत जकात

हिंदुस्थानांत पिकणाऱ्या कपाशीवरील अंतर्गत जकात काढून टाकण्याला सध्यांच्या लिबरल मताधिक्याच्या पार्लमेंटाकडून मंजुरी मिळावयाची नाहीं, असें हिंदुस्थान सरकारचे फडणिस ना. मि. बेकर यांनीं बजेटावरील वादाविवादाच्या वेळीं सांगितलें. तथापि ज्या 'खुल्या व्यापारपद्धतीच्या' आधारावर ही जकात बसविण्यांत आली त्या पद्धतीच्या तत्वांच्या आणि नियमांच्या दृष्टीनें सुद्धां जी योग्य किंवा न्याय्य नाहीं, हें पुष्कळ लिबरल मुत्सद्यांस कळून चुकलें आहे. या अन्याय्य जकातीमुळें हिंदुस्थानचें विनाकारण नुकसान होत आहे आणि हिंदुस्थान व इंग्लंड या उभयतांच्याही हिताकरितां ह्मणून कपाशीच्या जकातीचा प्रश्न व एकंदर खुल्या व्यापारपद्धतीचा प्रश्न सूक्ष्म विचाराकरितां सध्यांच्या लिबरल प्रधान मंडळास हातीं घ्यावा लागेल, असें

दिसत आहे. व्यापारखात्याचे प्रधान मि. विन्स्टन चर्चिल यांचा मँचेस्टर येथील निवडणुकींत झालेला पराभव हा खुल्या व्यापारपद्धतीस मोठाच धक्का बसला. मि. बाल्फर व लॉर्ड कर्झन यांचें अलिकडे संगनमत झालें असून करांच्या आकारणीची मर्यादा वाढवून, व आयात मालांवर जकात बसवून व साम्राज्यांतर्गत देशांना विशेष सवलत ठेवून, आपल्या युनियानिस्ट पक्षाचें पुनरुज्जीवन करावयाचें असा त्यांनीं संकल्प केला आहे. लिबरल पक्षांतील सर हेन्री फौलरही हिंदुस्थानांतील कपाशीवरील अंतर्गत जकात काढून टाकण्याविषयीं वर्तमानपत्रांतून आग्रहाच्या सुचना करीत आहेत. हिंदुस्थानच्या सांपत्तिक व व्यापार विषयक प्रश्नांत पुर्ण निष्णात असलेले सर रोपर लेथब्रिज यांनीं इंपीरियल अँड एशियाटिक कर्टर्ली रिव्ह्यूमध्यें एक मुद्देसूद लेख लिहून ही जकात ह्मणजे बेधडक पणें लोकांपासून पैसे उकळणें आहे असें प्रतिपादन केलें आहे. सर रोपर यांनीं आपल्या लेखांत असें दाखवून दिलें आहे कीं, ही जकात पूर्वी रुपयाची किंमत उतरूं लागली असत्यामुळें सरकारास पैशाची फार टंचाई पडली होती तेव्हां बसविण्यांत आली. पैशाची ददात आतां नाहींशी झाली आहे. या सर्व अंतर्गत जकातीच्या बरेजेपेक्षांही पुष्कळच जास्त एवढी शिल्लक सालदरसाल हिंदुस्थानसरकारचे फडणीस दरवर्षी दाखवीत आहेत. ह्मणून जमाखर्चाची तोंड मिळवणी होऊं लागतांच ह्या जकातींना फाटा देण्याचें अभिवचन सरकारनें आतां पूर्ण करावें असें सर रोपर यांनीं आग्रहपूर्वक सुचविलें आहे. या जकातीपासून हिंदुस्थानांतील लोकांच्या हिताची कशी अन्याय्यरीतीनें पायमल्ली होत आहे हें फारच उत्तम रीतीनें वर्णिलें आहे. सध्यांच्या अस्वस्थतेला जीं कारणें झालीं आहेत त्यांतच या जकातीची गणना करावयास पाहिजे, असें सांगून राष्ट्रीय सभेंत व ठिकठिकाणच्या इतर हजारों सभांतून या जकातीसंबंधानें अत्यंत तिरस्कार व्यक्त केला गेला आहे याची आठवण करून दिली आहे. या अन्याय्यजकातीच्या स्थापनेचा व पुढील कारकीर्दीचा एकंदर इतिहास अत्यंत किळसवाणा आहे. सरकारला पैशाची अत्यंत जरूर लागली असतां त्यांनीं आयात मालावरील जकात वाढविण्याचें ठरविलें. हें पाहून लँकेशायरच्या गिरणीवाल्यांच्या व कापडाच्या व्यापाऱ्यांच्या पोटांत सहाजिकच दुखूं लागलें व त्यांनीं आपल्यांतील चार वजनदार शिष्ट सेक्रेटरी ऑफ स्टेट यांजकडे रदबदली करण्यासाठीं पाठविले. पण आयात जकातीची वाढ रद्द करण्याचें आपल्या हातीं कांहीं उरलें नाहीं असें पाहून त्यांनीं परस्पर 'हलवायाच्या घरावर तुळशीपत्र' ठेवण्याचा निश्चय केला. लँकेशायरच्या मालावरील जकात वाढल्यामुळें तो महाग होऊन देशी माल स्वस्त ह्मणून जास्त खपेल व अशा रीतीनें देशी उद्योगधंदे पुनः जीवंत होतील हें अनिष्ट टाळण्याकरितां लँकेशायर बरोबरच हिंदुस्थानांत तयार होणाऱ्या कपाशीच्या मालावर जकात बसविली गेली. सार्वभौम सरकारच्या भिडेखातर हिंदुस्थान सरकारनें स्विकारलेल्या या अन्याय्य पद्धतीचा परिणाम हिंदुस्थानांतील कपशीच्या धंद्यावर कसा अनिष्ट झाला हें एकाच उदाहरणावरून स्पष्ट करितां येईल. ही जकात बसल्यानंतरच्या मुदतींत देशी कपाशीचे कारखांने जवळ जवळ दुपटीचे प्रमाणांत आले आहेत, पण त्याच मुदतींत जर्मनी वगैरे संरक्षण पद्धतीवर व्यापार करणाऱ्या देशांतून आलेल्या मालाचें मान चौपटीपर्यंत वाढलें आहे. जर्मन सरकारच्या आश्रयाखालीं जर्मनीच्या धंद्यांची अभिवृद्धि झाली; पण त्या बरोबरच लँकेशायरवाल्यांच्या हुकमाप्रमाणें हिंदुस्थानांत चालूं केलेल्या पद्धतीपासून हिंदुस्थानच्या उद्योग धंद्यावर कसा परिणाम झाला याचें वर्णन सर फेरोजशहा मेथा यांनीं सन १८९४ मध्यें कायदेकौंसिलांत फारच हृदयद्रावक रीतीनें केलें होतें. देशी धंदे कदाचित् पुढें इंग्लंडच्या उद्योग धंद्यांशीं स्पर्धा करतील ह्मणूनच कीं काय त्यांना बाल्यावस्थेंतच गळा दाबून ठार मारण्याची तजवीज झाली. लँकेशायरवाल्यांच्या या आपमतलबी व निर्घृण वर्तनांत गेल्या १४ वर्षांत मुळींच फरक पडलेला नाहीं. हिंदुस्थानांतील स्वदशी चळवळीनें चिडून जाऊन मि. टॅटरसेल नांवाच्या एका लँकेशायरवाल्या कारखानदारानें अशी सूचना केली आहे कीं हिंदुस्थानचे लोक ज्या अर्थीं संरक्षणाचे तत्वाचे आहेत त्या अर्थीं साम्राज्यांतर्गत भागांना विशेष सवलती देण्याच्या पद्धतीनें इंग्लंडनें त्यांस तोंड द्यावें कारण त्यांचें असें ह्मणणें आहे कीं हिंदुस्थान हा साम्राज्याचा स्वतंत्र भाग नसून परावलंबी असल्यामुळें त्यावरील राज्यकारभार जुन्या खुल्या व्यापाराच्या तत्वाप्रमाणेंच चालावयाचा हें उघड आहे. जणूं काय हिंदुस्थान कायमचा लँकेशायरच्या मालावरच अवलंबून रहाणार आहे. मि. टॅटरसाल यांना स्वदेशी चळवळीची व तीमुळें लँकेशायरच्या पोटाला बसलेल्या चीमट्याची माहिती नसावी हें संभवतच नाहीं. खुद्द सर रोपर लेथब्रिज हे पुर्वी इंग्लिशमन पत्राचे संपादक होते तरी स्वदेशी चळवळीचें पाऊल किती पुढें पडलें आहे तें त्यांना प्रांजलपणें दाखवून द्यावें लागलें आहे. इंग्लंडांतील व्यापारी हें अर्थातच सर्वस्वी कबूल करावयाचे नाहींत. पण सर हेन्री कॉटन यांनीं एके प्रसगीं असें सांगितलें कीं, या चळवळींत इंग्लिश व्यापारी कबूल करतात त्यापेक्षां नि संशय अधिक तथ्य आहे. अशा वेळीं हिंदुस्थानाच्या व इंग्लंडच्या, दोघांच्याही हिताचा मार्ग शोधून काढण्या ऐवजीं इंग्लिश उद्योगधंद्यांच्या भरभराटी करितां देशी उद्योग धंद्यांच्या गळ्याला ब्रिटिश सत्तेच्या जोरावर फास लावण्याच्या घातुक कल्पनेचे हिंदुस्थानांत व इंग्लंडमध्यें कांहीं लोक आहत. त्यांतलेच मि० टॅटरसल हेही एक आहेत. पण आपल्या गरजा आपणच पुरवावयाच्या, आपल्या व्यापाराची शिस्त आपणच राखावयाची आणि हें सर्व स्वतंत्र देशांतील सरकार ज्या सहाय्यानें लोकांकडून करवितें त्यावांचून करावयाचें असा हिंदुस्थानांतील लोकांचा निश्चय झालेला आहे आणि तदनुरूप त्यांचें वर्तनही चालूं आहे. इंग्लंडच्या व इतर परकी देशांच्या अन्याय्य स्पर्धे पासून हिंदुस्थानांतील उद्योग धंद्यांचें संरक्षण व्हावयास पाहिजे हें इंग्लंडांतील उभय पक्षांतील लोकांना मान्य असतां तसें घडवून आणण्यास सरकार पुढें सरसावत नाहीं हें पाहून लोकांना तें काम हातीं घेणें भाग पडलें आहे. आपल्या देशाच्या भावी अभिवृद्धी साठीं आणि देशांत ठिकठिकाणीं चालूं असलेल्या व नवीन निघणाऱ्या उद्योग धंद्यांना उत्तेजन यावें ह्मणून शक्य तितकी झीज सोसून स्वदेशी माल खपविण्याचा श्रेयस्कर मार्ग स्वीकारला आहे व या रीतीनें औद्योगिक बहिष्कार पूर्णावस्थेंत नेण्याचा प्रयत्न चालविला आहे. या कामीं आतां पर्यंत आलेल्या यशावरून पुढील कार्याला उमेद येत असून उत्साहही वाढत आहे हें खरें पण या मार्गांत अडचणी फार मोठ्या आहेत हें कधींही विसरतां कामा नये. आमच्या उद्योगधंद्यांना उत्तेजन देण्याचें आमच्या सरकारच्या हातून होत नसेल तर निदान तें खच्ची करण्यासारखे आडकाठे सरकारानें उपस्थित करूं नयेत व राहूं देऊं नयेत हा आमचा हक्क आहे. कपाशीच्या मालावरील अंतर्गत जकातीमुळें लँकेशायरची स्थिति तंतोतंत पूर्वीं प्रमाणें तर राहिली आहेच, पण सरकारच्या पक्षपातीपणामुळें आणि लँकेशायरवाल्यांच्या चिथावणीनें वेळोवेळीं हिंदुस्थानचे बोकांडी बसणाऱ्या कारखान्यासंबंधाच्या कायद्यामुळें आमच्या बालवस्थेंत असलेल्या उद्योगधंद्यांत जाणूनबुजून आघात केले जात आहेत.

ह्याबद्दल जबाबदार कोण?

बंगाल्यांतील बॉम प्रकरणाची जबाबदारी राजकीय हक्कासाठीं चळवळ करणाऱ्या स्वदेशभक्त लोकांच्या माथीं मारण्याचा अट्टाहास त्यांचे हितशत्रु करीत आहेत. वस्तुतः लोकमताकडे पूर्ण दुर्लक्ष करून किंबहुना त्यांचा धिःकार करून पिछेहाटीचें व दडपशाहीचें धोरण ठेवणाऱ्या निरंकुश अधिकारी वर्गाच्या माथीं हें खापर फुटत आहे. चळवळ करणाऱ्या लोकांनीं काय केलें आहे? फार तर असें ह्मणतां येईल कीं त्यांनीं आपल्या बांधवांच्या इच्छा व आकांक्ष प्रसिद्ध केल्या आणि लोकांमध्यें संयुक्तपणें कार्य करण्याची बुद्धि उत्पन्न केली. चळवळ करणाऱ्यांना स्वदेशाभिमानाच्या दृष्टीनें हें काम करणें निःसंशय जरूर होतें. सैर अधिकारी वर्गाच्या पिछेहाटीच्या धोरणाची अखेर शेवटीं अविचारांत झाली तर तिजबद्दल जबाबदार कोण? या जबाबदारीचें ओझें कायदेशीर रीतीनें राज्यकारभारांत क्रमशः सुधारणा घडवून आणण्याची इच्छा धरणारांच्या माथीं मारावयास पाहूं जाणें जितके खुळचटपणाचें तितकें तें अन्यायाचें आहे. लोकमताला मान न मिळण्याचा प्रकार फार दिवस धडपणें निभणार नाहीं अशी स्पष्ट सूचना अगाऊ करण्यांत आली होती. ही सूचना चळवळ करणाऱ्यांनीं केली काय किंवा अधिकाऱ्यांना दुसरीकडून कोठून झाली काय दोन्ही सारखींच. सूचना झाली होती हें खरें. किंबहुना ही कल्पना अधिकाऱ्यांच्या पूर्वींच लक्षांत यावयास पाहिजे होती. कारण येथें कार्यकारणभाव इतका उघड आहे कीं कोणत्याही शाबूत डोक्यांच्या मनुष्याच्या तो चटकन् ध्यानांत यावा. या संबंधांत आयर्लंडच्या इतिहासांतलें एक उदाहरण नमूद करण्यासारखें आहे. आयर्लंडला राजकीय स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठीं डानियल ओकोनेल यानें केलेले प्रयत्न आयर्लंडच्या इतिहासांत सुप्रसिद्धच आहेत. आयरिश लोक त्याला 'स्वातंत्र्यदाता' या नांवानें संबोधीत. त्याच्या प्रतिस्पर्ध्यांकडून त्याला 'चळवळ्या' नांव मिळे. तो चळवळ करणारा होता यांत शंकाच नाहीं. पण प्रस्थापित कायद्याच्या सत्तेला पूर्णपणें मान देणारा असल्यामुळें त्यांचें उल्लंघन केव्हांही न करण्याविषयीं तो आपल्या देशबांधवांस वारंवार उपदेश करीत असे. एके प्रसंगीं त्याला कोर्टानें राजद्रोहाच्या गुन्ह्यावरून दोषी ठरविले, पण अपिलांत हाउस ऑफ लॉर्डकडून त्याची शिक्षा रद्द झाली. कायदेशीर चळवळीवर डॅनियल ओकोनेल याचा पक्का भरंवसा होता. आयरिश रोमन कॅथोलिक लोकांना लागूं असे कांहीं अडचणीचे कायदे होते त्यांतून त्यांची मुक्तता करण्याचा निश्चय केला. पंचवीस वर्षें नेटानें खटपट करून शेवटीं त्यानें त्या अडचणी रोमन कॅथेलिकांच्या मार्गांतून दूर करविल्या. हा त्याच्या कामगिरींतील सर्वांत श्रेष्ट असा भाग होता. या नंतर ओकोनेल यानें आयर्लंड ब्रिटनमध्यें सामील झाल्यावेळीं मोडलेल्या आयरिश पार्लमेंटाचें पुनरुज्जीवन करण्याच्या उद्योगास प्रारंभ केला. त्याचे प्रयत्न बरेचसे निष्फळ झाले आणि त्याच्या प्रयत्नांतून जें फळ मिळण्याची लोकांनीं आशा केली होती ती परिपूर्ण होण्याचें कांहींच चिन्ह दिसेना. आपल्या पुढाऱ्याच्या प्रयत्नांस यश न आलें पाहून आयरिश लोकांची अत्यंत तीव्र निराशा झाली. कायदेशीर चळवळीवरील त्यांचा विश्वास ढळला. आपल्या राष्ट्रीय गाऱ्हाण्याची दाद अन्य कोणत्या तरी उपायानें लावून घेतली पाहिजे असें त्यांना वाटूं लागलें. 'यंग आयर्लंड' नांवाचा एक नवीन पंथ निर्माण झाला व त्यानें डॅनियल ओकोनेलच्या कामगिरीचा पुरेपूर्णी निषेध केला. या पक्षाचे पुढारी गेव्हन डफी व इतर लोक यांनीं आपले हेतु छपवून मुळींच ठेवले नव्हते. त्यांनीं बंडाचा प्रयत्न केला, पण तो लवकरच दाबून टाकतां आला. बंडांतील पुढाऱ्यांना मोठमोठ्या मुदतीच्या हद्दपारीच्या शिक्षा झाल्या. वास्तविक या लोकांमध्यें असे कांहीं लोक होते कीं प्रतिकूल परिस्थितीमुळें त्यांच्या कर्तबगारीला झळकण्याला वावच मिळाला नव्हता. तो आतां मिळाला. गेव्हन डफी शेवटीं आस्ट्रेलियांतील एका संस्थानाचा मुख्य प्रधान होऊन त्याला ब्रिटिश सरकारांकडून सरदारीची पदवी मिळाली. या सर्व व्यवहारांत 'यंग आयर्लंड' च्या कृत्यांबद्दल डॅनियल ओकोनेलला जबाबदार कोण धरील! त्या पंथाचा उगमच अंशतः ओकोनलनें चालविलेल्या कायदेशीर चळवळीच्या अपयशांतून झालेला होता आणि

नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांचे आंत आमची जमीन व ८ वर्षाचे स्वामीत्वाबद्दल रुपये आह्मास ६०० देऊन पावती घेऊन जावी असें न केल्यास कोर्टांत दावा करून खर्चा सुद्धां रकम भरून घेतली जाईल कळावें

सही

आकाजी व जैयराम उभता बधु
वल्लद बाळाजी राहणार आकोट

नं. ख. ३५ निशाणी रेघ

नोटीस

मामूजी वल्लद शेकोजी काळे कुणबी रा० कामरे ता मुर्तिजापूर यांसः-

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं तुमचे डोगरगांव येथील शेत सर्वे नंबर २२ रजिष्टर पट्टेखतांवरून सन १३२० पर्यंत वहितीस आह्मी केलेल्या पैकीं अद्याप ४ वर्षे भरण्याची असून सदर्हू शेत तुह्मी दुसऱ्यास विकल्यामुळें चार वर्षाचे नुकसान अजमास रुपये दोन हजार झालें. तारीख २४-६-०७ च्या आकोला वऱ्हाड-समाचारातून तुह्मी मजला जी नोटीस दिली ती अगदीं खोटी आहे. ही नोटीस पावल्यापासून ८ दिवसांत सदर्हू रकम आह्मास देऊन आमची पावती घ्यावी तसें तुमचेकडून मुदतींत न झाल्यास सर्व खर्चासुद्धां सालीम रकम वसूल करण्यास तुमचेवर दिवाणींत दावा करणें भाग पडेल कळावें ता. १९-४-०८ इसवी

टीपः-- शिवाय विश्वास घात केल्याबद्दल तुमचेवर फौजदारींत काम चालेल.

सही

मटाजी वल्लद आकाजी खाटीक
रा. बेलखेड ता. मुर्तिजापूर
द. खु. पोट कामरगाव

नं. ख. ३६

नोटीस

मे. हरूणखा वल्लद इसबखा राहणार पिंपळगांवराजा ता. मलकापूर यांस.—

खालीं सही करणार इजकडून कळविण्यांत येतें कीं तुह्मी लबाड लोकांच्या नादानें व निषेच्या धुंदीनें नेहमीं शुद्धींत नसतां इतकेंच नाहीं तर तुमचे डोकें ठिकाणावर नसल्यामुळें तुमच्या वेड्याच्या लहरींत तुह्माकडून लोक इस्टेटीच्या खरिदी लिहून घेतात असें कळलें. इसबखा जीवंत असतांना तुह्मी विहिरींत उडी टाकली होती तेव्हांपासून जिनगीची व्यवस्था तुमच्या हातून होण्यासारखी नसल्यामुळें मी तुमचाच भाऊ अहमदखा वल्लद इसफखा यांच्याकडे जिनगीची व्यवस्था सोंपविली आहे. तुह्माला जिनगी विकण्याची मनाई पूर्वींच केली असूनही जर कोणी तुमच्याशीं व्यवहार करील तर तो कायद्यानें बातल आहे. कळावें. ता० १२-४-१९०८ इ०

सही

रेशमबी मर्द हरुणखा रा. पंचगव्हाण
निशाणी.

साक्षी

१ देवाआपा सखारामआपा वाणी
दुकान पंचगव्हाण द. महमद

२ सेखदाऊत वल्लद सेखचांद राहणार
पंचगव्हण निशाणी हातची

नं. ख. ३९ काठी असे

नोटीस

नोटीस बेशमी— भिकू वल्लद मारुती पाटील आ. पा. आई रुखमाबाई मर्द मारुती पाटील मौजे तपोन परगणे रोहिणखेडे ता० मलकापूर यांस— नोटीशीनें कळविणार गणपत एकनाथ देशमुख राहणार हल्लीं कसबे मलकापूर ता० मलकापूर जि० बुलढाणें यांस कळविण्यांत येते कीं तुमचे वडील मारुती पाटील हे वारले असून त्यांनीं आह्मांस मौजे खामखेडे येथील सर्वे नंबर ९३ एकर गुंठे ३९८३४ आकार रुपये ९९ पातील १९ एकर जमिनींत बगीच्या करण्याचा मक्ता आह्मास दिला असून त्याप्रमाणें गुदस्त सालीं आह्मी कांहीं झाडें लावलीं आहेत व बाकी लावणें राहिलेलीं सर्व झाडे लावण्यां करितां त्याच ठिकाणीं तयार आहेत. सदर्हू ठराव १२ वर्षाचा आहे ह्मणजे निमे माल तुह्मी घ्यावा व निमे आह्मी घेऊं. असा करार ठरला आहे. तुह्मी जर करारनाम्याचे शर्तींविरुद्ध वागले तर आह्मांस तुमचेवर कोर्टीत जावे लागेल व खर्चाबद्दल तुह्मी जबाबदार राहाल. लावण्यास तयार असलेलीं व विक्रीस तयार असलेलीं झाडें पाणी नसल्यानें व सर्व तऱ्हेनें त्यांची खराबी होत आहे. त्याबद्दलही तुह्मी जबाबदार आहां सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं वरील नंबर भिकू पाटील वल्लद मारुती पाटील यानीं विक्रीस काढल्याचें आह्मी ऐकतों. वरून कळवितों कीं ह्या निमे जमिनीवर १२ वर्षे निमे माल घेण्याचा आमचा हक्क आहे तो विकत घेणारास कबुल नसल्यास त्यांनीं विकत घेऊं नये. घेतल्यास तेही जबाबदार राहतील [illegible] करावें. ता० २९।३।०८ इ०

सही

गणपतराव एकनाथ देशमुख
दस्तुर अमृत गोविंद मलकापूर

न. ख. ३७

नोटीस

तीर्थरूप रा. रा. लक्ष्मणसिंग शामसिंग रजपूत राहणार बाळापूर,

यांसः—

साष्टांग नमस्कार वि. वि. आपणाजवळ जी जिनगी आहे ती सर्व वडिलोपार्जित असून तिच्यावर माझी मालकी आहे. आपणास तिच्या संबंधानें दत्तपुत्र वगैरे करण्याचा अधिकार नाहीं. आणि आपण समोंवार जो इतर मुलांचा परिवार आहे तो परिवार कायद्यानें बेवारस असून त्यांचा जिनगीवर कांहींच हक्क पोचत नाहीं. आपला वृद्धापकाळ असल्यामुळें व आपल्या बुद्धीला भ्रम होत असल्यामुळें ही मुद्दाम सूचना केली आहे. या उपर जी कोणी शेती, घर वगैरे जिनगी संबंधानें तुह्माशीं व्यवहार करील त्याचा तो व्यवहार कायद्यानें बातल समजण्यांत येईल. ता० १९।४।०८

सही

कीसनसिंग लक्ष्मणसिंग रजपूत

नं. ख. ३८ द० खु०

जाहिरखबर

सर्वत्र सावकार व इतर व्यापारी आणि देवघेव करणारे गांवचे अगर परगांवचे यांस कळविण्यांत येतें कीं, मला तीन मुलें नामे—संपत व दिपचंद आणि रूपचंद असें असोन एकाच कुटुंबांत राहत आहेत. हल्लीं यांचा मी जी स्वसंपादित इस्टेट मिळविली आहे याजवर अगर इचे भागावर कोणतेच प्रकारचा हक्क नाहीं, असें असून यांच्यापैकीं रूपचंद हा उनाड लोकांचे संगतीस लागून वाटेल त्याचें कर्ज काढतो, आणि वाटेल त्यास वाटेल त्या रीतीचा दस्तऐवज लिहून देतो, हें याचे करणें कायद्याविरुद्ध आहे. लोकांनीं त्याच्याशीं व्यवहार करून फसूं नये यासाठीं कळवितों कीं, याच्याशीं कोणीही कोणतेच प्रकारचा व्यवहार करूं नये. केल्यास त्याची जोखीम मजवर अगर माझ्या मिळकतीवर राहणार नाहीं. मुलांना इस्टेट वाटून देणें अगर न देणें हें माझ्या खुशीवर आहे. माझा मनोदय निराळा आहे ह्मणून माझे पुत्राशीं व्यवहार केलेल्या इसमांनीं, आपली रकम गमावूं नये करितां मी आपलें कर्तव्य बजाविलें आहे. यापूर्वी अगर या उपर जो देईल त्याची जबाबदारी स्वतः त्याचे जातीवर राहील. माझे ऐकण्यांत असें आलें आहे कीं, शेखदुला वल्द वजीरमहमद मुक्काम बिस्वाचांदूर यांनीं त्याचे पासून रकम रुपये ३०० तीनशाचा दस्तऐवज लिहून घेतला परंतु त्याजला भरणा दिला नाहीं. हें चांगलेंच झालें. यापुढें न दिला जाईल अशी तजवीज केल्यास त्यांचाच फायदा आहे. कळावें. [redacted]-४-१९०८ इसवी

दस्तूर गोविंद बापुजी पी० रा० आकोला

सही

उदेभान वल्द गंगाजी पाटील

नं ख. ३२ दस्तूर खुद्द

नोटीस

बेशमी— हरचंद वल्द सिताराम रंगारी राहणार कुरणखेड यांस—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं माझ्या मालकीचें घर तुह्मी सोमवार ६-४-०८ रोजीं फोडून पाडून टाकले व मी हरकत घेत असतां मारावयाला उठला. तुमच्या व माझ्या बापाची वाटणी झालेली आहे व वाटणींत तें घर माझ्या हिस्यावर आलेलें आहे. ह्मणून नोटिशीनें कळविण्यांत येतें कीं आपला माझे घरावर कोणतेच प्रकारचा हक्क नाहीं. तर तुह्मी आतां घर बांधणें बंद करावें व आपण घर पाडले मुळें माझें नुकसान झालें तेंही ही नोटीस पावल्या पासून आठ दिवसांचे भरून द्यावें. व आपण जेव्हां घर फाडले तेव्हां माझ्या घरांत माझ्या मालकीचा दागदागीना व इतर सर्व सामान अंदाजा रुपये २०० होता तोही आपण नेला. तर मुदतींत आणून द्यावा. असें जर मुदतींत केलें नाहीं तर मला योग्य कोर्टांत दाद मागावी लागेल व मग आपणा जवळून कोर्ट वगैरे सर्व खर्च भरून घेईन. आपण मला व माझी चुलती माझें पालन करणारी ईला घर पाडण्यास हरकत करीत असतांना मारले या बद्दल कोर्टांत दाद मागितलीच आहे. कळावें ता. ९-४-१९०८ इसवी

सही

जानकीराम वल्द गोपाळसा अज्ञान
पालन करणार चुलती धृपताबाई
जवजे रूपचंद रा कुरणखेड
निशाणी खुद्द

नं. ख. ३३

नोटीस

सर्वत्र सावकार व्यापारी आणि इतर लोकांस खालीं सही करणार सारजी मर्द रावजी वल्द सोनाजी रहाणार कुंभरी आणि ठुणकी मर्द शिवराम वल्द सूर्यभान रहाणार कान्हेरी ता० अकोला यांजकडून कळविण्यांत येते कीं बापजी मर्द इण्णाजी वल्द बाळाजी रहाणार तांदळी बुजरुख ता० बाळापूर जि० अकोला ही आमची सावत्र आई आहे आणि मयत इण्णाजी वल्द बाळाजी हा आमचा बाप होता आणि तो खालीं लिहिलेली स्थावर मिळकत मागे ठेवून अजमासे तीन वर्षे झालीं मरण पावला आहे. मिळकतीचें वर्णन मौजे तांदळी बुजरुक येथील शेत सर्वे नं० ९१ व ३ आणि घर १ यामधील निमे हिस्सा आमचे कबज्यांत असून आह्मी ते रुंजाजी व पुंजाजी वल्द नागोजी यांना विकलें आहे आणि शेत सर्वे नंबर मौजे दादुलगांवचें परंतु आह्मी असें ऐकतों कीं सदरू आमची आई ही तीचे नवऱ्याची सर्व मिळकत अफरातफर करूं लागली आहे. आणि ती सर्व मिळकत गहाण ठेविली आहे आणि खरेदी देण्याचा तिचा विचार आहे. परंतु ती मिळकत गहाण ठेवण्याचा अगर विकण्याचा तिला कांहींच हक्क नाहीं ह्मणून कोणीही तिचे पासून सदर्हू मिळकत गहाण अगर खरेदी घेऊं नये जो कोणी घेईल तर त्याचे रकमेची जबाबदारी सदर्हू मिळकतीवर रहाणार नाहीं. हो नोटीस ता० ११।४।०८ इ०

सही

सारजी मर्द रावजी दस्तुर
ठिकाराम वल्द पुंजाजी द. खु.
ठुनकी मर्द शिवराम दस्तुर
टिकाराम वल्द पुंजाजी. द. खु.

नं. ख. ३४

नोटीस

नोटीस बेशमी -- मायाजी वल्द भगवानजी सुतार रहाणार सावरे मंचनपूर पैकीं सावरे तालुके अकोट यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून कळविलें जातें कीं संमत १९५६ सालचे दुष्काळांत तुह्मास खंडीभर जवारी खाण्यास देतो, तुह्मी आपली जमीन मला खरेदी द्यावी, माल झाल्यावर तुमची जमीन तुह्मास वापस देऊं. मी आपली जवारी घेईन अशी थाप देऊन आमची चेंडकापुरची जमीन तुह्मी आमचे जवळून खरेदी घेतली किमतीचे रुपये ३०० घरीं घेतले असें रजिस्टर साहेबांसमोर सांगितलें पुढें घरीं आल्यावर तुह्मी आह्मास जवारी किंवा रुपये दिले नाहींत सबब तुह्मास नोटीस व आजपर्यंत पुष्कळ लोकांकडून समजाविलें पण आपण ऐकत नाहीं सबब कळविले जातें कीं

अखेरीस ता. १९ रोजीं तारखात्यांतील वखेड्याचा निकाल लागला. संपवाल्यांची एक सभा भरून तारखात्याच्या शर्ती मान्य करण्याचें ठरलें. ता. ८ पासून पुढें बड-तर्फी संबंधाचे तारखात्याकडून निघालेले हुकूम परत घेण्याचें तारखात्याच्या अधिका-ऱ्यांनें कबूल केलें असून संपांत सामील झालेल्यास पूर्ण माफी करण्याचें त्यांनी अभिवचन दिलें नवीन पद्धतीसंबंधानें चौकशी करण्यासाठीं एक कमिटी नेमण्याचें अधिकारीवर्गानें कबूल केल्यावरून अनुभव पाहण्यासाठींच फक्त थोडे दिवस त्या पद्धतीनें काम करण्याचें संपवाल्यांनीं कबूल केलें आहे. संपवाल्यास पूर्ण माफी करण्याचें व त्यांस पूर्वीच्या जागी कामावर रुजू करण्याचें अधिकारीवर्गाकडून आश्वासन मिळाल्यावरून झालेल्या प्रकाराबदल खेद प्रदर्शित करण्याचें संपवाल्यांनीं कबूल केलें असून त्या प्रत्ये-काकडून एका करारावर सही करून घेण्यांत येणार आहे. ता० १ जुलईपासून पगार वाढविण्याचें डायरेक्टर जनरलकडून संपवा-ल्यास आश्वासन मिळालें आहे व गैरहजि-रीच्या दिवसांचा पगार सोडण्यास संपवालेही तयार आहेत.

कलकत्ता येथील पोष्टखात्याचे नौकर लोक लवकरच संप करतील अशी अधिकारी लोकांस भीति वाटत असून नौकर लोकां-मधील असंतोष नाहींसा करण्याचा प्रयत्नही करीत आ[illegible] मायंकाळीं विश्रांस्त्याशि-वे गैरह[illegible] राहिले त्यांस अधिकाऱ्यांकडून बडतर्फ [illegible]ण्यांत आले आहे.

सरहद्दी[illegible] मुसलमानांशीं लौकरच दोन हात [illegible] असा संभव दि-[illegible] [illegible]यांनीं झाकोखे-लापेक्षां थोडा [illegible] त्रास दिला एवढेंच काय [illegible] सध्यां त्यांच बराच मोठा जमाव झाला असून तो ब्रिटिश मुलुखाव[illegible]रून येणार असा रंग दिसत आहे. शापकादर येथें त्याच्या-वर नजर राखण्याकरितां पेशावराहून पुढें चाल करीत आहे. ह्यावरून लौकरच एक-मेकांवर गोळ्या झाडण्यांत येतील असें दिसत.

ऊंस गाळून झाल्यानंतर ऊंसाच्या ज्या चोयट्या राहतात त्यांचा कागद करण्याचें कामीं उपयोग होतो असा त्रिनिदाद येथील ऊंसाची लागवड करणारा मि. बीट डी लग्पूर यांनी नवीन शोध लावला आहे.

हें चित्र पहा — लांच खाल्ल्याच्या आरोपावर गुजराणवाला येथील मि. जे. ई. स्टीफन्स यांना कामावरून सस्पेंड केलें व या प्रकरणाची बारकाईनें चौकशी करण्या-करितां एका स्पेशल मॅजिस्ट्रेटची नेमणूक झाली, अशी पूर्वी तारेनें बातमी आली आहेच. त्यानंतर सुमारें २०० लोकांच्या लेखी व तोंडी जबान्या झाल्या. त्यामध्यें आरोपीचा गुन्हा शाबीत होण्यासारखा पुरावा होता असें ह्मणतात, तथापि मि. स्टीफन्स यांना पुनः कामावर रुजू होण्याची परवा-नगी मिळाली आहे. इतकेंच नव्हे तर त्यांची ब्रह्मदेशांत बढतीवर रवानगी होणार आहे अशी लोकवार्ता आहे.

आणि हीं चित्रें पहा — याप्रमाणें हे साहेब सुटले, परंतु तेंच पब्लिक वर्क्स खात्या[illegible] एका शीख कारकुनानें 'डिस्ट्रिक्ट मॅजिस्ट्रे[illegible] कचेरीत आपणास नौकरी मिळवून [illegible]ल्यास १०० रुपये देऊं' असें तेथील [illegible] क्लार्कला पत्रांत लिहिल्याबद्दल तीन महिने सक्त मजुरीची शिक्षा दिली आहे. निकाल देतांना मॅजिस्ट्रेटनीं असें सांगितलें कीं, आरोपी चांगल्या स्वभावाचा आणि अबुदार घराण्यांपैकीं आहे हें मला कबूल आहे, परंतु लांच घेणें हे गुन्हे सर्वत्र मानलेले असतांना देखील, शाबीद करणें फार कठीण जातें. ह्मणून या गुन्ह्यामध्यें मी आरोपीला कडक शिक्षा देत आहे. व जलंदरहून अशी बातमी आली आहे कीं, तेथील अपकारी खात्यांतील एका हिंदी कारकुनाला लांच घेतल्याच्या आरोपा-वरून पांच वर्षांची सक्त मजुरीची सजा देण्यांत आली आहे.

"इंग्लिशमन" पत्रांत पुढील बातमी प्रसिद्ध झाली आहे:—"बांब गोळा फेंक-ण्याच्या आरोपावरून पकडण्यांत आलेल्या नागेंद्र बोस नांवाच्या मनुष्याची जबर दस्तीनें अटकेंतून सुटका करण्याकारितां चंद्रनगरचें बंगाली लोक जमून गेले. त्या-वर, मेयरनें फ्रेंच शिपायांना बागनेटी रोखून बंगाली लोकांवर हल्ला करण्याचा हुकूम केला. त्यानंतर, बगाली लोकांनीं धूम ठोकली. कांहींनीं गंगेंत देखील उड्या टाक-ल्या." ह्या बातमीमुळें बंगाल्यांत मोठी गडबड [illegible] उडून गेली आहे. "इंग्लिशमन" पत्र [illegible]णतें:—"बंगाली लोकांना चंद्रनगरवर राज्य करण्या[illegible]ची इच्छा झाली आहे व ह्या शहरावर बंगाली गव्ह-र्नर नेमण्याचा त्यांचा हेतु आहे!" परंतु बंगाली लोक ह्मणत आहेत कीं बांब गोळा मुळींच फेंकण्यांत आला नाहीं. केरोसिन तेलाचा एक दिवा कायतो फुटला व त्याचा बांबप्रमाणें आवाज आल्यासारखा वाटला.

हिंदुस्थानांतील इतर मुख्य मुख्य ठि-काणाप्रमाणें लाहोर येथेंही विभागणी कमि-शनपुढें सरकारी व बिनसरकारी गृहस्थांच्या साक्षी होऊन कमिशनचें हिंदुस्थानांतलें काम संपलें. कमिशनपुढें आलेल्या साक्षीपुरा-व्याचें मंथन करून रिपोर्ट तयार करण्यास कमिशनला आणखी किती दिवस लागतील त्यासंबंधाची निश्चित माहीती अद्यापि प्रसिद्ध झालेली नाहीं.

युगांतर— पत्राच्या ता. ४ एप्रिलच्या अंकांत 'इंग्रजी जुलूम' या मथाळ्याखालीं आलेला लेख राजद्रोहाचा आहे असें ठरवून 'युगांतर' कचेरीचा झाडा घेण्यांत आला व कांहीं कागदपत्र वगैरे जप्त करण्यांत आले. या पत्राचे मुद्रक व प्रकाशक बाबू फणींद्रनाथ मित्र यांजवर वारंट काढण्यांत आले होतें, व पोलीस त्यांना पकडण्या-करितां आलेही होते. पण त्यांनीं घराच्या छपरावरून जवळील घराच्या छपरावर उड्या मारून शिताफीनें पोबारा केला. जप्त केलेलें कागदपत्र घेऊन पोलीस जात असतां लो-कांनीं त्यांची हूर्यो करून त्यांस शिव्या दिल्या. फणींद्रबाबू हे तालीमबाज असून एका सर्कसमधील काम करणार कुशल इसम आहेत.

वऱ्हाडसमाचार

चैत्र वद्य १२ शके १८३०

औद्योगिक पुनरुज्जीवनाचा खरा मार्ग

बंगाल्यांतील असोसिएशन फार दि अड-व्हान्समेंट ऑफ सायंटिफिक् अँड इंडस्ट्रियल एज्युकेशन ऑफ इंडियन्स नामक संस्थेची पांचवी वार्षिक सभा नुकतीच कलकत्ता येथें बाबू नरेंद्रनाथ सेन यांच्या अध्यक्षतेखालीं भरली होती. गतवर्षांत या संस्थेच्या पुर-स्कर्त्यांपैकीं महाराजा सर ज्योतिंद्र मोहन टागोर हे परलोकवासी झाले. गेल्या तीन वर्षांमिळून शिक्षणासाठीं परदेशीं जाण्या-करितां एकंदर १५७ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यांत आली होती. त्यांपैकीं १०० वि-द्यार्थी संस्थेच्या आश्रयाचा फायदा घेऊन ज्ञानार्जनासाठीं परदेशास गेले. यांपैकीं १९ विद्यार्थी आपआपला शिक्षणक्रम संपवून प-रत आले असून त्यांना योग्य तो तो उ-द्योग मिळाला आहे. सांपत्तिक दृष्ट्या या संस्थेची स्थिति चांगलीच आहे. गतवर्षी सुमारे पन्नास हजार रुपये उत्पन्न होऊन अडतीस हजार रुपये खर्च झाला. या संस्थेच्या विद्यमानें चालेल्या शेतकीच्या क्षेत्राची[illegible] स्थिति बरीच सुधारत चालली [illegible] [illegible] [illegible] तिचें काम [illegible] महिन्याचे अंत चालू होईल. देशी व-स्तूंचें एक कायमचें संग्रहालय कलकत्त्यास स्थापण्याची बहुतेक सर्व तयारी झाली आहे. अशा रीतीनें या संस्थेच्या मार्फत[illegible] प्रसंसास्पद असें काम होत आहे. या सं[illegible] जन्म एकंदर देशांत स्वदेशी चळवळीचा उगम होण्यापूर्वीच एक वर्ष झालेला अ-सून ही संस्था खरें स्वदेशी कार्य करीत आहे. सदर प्रसंगीं अध्यक्ष बाबू नरेंद्रनाथ सेन यांनीं या संस्थेकडून होणाऱ्या कामाचें पर्यालोचन स्वदेशी चळवळीसंबंधानें फार उ-पयुक्त असे विचार प्रगट केले. ते ह्मणाले आह्मी जें कार्य करित आहों त्याचा फा-यदा कोणत्याही एका जातीला होणारा नसून तो सर्वांना सारखाच होणारा आहे आणि आह्मी कोणालाही दुखवीत नाहीं. सहानुभूति आणि सहकारित्व हीं आमच्या कामांतील मुख्य तत्वें आहेत. ज्याला ज्याला ह्मणून हिंदुस्थानच्या औद्योगिक सुस्थितीविषयीं आस्था वाटत असेल, त्याला या संस्थेंत येण्या-ला पूर्ण मुभा आहे; मग त्याचे राजकीय, धार्मिक आचार विचार कांहींही असोत व तो कोणत्याही देशचा रहिवासी असो. या संस्थेकडून होणारें काम खरें खरें स्वदेशी आहे. पण त्याला जातिद्वेष, वर्णमत्सर किंवा दंडेलशाही यांचा आधार आह्मी दिलेला नाहीं. पाश्चिमात्य व पौर्वात्य विचारांच्या मिश्र णानें हिंदुस्थानचें औद्योगिक पुनरुज्जीवन हो-ईल असा आह्मास पक्का भरंवसा वाटत आहे. ह्मणून पाश्चिमात्य देशच आमच्या लोकांना ज्ञानार्जनाला योग्य असें क्षेत्र आहे हें लक्षांत घेऊन आह्मी तेथें इकडील तरुण व होतकरू लोकांना त्या करितां पाठवीत असतो, सध्यां हिंदुस्थानांत सांपत्तिक स्थिति संबंधाचा प्रश्न अतिशय महत्वाचा होऊन बसला आहे. या पायावरच लोकांमधील अस्व-स्थता व इतर प्रकार यांची उत्पत्ति आहे. या प्रश्नाचा निकाल साध्या मार्गानें व कोणाचेंही मन न दुखवितां अगर कोणालाही राग येण्याला कारण ऊरूं न देतां करण्याचें या संस्थेनें पतकरलें आहे. आपल्या कामानें आह्मी लोकांना व सरकारास मदत करीत आहों. आह्मी स्वीकारलेल्या मार्गामुळें हिंदु-मुसलमान सरकारी बिनसरकारी सर्व प्रकारचे लोक एकठीकाणीं येण्याची तजवीज झाली आहे. आणि हिंदुस्थाचें औ[illegible] पुनरु-ज्जीवन करण्याचा हाच र[illegible] उत्तम मार्ग आहे. असा आह्माला भरंवसा आहे. बाबू नरेंद्रनाथ यांची विचारसरणी किती तरी पोक्त व व्यविहारिक आहे!

आरोग्य रक्षण

अलीकडे हिंदुस्थान सरकारच्या तिजोरींत सालोसाल जी शिलकेची भर पडत आहे तिचा विनियोग कसा करावा या मुद्यावर गेल्या बजेटावरील वादविवादाचे वेळीं बराच ऊहापोह झाला. चालू हिशेबांतील शिलक रकमेचा उपयोग रेल्वेकडे करण्याची जी पद्धत सरकारनें स्वीकारली आहे तिचा गेलीं कित्येक वर्षें पर्यंत ना. गोखले यांजकडून प्रतिकूळ निषेध [illegible] आला [illegible] खर्च हिंदुस्थानाला अत्यंत आवश्यक असा आरोग्य रक्षणाचे कामीं व्हावा अशी सूचना त्यांनीं गेल्या वर्षी केली होती; तिचीच पुनरावृत्ति त्यांनीं यंदाही केली. गतवर्षी सरकारतर्फे ना. मि. बेकर यांनीं असें प्रतिपादन केलें होतें कीं ही शिलक दरवर्षी उरेलच अशी खात्री नसल्यामुळें, अशा बेभरंवशाच्या उत्पन्नाच्या आधारावर नवीन आरोग्य रक्षणाच्या कामांना सुरवात केल्यास मागाहून उत्पन्न न झालें तर कामें बंद ठेवावीं लागतील; ह्मणून अशा चुकीच्या तत्वाची पद्धति स्वीकारणें योग्य होणार नाहीं. या प्रतिपादनाला ना. गोखले यांनीं उत्तर दिलें. त्यांनीं असें दाखवून दिलें कीं या शिलकेची सालोसाल निरनि-राळ्या प्रांतिक सरकारांमध्यें वांटणी करून देऊन त्यांचेपाशीं एक फंड तयार होईल अशी व्यावस्था करावी. प्रांतिक सरकारा-जवळ असलेल्या शिलकेंत हा फंड जमा करावा. या फंडांत ऐन उत्पन्नांतून सालो-साल भर टाकीत जावी आणि या फंडांतून आरोग्य रक्षक कामें करविण्यांत यावीत; मात्र त्यांत एक अशी अट घालावी कीं एखाद्या कामाला लागणारी सर्व रक्कम प्रांतिक सरकारच्या हातीं असल्याखेरीज तें काम सुरू केलें जाऊं नये. वास्तविक पहातां आरोग्य रक्षणोपयोगीं कामें ह्मणजे निरनि-राळ्या ठिकाणच्या आरोग्याच्या व्यवस्थेंतील सुधारणा होय. यामुळें कोणतेंही एखादें मोठें काम पैशाच्या अडचणीमुळें बंद पडेल व झालेला खर्च फुकट जाईल असा संभव

वऱ्हाडसमाचार

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोला वऱ्हाडसमाचार सोमवार तारीख २७ माहे एप्रिल सन १९०८ इ० [अंक १५

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हा. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील.
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील. पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक

ह्या बँकेत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील. आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमास [illegible] त्यापैकीं मयताचे [illegible] राहील त्यांस अगर [illegible] काढतां येईल.

व्याज दरसाल दर शेकडा तीन [illegible] प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमाच्या प्रती बँकेत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक } G. A Phillips
आकोला ९।९।०५ } एजंट

नं ७३

नोटीस

डिगीबाई जवजे गौतमलाल गुजराथी राहाणार बाळापूर यांसः—

रामकृष्ण बाळाजी ओक वकील आकोला यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं, आमचा पक्षकार कुमनलाल वल्लद मन्नुलाल गुजराथी राहाणार बाळापूर याची सोयरीक तुमची मुलगी नामे गोकुळीबाई इचे बरोबर ठरली. त्यास सुमारें २ वर्षें झालीं. तेव्हांपासून कुमनलाल यानें तुमचे मुलीस जातीचे रीतीप्रमाणें वेळोवेळीं दागिने कपडे व खाऊ देण्याचें सुरू केलें.

हल्लीं कुमनलाल यांस असें समजतें कीं सदर्हू सोयरीक तुम्ही कांहीं कारणाशिवाय मोडून आपली मुलगी गोकुळीबाई ही रा. विठुलाल सुंदरलाल गुजराथी यांस देण्याचें ठरविलें आहे.

कुमनलाल याचे बरोबर केलेली सोयरीक विनाकारण तुम्ही मोडली सबब कपडे वगैरे बद्दल त्याचें नुकसान रुपये १०० चें आज पावेतों झालें आहे तें व सोयरीक मोड ल्यामुळें झालेलें नुकसान रुपये ३०० एकूण रुपये ४०० व तुमचा भ्रतार मोहनचंद यांजकडे कुमनलालची बाकी घेणें आहे ती रुपये ३१॥- व त्याचें व्याज अशी एकंदर रक्कम तुम्ही हो नोटीस पावल्या पासून ८ दिवसांत कुमनलाल यांस देऊन त्याची पावती घ्यावी असें न केल्यास कायदेशीर उपाय करून रक्कम वसूल केली जाईल. कळावें. तारिख २९।४। ८ इ०

सही
रामकृष्ण बाळाजी ओक
वकील अकोला

नं. ख. ९४

नोटीस

सुर्याजी वल्लद हैबर्त हासकी जात कुणबी रा. कजवे बाकर प्रगणें मजकुर ता. वाशीम जि. अकोला यास— ठकी मर्द सुर्याजी हमकी जात कुणबी रा. मेहकर ता. मेहकर जि. बुलडाणा इजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं, मी तुमची लग्नाची बायको असून तुम्ही मजला विनाकारण आपण होऊन [illegible] वर्षें [illegible] याचे [illegible] पासून [illegible] वको- [illegible] आहे. [illegible] राचें कर्ज काढून मजला [illegible] तुम्ही मजला न नेतां दुसरी पाटाची बायको केली असून संसार करितां. आतां माझे [illegible] वास माझेकरितां सावकार कर्ज [illegible] नाहींत, या मुळें माझे अन्नवस्त्राची [illegible] गैर सोय आहे सबब मजला दुसरा घरठाव करणें भाग आहे. करितां ही नोटीस पावल्या दिवसापासून आठ दिवसांचें आंत मजला झालेलें कर्ज रुपये २५० देऊन घेऊन जाणें. सदरहु मुदतींत न आल्यास मी ही दिलेली नोटीस हांच फारकती समजून दुसरा घरठाव करीन. मग तुमचा मजवर व माझ्यापाशीं गंधर्व करणाऱ्यावर कोणतेच प्रकारचा दावा चालणार नाहीं, करितां अगाऊ ही नोटीस दिली आहे. कळावें ता. १६- ४- ०८ इसवी

सही
ठकी मर्द सुर्याजी.

नं. ख. ९९ नि. हातची बांगडी

सर हे. कॅ. बॅनरमन यांचा मृत्यु.

पुष्कळ दिवसपर्यंत दुर्धर व्याधीचे शेकटचे कष्ट सोसून शेवटीं गेल्या आठवड्यांत माजी मुख्य प्रधान सर हेन्री कॅंबल बॅनरमन यांचा अंत झाला. आपलें दुखणें असाध्य आहे असें पाहून त्यांनीं चालू महिन्याचे सुरुवातीलाच आपल्या जागेचा राजीनामा देऊन ब्रिटिश सामराज्याच्या कारभाराचें जूं नवीन उमेदाच्या मुख्य प्रधानांच्या व त्यांच्या पंक्तीच्या प्रधानांच्या मानेवर ठेवलें होतें. सर हेन्री यांचा ह्मणजे सध्यांच्या लिबरल पक्षाचा गेल्या तीन वर्षांत हिंदुस्थानाशीं बरेंच वेळां संबंध आला. पण त्यांत हिंदुस्थानच्या लोकांचें कोणत्याही प्रकारचें कल्याण बुद्धिपुरस्कर करण्यांत आलेलें नाहीं. ही गोष्ट आह्मी मार्लेच नमूद केली आहे. सर हेन्री कॅंबल बॅनरमन हे लिबरल पक्षांचे बड़े भक्त होते हें त्यांना त्या पक्षांत मिळालेल्या उच्च स्थानावरूनच व्यक्त होते. पण ते लिबरल ह्मणजे उदार मतांचे कैवारी होते असें जर कोणी प्रतिपादित असेल तर तें निदान हिंदुस्थानांत तरी कोणी खरें मानणार नाहीं. ज्या लोकांपासून गोळा केलेल्या पैशाच्या जोरावर राज्यकारभार चालवयांचा त्यांचाच फक्त अभिप्राय खर्चाच्या बाबतींत प्रमाण मानला जावा हें जें खरें लिबरल तत्व आज सर्व जगांत दुमदुमत आहे त्याचा उगम इंग्लंडांतील लिबरल पक्षाच्या [illegible] झालेली आहे हें जगजाहिर आहे. पण आमचे [illegible] लिबरल ह्मणविणारे मात्र [illegible] नसून फक्त अधिकाराच्या उपभोगाकरितां त्यांना तें सोंग काढावें लागत आहे असा अनुभव प्रत्यक्ष आलेला आहे.

वर्तमानसार

गेल्या रविवारीं रात्रीं उत्तरेकडील गच्च [illegible] दोन आगगाड्या [illegible] व बालारत येथून मेलबोर्नला येत असतां बेबुक जक्शनवर त्यांची टक्कर होऊन ४२ जण ठार झाले व ८० जण जखमी झाले आहेत.

संध्या-पत्राचे मुद्रक बाबू जोगेंद्रनाथ सेन यांस पकडण्यांत आले आहे. आपलें खरें नांव न सांगतां कोर्टांत दिलेल्या प्रतिज्ञालेखांत खोटें नाव दिल्याबद्दल त्यांजवर खटला चालणार आहे.

त्रिपोली जिल्ह्यांत डर्ना येथें एका इटालियन गोमाश्यास तुर्क लोकांनीं ठार केल्याबद्दल व दुसऱ्या कांहीं कारणावरून अकरा लढाऊ जहाजें तुर्की समुद्रांत पाठवून देण्यांत येत आहेत. तुर्कस्थानांत पाच इटालियन पोष्ट हापिसें उघडण्याची परवानगी इटालीनें तुर्कस्थानांत मागितली होती. परंतु तुर्कस्थाननें ही परवानगी न देतां पोष्ट हापिसें उघडल्यास तीं बंद केलीं जातील असें इटालीस बजावून सांगितलें. ह्या कारणामुळेही इटली तुर्कस्थानाविरुद्ध चेतला आहे. आडमिरल ग्रेव्हेट यांच्या नायकत्वाखालीं अकरा लढाऊ जहाजांचा काफिला पाठविण्यांत येत आहे. इजियन समुद्रांतील एखादें बेट हीं लढाऊ जहाजें व्यापतील व स्मरना येथें आरमारी धाकदपटशा दाखविण्यांत येईल, असा [illegible] यन पत्रांचा तर्क आहे. इटलीच्या [illegible] मुळें सर्व यूरोपांतलि लोक विस्मित आहेत; कारण तंटा खिडा उत्पन्न [illegible] बातमी ह्यापूर्वी प्रसिद्ध झाली नव्हती.

लाला लजपतराय हे मंडले येथें प्रतिबंधांत असतांना त्यांची बेअब्रु करणारे लेख प्रसिद्ध केल्याबद्दल 'इंग्लिशमन' पत्रावर कलकत्ता येथील हाय [illegible] लालाजीं फिर्याद केली असत [illegible] ९० हजार रुपय [illegible] आली आहे.

सुरतच्या कनव्हेन्शननें नेमलेल्या कमिटीची बैठक अलाहाबाद मुक्कामीं ता. १८ व १९ रोजीं भरली होती. काँग्रेसची पद्धतशीर रचना करून तत्संबंधीं नियम करणें हा ह्या कमिटीच्या सभेचा उद्देश होता. एकंदर चौपन्न सभासद हजर होते. डॉक्टर बोस यांनीं अध्यक्षस्थान सुशोभित केलें होतें. ब्रिटिश साम्राज्याचे स्वयंशासित नागरिक भोगीत असलेली राज्यपद्धति हिंदुस्थानचे लोकांस मिळावी व ह्या नागरिकांच्या बरोबरीनें हिंदुस्थानच्या लोकांस साम्राज्यविषयक हक्क व जबाबदारी असावी हें काँग्रेसचे हेतु अ[illegible] असें काँग्रेसच्या पद्धतशीर पुनर्घट[illegible] आलें आहे. कायदेशी[illegible]र रीतीनें, प्रचलित राज्यपद्धतींत सुधार[illegible] घडवून आणून व राष्ट्रीय ऐक्य वृद्धिंगत [illegible] लोकांमध्यें सार्वजनिक बाबतींत [illegible] उत्पन्न करून [illegible]च्या बुद्धिविषयक, नैतिक, अर्थशास्त्रविषयक व औद्योगिक साधनसंपतीचा विकास करून अंगीकृत हेतु सफळ करण्याचा काँग्रेसचा हेतु आहे. ह्याप्रमाणें प्रतिपादन केलेले काँग्रेसचे हेतु आपणास मान्य आहेत व काँग्रेसच्या नियमबद्ध रचनेप्रमाणें वागण्यास आपण खुशी आहो, असें प्रतिनिधींनीं लेखी वचन दिलें पाहिजे, असा नियम करण्यांत आला आहे. येती काँग्रेस भरविण्यासंबंधानें पुढील ठराव पास करण्यांत आलाः— "ह्या कमिटीचे अध्यक्ष व सेक्रेटरी यांनी प्रांतिक सब कमिट्यांचा सल्ला घेऊन, ह्या नियमबद्ध रचनेप्रमाणें, नाताळच्या सुटींत काँग्रेस भरविण्याची व्यवस्था करावी." मुसलमान वगैरे संख्येनें कमी असलेल्या लोकांसंबंधानें काँग्रेसच्या पुनर्घटनेंत अशा प्रकारची व्यवस्था केली आहे कीं देशांतील लोकांच्या राज्यव्यवस्थेंत अधिकाधिक शिरकाव होण्यासंबंधानें जे जे अर्ज होतील व ज्या मागण्या केल्या जातील त्यांत संख्याबलानें कमी असलेल्या लोकांच्या हितसंबंधांकडे पूर्णपणें लक्ष दिलें जाईल. नामदार गोखले हे सहा महिने विलायतला जाणार असल्यामुळें, नामदार खरे यांना काँग्रेसचे जॉईंट सेक्रेटरी नेमण्यांत आले आहे.

ओकोनेळचें न ऐकण्यांत ब्रिटिशसरकारनें जो मोठेपणा दाखविला तोही त्याला कारण होता. सध्यांच्या आमच्या देशांतील राजकीय हक्कांसाठीं चळवळ करणारांवर नुकत्याच झालेल्या अत्याच्यारांबद्दल आग पाखाडणें, हें तितकेंच वेडेपणाचें होईल. मनाची स्वस्थाता नाहींशी झाल्यापासूनच गुप्त मंडळ्यांची स्थापना होते. अशा मंडळ्यांची स्थापना हीच गोष्ट राज्य व्यवस्थेंतील बिघाडाची निदर्शक आहे. या मंडळ्या मोडून टाकल्या किंवा त्यांच्या सभासदांस शिक्षा केल्यापासून वास्तवीक भागावयाचें नाहीं. त्याला काळजी पूर्वक व सहानुभूतिपूर्वक तजविजी करावयास पाहिजेत. स्थापलेल्या मंडळ्या बंद करविण्यानें बाहेरची खपली मात्र झडेल, पण आंतील सुख नाहींसें होण्याला त्याचा कांहीं उपयोग व्हावयाचा नाहीं. लोकांना आपल्य कल्याणाकरितां व सरकारच्या इभ्रतीकरितां सरकारशीं मिळून मिसळून वागावयाचें किंवा त्या उभयतांमध्यें दिवसेंदिवस फाटत जाऊन अखेरीस दुरुस्तीच्या मर्यादेच्या पलीकडे हें द्वैत जावयाचें हा सध्यां सर्वांत जास्त महत्वाचा प्रश्न आहे. आणि त्याचा निकाल सर्वस्वी सरकारचे हातीं आहे.

अमेरिकेंतलि शेतकीखातें.

हिंदुस्थानांत अलिकडे वारंवार पडत असलेल्या भयंकर दुष्काळामुळें रयतेची स्थिति सुधारण्यासंबंधाचा प्रश्न वारंवार नजरेपुढें येत असतो. दुष्काळाचीं कारणें व त्यावरील उपाय या संबंधाचा वाद बरेच दिवस चालू आहे; तथापि या वादापासून कांहीं इच्छित फलप्राप्ति होऊं लागली आहे कीं काय याविषयीं अद्यापि वानवाच आहे. या संबंधांत शेतकीची सुधारणा हा एक महत्वाचा भाग आहे आणि हिंदुस्थानांतील शेतकी खात्यांच्या कामाची ज्याला थोडी-बहुत माहिती आहे त्याच्या हें पक्कें लक्षांत असेल तर या बाजूनें कामाला नुकती कोठें सुरवात होत आहे. नवे नवे शोध व जुन्या पद्धतींची परिक्षा हीं कामें संथपणानें चालू असावयाचीं, तीं आमच्या देशांत तर जास्तच धीमेपणानें चालू आहेत. तात्पुरत्या फायद्याकडे पाहून शास्त्रवेत्त्यांचें काम नीट होत नाहीं हें खरें ह्मणून सध्यां लक्षांत ठेवण्याची गोष्ट एवढीच कीं पूर्वतयारीचीं कामें उत्तम रीतीनें व्हावयास पाहिजेत. आतां पर्यंत हिंदुस्थानांत झालेलें काम फारच थोडें असल्यामुळें त्याचें पर्यालोचन करण्यांत विशेष फायदाही नाहीं. पण अमेरिकेंतील संयुक्त संस्थानांच्या शेतकी खात्याच्या कामाचें निरीक्षण बरेंच उपयुक्त होईल. प्रथम हें ध्यानांत ठेवलें पाहिजे कीं या दोन देशामध्यें तुलना अशी कोणत्याही बाबीसंबंधानें करतां यावयाची नाहीं. अग्रिकलचरल ऑफ इंडिया मध्यें मुंबई इलाख्याचे डेप्युटी डायरेक्टर ऑफ अग्रिकलचर मि॰ मेन यांनीं संयुक्त संस्थानांच्या शेतकी खात्याचा इतिहास सुव्यवस्थित व संकलीत रीतीनें लिहिलेली आहे. त्या देशांत शेतकीकडे विशेषसें लक्ष सन १८६० पासून देण्यांत येऊं लागलें, पण त्या वर्षांपासून मात्र सारखी जोराची प्रगति होत आली आहे. स. १८६७ पर्यंत शेतकी खात्यांत रसायन, मळे व शेतें, कृमि व कीटक, वनस्पति शास्त्र व आकड्यांनिशीं माहिती देणें इतकीं निरनिराळीं खातीं उत्पन्न झालीं. स. १८८४ मध्यें जनावरांच्या व्यापारासंबंधानें खातें स्थापन होऊन गुरांना होणाऱ्या आजारांवर इलाज शोधून काढण्यासाठीं चार लक्ष रुपयांची रक्कम मंजूर करण्यांत आली. स. १८८९ पर्यंत शेतकी खात्याचें महत्व पुरतेंपणीं कळूं लागून त्या खात्याचें मुख्य अधिकाऱ्याची प्रेसिडेंटाचे कौन्सिलांत नेमणूक होऊं लागली. स. १८९३ मध्यें कांहीं सुधारणा होऊन स. १९०३ पासून शेतकी खात्याचे पाऊल फार झपाट्यानें पुढें पडूं लागलें. त्यावर्षीं शेतकी खात्याचा व शेतकऱ्यांकरितां स्थापलेल्या संस्थाचा निकट संबंध जोडला गेला. वादळें व अतिवृष्टिमुळें येणारे पूर यांतून शेतकऱ्यांच्या मालमत्तेचें संरक्षण करण्याचें काम चालू असून या कामीं जो खर्च होई त्याच्या कितीतरी पटीनें जास्त इतक्या मालाचा बचाव होऊं लागला. अमेरिकेंतील शेतकी खात्यांतील विशेष लक्षांत ठेवण्यासारखी गोष्ट ह्मणजे त्यांचीं शेतकी संबंधीं शोधाचे व इतर उपयुक्त ज्ञान शेतकऱ्यांमध्यें पसरविण्याची पद्धत ही होय. खात्याकडून जे प्रयोग होत त्यांचे निकाल वरचेवर पोष्ट कार्डानें शेतकऱ्यास कळविण्याची पद्धति तिकडे चालू आहे. याप्रमाणें सध्यां सुमारें ९२००० पोष्ट आफिसांतून कार्डें रवना होत असतात. शेतकी खात्याकडून प्रसिद्ध झालेलीं माहितीचीं पत्रकें इतकीं वाटण्यांत येत आणि लोकांचीही त्यांना इतकी मागणी असे कीं आतां त्यावर कांहीं थोडीशी किंमत घेतल्याखेरीज गत्यंतर नाहींसें झालें आहे. शेतकी खात्याच्या मुख्य पुस्तकसंग्रहालयांत शेतकी संबंधीं विषयावरील ९२००० ग्रंथ असून हें संग्रहालय पृथ्वीवर सर्वांत मोठें आहे अशी त्याची प्रसिद्धी आहे. जों जों सुधारणा होत गेल्या तों तों खात्यावर होणारा खर्चही वाढत गेला आहे. स. १८९७ मध्यें या खात्याकडे होणाऱ्या खर्चाचा अंदाजी आंकडा सुमारें ८० लक्ष रुपयांचा होता, तो स. १९०७ पर्यंत तीन कोटी रुपयांवर आला. हा जो एवढा मोठा खर्च होत आहे, त्या मानानें देशाला काय फायदा झाला हा प्रश्न येतो. खात्याकडून शेतकऱ्यांना जी माहिती देण्यांत आली तीमुळें शेतकऱ्यांना सारा जास्त सुलभपणें देतां येऊं लागला, आपल्या मालमत्तेचें संरक्षण करतां येऊं लागलें व आपल्या मालाची किंमत पुष्कळ वाढवितां येऊं लागली असें ह्मणणें आहे. त्याच प्रमाणें धान्याच्या उत्पन्नाचें मान स. १८३९ पासून १८९९ पर्यंत दीडपट झालें आहे. या शिवाय वनस्पति व जनावरें यांना होणाऱ्या रोगांच्या संबंधानें व त्यावरील उपायांसंबंधानें जे शोध लागले आहेत त्यांचें मोल करतां येणें अशक्य आहे. या खात्याचे विद्यमानें लवकरच एक शेतीसंबंधीं वस्तुसंग्रहालय स्थापन व्हावयाचें आहे त्यावर अजमासें पन्नास लक्ष रुपये खर्च व्हावयाचे आहेत. आमच्या देशांतील शेतकी खात्यावर जो प्रचंड खर्च होत आहे तो रास्त आहे असें अद्यापि ह्मणतां येत नाहीं असें आह्मी या पूर्वीं प्रतिपादन केलेलेंच आहे. त्यांतल्या त्यांत कांहीं आशा जनक गोष्टी दिसून आल्या आहेत आणि त्याचा बराचसा फायदेशीर रीतीनें उपयोग करून घेतां येईल अशी आशा आहे.

एका महापुरुषाचा उद्योग

लॉर्ड क्रोमर यांच्या ईजिप्टमधील कारकीर्दीचें स्तवन करण्याला शेवटीं एक तरी हिंदी मनुष्य पुढें आला! लॉर्ड क्रोमर मोठे कर्तृत्ववान् आणि धोरणी मुत्सद्दी व राज्यकार्य धुरंधर असे कारभारी झाले या विषयीं वाद नाहीं. पण ईजिप्टसारख्या परकी देशांत बळेंच पाय शिरकवून तेथील निराश्रित लोकांच्या विश्वासाच्या आधारावर तेथें आपली सत्ता चालवितांना ब्रिटीश सरकारनें जो बहाणा केला तो सर्वस्वी खोटा ठरला आणि त्याला लॉर्ड क्रोमर बहुतांशीं कारणीभूत झाले आहेत हें प्रसिद्ध आहे. अशा प्रकारच्या कारकीर्दीची तारीफ करतांना हिंदुस्थानशीं ईजिप्टचें असलेलें साम्य पुढें करून हिंदुस्थानावर अनियंत्रित सत्ता गाजविणाऱ्यांचा स्तुति व त्या सत्तेच्या निरंकुशपणावर कटाक्ष ठेवणाऱ्या स्वजनांवर शिव्याशापांचा भडिमार असला व्यापार बाबू एम्. एम्. मित्र यांच्या खेरिज दुसऱ्या कोणाच्या हातून होणार? बाबू महाशयांची कीर्ति हिंदुस्थानांत या पूर्वीं अनेक वेळां पसरलेलीच आहे. तेव्हां त्यांचें संबंधानें विशेष लिहिण्याची जरूर नाहीं. वाईट इतकेंच कीं पाश्चात्य सुधारणेंसंबंधाचा मि. अमीर अली यांचा लेख ज्या सर्वमान्य मासिकाच्या गेल्या अंकांत आला होता त्याच नाइटींथ सेंचरीमध्यें बाबू साहेबांच्या लेखनअतिसाराला जागा मिळाली आहे. वर्तमानपत्रांची मुस्कटदाबी हा बाबू मजकुरांचा आवडता विषय आहे. तेव्हां त्या विषयाची पुनः उजळणी करून हें महाकृत्य करावयाचें राहिलें आहे. व तें करण्याचें कामीं योजण्यास पूर्णपणें लायक असे आपण एकटेच आहोंत येवढी गोष्ट पुनः एकवार इंडिया ऑफिसांतील वड्या अंमलदारांचे नजरेस आणण्याला ते विसरले नाहींत, यांत नवल कसचें? देशी संस्थनांत पत्रकर्त्यांनीं आपली लेखणी खेर चालू दिली तर तिचा परिणाम काय हो हें बाबू मजकुरांस चांगलें ठाऊक आहे, मात्र त्या प्रकाराची त्यांनीं तरफदारी करावी असा मात्र त्यांचा अनुभव नाहीं. कदाचित विलायतेची हवा निजामशाहीपेक्षां त्यांना चांगली मानवली असल्यास नकळे! अशा महापुरुषांनीं आपल्या प्रदर्शनाला रंग चढण्यासाठीं कोणकोणाला कशा रूपानें वेठीस धरलें असेल याची वाचकांनीं कल्पना करावी. सध्यां हिंदुस्थानांत ॲंग्लोइंडियन लोकांची तारांबळ उडण्याचा जो प्रसंग आला आहे त्याला कारण राजकीय व्यहारांत लोकांचा फायदा करून देण्यासारख्या सुधारणा करणारे लोक होत. असेंही निधान करावयास त्यांना दिक्कत वाटत नाहीं, त्यांनी एक दोन कबुली जबाब मात्र बहारीचे दिलेले आहेत. ज्ञातीभेदाविषयींचा वाद ॲंग्लोइंडियनांनीं प्रज्वलित करून दिला, पाश्चात्य सुधारणेंमुळें एका धर्माचा त्याग होऊन दुसऱ्या कोणत्याही धर्माचा स्वीकार मनुष्याकडून होत नाहीं हा त्या सुधारणेचा एक मोठा दुष्परिणाम आहे आणि जों पर्यंत इंग्लिश सभ्यगृहस्थाचे मुलगे हिंदुस्थानांत अमलदार होऊन येत असत तोंपर्यंत तेथें अस्वस्थता नव्हती या विधानत्रयांचा गुच्छ ॲंग्लोइंडियनांस सादर करण्याला अगदीं योग्य असा आहे, असें कोण ह्मणणार नाहीं?

वऱ्हाडवृत्त.

हवामान— उष्णता दिवसें दिवस वाढत आहे व वाराही सोसाट्याचा सुटतो. या सर्व चिन्हावरून पाऊस यंदा लवकरच सुरू होईल असा अंदाजा आहे. रोगराई विशेष नाहीं. पारा ११४ अंशावर असतो.

व्याख्यान—काल सायंकाळीं वंग आणि महाराष्ट्र या विषयांवर रा. रा. गणेश गोपाळ हातवळणे बि. ए. यांचें व्याख्यान झालें.

रा. रा. गोपाळ वामन बापट सबर्डिनेट जज आणि स्मालकॉज कोर्ट जज उमरावती यांस खांडव्यास सबर्डिनेट जजच्या जागेवर नेमण्यांत आलें.

रजेवरून आल्यावर रा. रा. पांडूरंग सखाराम अग्निहोत्री तहशिलदार यांस आकोट येथें बदलण्यांत आलें. त्यांनीं कामाचा चार्ज घेतला ह्मणजे रा. रा. बळवंत त्रिंबक तहशिलदार आकोट यांस दारव्हा येथें बदलेले. व रा. रा. बळवंत त्रिंबक ह्यांनीं कामाचा चार्ज घेतला ह्मणजे तेथील आफि॰ तहशीलदार रा. रा. अबदुल रहिमान साहेब हे आपल्या पूर्वींच्या क्लार्क ऑफ कोर्टाच्या जागीं वापस जातील.

मुष्टीफंड— गेल्या आठवड्यांत मागण्यांत आलेल्या मुष्टीफंडास खालील प्रमाणें मदत मिळाली—

ज्वारी	१२९	शेर
गहू	९	
तांदुळ	२	
डाळ	१	
रोख	१४।=।।।	

व आजपर्यंत मुष्टीफंड २६७।=।। जमला.

आकोला बाजारभाव

हुंडी दर्शनी		१००।=
सोनें		२४॥=
चांदी		७१
जवस		१३९
जवारी	८२ —	८८
गहूं काठे	६।।।	१९०
बनशी	७॥=	१९३
तेल		७॥=
सरकी		११॥≡
तुप		११
कापूस		४७

बाँबगोळ्याचें प्रकरण

ता० १९ रोजीं पहाटे ९ वाजण्याचे सुमारास ग्रेत्र् स्ट्रीटमध्यें बांब गोळ्याचा पुनः भयंकर अनर्थ झाला. हा अनर्थ पहाटे पांच वाजतां घडल्यामुळें फारसे लोक जखमी झाले नाहींत; दिवसा रस्त्यांतील रहदारी भरांत असतां या बाँबगोळ्याचा परिणाम फारच भयंकर झाला असतां. ग्रेजस्ट्रीटमध्यें सतीशचंद्र पॉल रायबहादूर या नांवाच्या हायकोर्ट वकीलाचें घर आहे, त्याचेसमोर ट्रामच्या रेलूवर हा बाँबगोळा वर्तमानपत्रांत गुंडाळून ठेवला होता. त्याचा अकार मनुष्याच्या डोक्याएव्हढा होता. पहाटे म्युनिसिपालिटीची कचऱ्याची गाडी त्या रस्त्यानें आली. गाडीवरील चांभार नोकरास वर्तमानपत्रांत गुंडाळलेला बाँब दिसला, पण त्यास त्याचें विशेष न वाटल्यामुळें त्यानें गाडी तशीच हांकला. गाडीचे चाकाचा गोळ्यास स्पर्श होतांच भयंकर अवाज होऊन धुराचा प्रचंड लोट उठला! त्या आवाजासरशीं गाडीचा घोडा बुजून उपायीं आला. चांभारानें खालीं उतरून पाहिलें तों घोड्याचा मागील पाय फुटून त्यांतून रक्ताचा प्रवाह चालला होता; त्याच्या स्वतःच्या पायासही दुखापत झाली होती. गाडीजवळच रस्ता झाडणारा म्युनिसिपल झाडू व पलीकडे कोळसे वेंचणारी एक बाई होती. यांचेही पायास जखमा झाल्या. रस्त्याच्या दुसऱ्या बाजूस घराबाहेरील ओव्यावर एक सोनार निजला होता त्यास मात्र भयंकर जखम होऊन तो ओरडतच झोंपेतून उठला! नजीकचीं घरें व तबेले यांसही बाँबगोळ्यांतील लोखंडी गोळ्या, स्क्रू व मुरशे लागून निशाण्या झाल्या होत्या जखमी इसम इस्पितळांत पाठविण्यांत आले. सोनाराची जखम जबर असल्यामुळें त्यास इस्पितळांतच ठेवून त्याच्या अंगांतील लोखंडी गोळी काढण्यांत आली. तिचा व्यास अर्ध इंच असून जाडी एक इंच होती. हा बाँबगोळा रस्त्यांत कोणी ठेवला याचा पोलिसांस अद्याप शोध लागलेला नाहीं.

त्याच दिवशीं लोकांमध्यें खळबळ उडण्यास आणखी एक कारण झालें. अप्पर सर्क्युलररोडवर बंगाली ख्रिस्ती लोकांसाठीं बांधलेलें अँड्र्यूज चर्च नांवाचें एक प्रार्थनामंदीर आहे. हें प्रार्थनामंदीर आंतील सर्व लोकांसह उडवून देण्याच्या हेतूनें त्यामध्यें कोणीतरी बाँबगोळा टाकला होता. पहाटे पांच वाजतां चर्चमधील एक नौकर चर्चचीं दारें, खिडक्या उघडून मुख्य दरवाजानें आंत जाऊं लागला, तो कागदामध्यें गुंडाळलेला डयूकच्या चेंडूएवढा एक गोळा त्याच्या दृष्टीस पडला. त्या नौकराला गोळयाच्या स्वरूपाविषयीं संशय येऊन त्यानें ती हकीकत चर्चचे व्यवस्थापक ह्मणजे मि. मॅन्डोल यांस कळविली. मि० मॅन्डोल चर्चमध्यें येऊन गोळा कसला आहे हें पाहतात तोंच एक २० वर्षांचा बंगाली तरुण गृहस्थ आंत काय चाललें आहे ह्याची टेहळणी करीत होता. त्यानें काय गडबड आहे ह्मणून मि० मॅन्डोल यांस विचारलें मि० मॅन्डोल यांनीं उडवाउडवीचीं उत्तरें देऊन घडलेल्या हकीकतीची गुप्त रीतीनें पोलिसला खबर कळविली. लवकरच सुपरिन्टेन्डंट मि. मेरिमन व दुसरे पोलिस अधिकारी चर्चमध्यें येऊन थडकले. पूर्व चौकशीनंतर परीक्षण करण्यासाठीं फार खबरदारी घेऊन त्यानीं तो गोळा तेथून हालविला. आपल्यावर कांहीं तरी अरिष्ट येण्याचा संभव आहे, असा संशय येऊन मि० मॅन्डॉल यांजपाशीं चौकशी करणारा बंगाली गृहस्थ पोलिस येण्यापूर्वींच तेथून निघून गेला होता.

आणखी ता. १८ रोजीं कलकत्ता येथें झालेल्या प्रतापादित्य महात्सवाच्या जागीं पोलिस व स्वंयसेवक विद्यार्थी यांची बोलाचाली होऊन चार स्वयंसेवकांस पकडण्यांत आले आहे. त्याचदिवशीं बॉंब प्रकरणाशीं संबंध असलेले ३१ आरोपी यांस अलीपूरच्या जॉईंट मॅजिस्ट्रेटपुढें उभे करण्यांत आले. बॅ. नार्टन आणखी दोन युरोपियन बॅरिस्टरसह सरकारतर्फे काम चालविण्यास कोर्टांत हजर होते व बहुतेक सर्व वकील आरोपीतर्फे हजर होते. हत्यारबंद पोलीसांची जंगी फौज कोर्टाचे व मॅजिस्ट्रेटाचे संरक्षणार्थ सज्ज होती. बाबू अरविंदघोष यांच्याशिवाय बाकीचे आरोपी खुशाल हंसत खेळत थट्टाभस्करी करीत होते व गप्पा मारीत होते. आलेल्या प्रसंगाबद्दल दुःख वाटत असल्याची छटा त्यांच्या मुद्रेवर बिलकूल नव्हती. खटल्याची सुरुवात करितांना मि. नार्टन ह्मणाले:—आरोपीवर इं. पि. कोडाच्या ६ व्या चॅप्टरखालीं आरोप ठेवण्यांत येतील. ह्या आरोपांवर खटले करण्यास सरकारची मंजुरी लागते. इतकें सांगितल्यावर बॅ. नार्टन यांनीं अनार्किस्टांनीं उपयोगांत आणलेल्या निरनिराळ्या सामुग्रीचें, अनार्किस्टांवर घातलेल्या छाप्यांचें, निरनिराळ्या ठिकाणीं अनार्किस्टांनीं केलेल्या कृतींचें, मिदनापूर व चंद्रनगर येथील अत्याचारासंबंधानें आरोपींनीं दिलेल्या कबुलीजबाबांचें खुलासेवार वर्णन दिलें. सर्व आरोपींचें गुन्ह्यांत अंग आहे. हें दाखविणाऱ्या पुराव्याचा उल्लेख थोडक्या वेळांत करणें अशक्य आहे असें मि. नार्टन ह्मणाले. आरोपींनीं केलेलीं कृत्यें नुसतीं वेडेपणाचीं आहेत, असें समजून प्रस्तुतच्या खटल्याचा विचार करितां कामा नये; गुन्ह्याचें स्वरूप फार भयंकर आहे. आरोपींच्या समजुतीप्रमाणें ते इंग्लंडच्या गुलामगिरींतून आपल्या देशास मुक्त करण्याची खटपट करित होते, असें सांगून मि. नार्टन यांनीं आपल्या ह्मणण्याच्या समर्थनार्थ इंग्लंडांतील कित्येक खटल्याचे दाखले दिले, व क्रिमिनल इन्टेलिजन्स डिपार्टमेंटचे इन्स्पेक्टर पूर्णचंद्र विश्वास यांस आरोपीवर खटले करण्यासंबंधानें बंगालच्या लेफ्टेनन्ट गव्हर्नरांनीं मंजुरी दिल्याचें कागदपत्र कोर्टांत सादर केलें. त्या कागदपत्रांवर ता. १७ मे १९०८ ही तारीख होती; ता. १७ मे च्या पूर्वीं झालेले या खटल्यासंबंधाचें सर्व काम गैरकायदा आहे अशी आरोपींच्या वकीलांनीं तक्रार केली, परंतु मॅजिस्ट्रेटनीं ती जुमानली नाहीं.

मि. प्रिझेना. हा पहिला साक्षीदार कोर्टापुढें हजर झाला त्यांनीं माणिकतोळा बागेतील छाप्याची इत्थंभूत हकीकत सांगितली व झडतीच्या वेळीं माणिकतोळा बागेंत हजर असलेल्या आरोपीस ओळखलें.

अरविंद घोष व तीस इतर आरोपी ह्यांच्यावरील खटल्याच्या चौकशीच्या तिसऱ्या दिवशीं, मि० नॉर्टन ह्यांनीं इनस्पेक्टर प्रिझेनी ह्यांची तपासणी संपविली. माणिकतोळा बागेंतील कारखान्यांत सांपडलेली पुस्तकें, कागदपत्र व बॉम्ब गोळे आणि ज्वालाग्राही पदार्थ तयार करण्याच्या माहिती संबंधाचे ग्रंथ ह्याविषयीं मि० प्रिझेनि ह्यांनीं तपशीलवार हकीकत सांगितली.

बाबू अरविंद घोष व दुसरे दोघे ह्यांना ग्रे स्ट्रीटमधील ४८ नंबरच्या घरीं, पकडले तेथें जे अनेक कागदपत्र सांपडलें, त्यांमध्यें बरेन्द्र घोष ह्यांनीं आपले बंधु अरविंद घोष ह्यांना सुरत येथील अजितसिंग कॅम्पमधून लिहिलेलें एक पत्र होतें. त्या पत्रांत आह्मी मिठाई तयार करीत आहों असें लिहिलें होतें.

अरविंद घोष ह्यांनीं ता. ६ डिसेंबर रोजीं आपल्या पत्नीस लिहिलेलें एक पत्रही ह्या कागदपत्रांत सांपडलें आहे. ता. ६ डिसेंबर रोजींच ले. गव्हर्नर ह्यांची गाडी उलटवून देण्याचा प्रयत्न झाला व त्या दिवशीं अरविंद घोष हे कलकत्त्यास नव्हते, ही गोष्ट आह्मी स्थापित करणार आहों असें सरकारी बॅरिष्टर मि. नार्टन ह्यांनीं कोर्टास सांगितलें.

ता. १९ मे रोजीं दोनप्रहरीं ऐके वेळीं युगांतर पत्राशीं संबंध असलेलें तारानाथ चौधरी नांवाचे गृहस्थ युगांतर पत्रावरील खटला कोर्टांत चालू असतां कोर्टाच्या आसपास वावरत असलेलें पोलिसला आढळले व त्यांच्यासंबंधानें पोलिसला संशय आला. या गृहस्थांस पकडून त्यांची झडती घेतली, तेव्हां कांहीं न सांपडल्यामुळें त्यांस सोडून देण्यांत आलें. तिसरे प्रहरीं मोचीपारा मोहल्यांतील तारानाथ राय यांच्या घरावर छापा घालण्यांत आला. या छाप्यांत एका टिनच्या पेटींत ठेवलेलीं १२८० काडतुसें व पांच पिस्तुलें इतके जिन्नस पोलिसच्या हातीं लागले, तारानाथ यांनीं पोलिसच्या हातावर तुरी दिल्या असून त्यांच्यावर वारंट निघालें आहे.

एकदां एक बंगाली मुलगा अंगावर फक्त उपरणें घेऊन कलकत्ता येथें एका पोलीस चौकीवरून चालला होता. पायरस्त्यावर एक पोलीस उभा आहे असें त्याच्या दृष्टी पडतांच आपल्या दान्ही काखांत आपण कांहीं दडविलें आहे अशी त्यानें बतावणी केली. पोलीसच्या जवळ येतांच आपण भयानें गांगरून गेलों आहों अशीही त्यानें बतावणी केली, हा सर्व प्रकार खराच आहे असें पोलीसलावाटून त्यानें या पोरास थांबण्याविषयीं हुकूम केला, त्याबरोबर जणूं काय आपली पांचावर धारण बसली आहे असा बहाणा करून तो मुलगा रस्त्याच्या दुसऱ्या बाजूस जाऊन अंमळ जलद चालूं लागला. पोलीसही त्याच्या मागोमाग त्वरेनें चालूं लागला. त्यावर मुलगा पळूं लागला हें पाहतांच पोलीसनेंही धूम ठोकली. शेवटीं गर्भगळित झाल्यासारखें दाखवून तो मुलगा पोलीसाच्या हातीं सांपडला. त्या मुला समोरून दुसरा एक पोलीस येत होता, त्यानें तूं कोण आहेस? असा मुलाला प्रश्न केला. "हं, सांभाळ, माझ्या अंगाला हात लावूं नकोस," असें मुलानें त्या पोलीस घाबऱ्या घाबऱ्या उत्तर दिलें तुझ्या जवळ काय आहे. तुं काखेंत काय दडविलें आहेस असा पोलीसनें त्याला जाब विचारला. 'मजजवळ फराळाचें कांहीं सामान आहे. तूं मला शिवूं नकोस. कारण तुझी जात कांहीं मला माहीत नाहीं. कदाचित् तूं अतिशुद्र असलास तर माझें फराळाचें सामान विटाळून जाईल" असें मुलानें तावडतोब उत्तर दिलें, त्याच्या काखेंत काय आहे हें पहाण्याची पोलिसची उत्कंठा या उत्तरानें अधिकच वाढली, काखेंतले जिन्नस आपल्याला दाखविण्याविषयीं तो मुलाला आग्रह करूं लागला, तों तों मुलगा ते न दाखविण्याबद्दल अधिकच आढेवेढे घेऊं लागला. अखेर त्या मुलानें आपला रस्ताही सुधारला; हें पाहून तर त्या पोलिसचा वहीम अधिकच वाढला. आज आपल्या हातांत एक अपूर्व शिकार साधण्याचा योग आहे असा विचार करून तो पोलिस त्या मुलाचा पाठलाग करूं लागला, " माझ्या काखेंतील वस्तूस अविचारानें हात लावशील तर आपण दोघे ठार होऊं " असें मुलगा अकस्मात ओरडला. त्याबरोबर पोलिसला भीति तर वाटलीच; परंतु या मुलाला आतां जर पकडलें तर आपली बढती खास होईल असा अंतर्यामी त्यास आनंद होऊन " गुन्हेगार फरारी होत आहे, त्यास पकडा" असा त्यानें एकच कल्होळ उडविला. त्याबरोबर त्या पोलिसच्या कित्येक सजातीयांनीं येऊन त्या मुलास वेढलें, आणि त्याचा झाडा घेऊन पहातात तों त्यांच्या दोन्ही काखांत फक्त एक एक नारिंग सांपडलें.

पूर्व बंगाल्यांतील एक युरोपियन डि० पो० सुपरिन्टेंडंटासंबंधानें बरीच गमतीची हकीकत बाहेर आली आहे, वरील अंमलदारास एक तार आली ती त्यांस वाचतां येईना, सबब तार वाचण्यासारखा एखादा तारमास्तर मजकडे पाठवावा असें त्यांनीं टेलिग्राफ मास्तरास लिहिलें. जो तारमास्तर सदर सुपरिंटेंडंटसाहेबांकडे आला तो एक धट्टपुट्ट व पिळदार शरिराचा बंगाली गृहस्थ होता, सुपरिन्टेन्डेंटसाहेब आपल्या बंगल्याच्या व्हरांड्यांत स्वस्थ पडले होते, येणारा गृहस्थ अनार्किस्ट आहे असें सुपरिन्टेन्डेंटसाहेबांस वाटून त्यानीं बंगल्याच्या अंतर्भागांत पोबारा केला व 'अनार्किस्ट रे अनार्किस्ट,' ह्मणून ओरडण्यास सुरवात केली. पोलिसचे शिपाई व सब इन्स्पेटर धांपा टाकीत काल्पनिक दंग्याच्या ठिकाणीं आले व साहेब बहादूरास भेटावयास जात असलेल्या बंगाली तारमास्तरास त्यांनीं धोपवून धरिलें. मी एक तारमास्तर आहे असें त्या गृहस्थानें सांगतांच साहेबांच्या व त्यांच्या ताबेदाराच्या जीवांत जीव आला व आपल्या हातून चुक झाली असें साहेबांनीं ओशाळे होऊन कबूल केलें.

आमचें पेटंट यंत्र लोकांना पसंत आहे.

मे. किर्लोस्कर बंधू बेळगांव यांस— स. न. वि. वि. तुम्ही कृपाकरून पाठविलेलें कडबा कापण्याचें यंत्र सुरक्षित पोंचलें त्यानें कडबा फारच चांगला कापला जातो. सदरहु यंत्र इकडील लोकांना फारच पसंत पडलें आहे, व त्या बद्दल यंत्रांची मागणी आपणाकडे येतील. त्या मानानें किंमत (रु. १०४।०) ही फारच कमी ठेवलेली आहे. कळावें ही विनंती ता. ४-२-०८

सही

जहागीरदार सीप रीया काल (खांदेश) | श्रीमंत नानासाहेब फाळके दफ्तरदार

नं. क. ३२

नहि सत्यात् परोधर्म

येवल्याचे पितांबर व पैठण्या

आह्मी येवले येथें तयार होणारे पितांबर पैठण्या व खण वगैरे माल करविणारे व ठेवितो असतो. माल खाली पंद माफक दरानें व पैसा अडतीनें पाठऊं. माल रेल्वेनें अगर व्ही. पी. नें पाठविला जाईल. माल वस्त, मुबक व वक्तशीर पाठवतेव व आह्माप शेकडों पत्रें आली आहेत.

पत्ताः—

श्रीनिवास बाळकृष्ण हेडे [illegible]

नं. ७२ मर्चंट व कमिशन एजंट येवले.

जोगळेकर आणि मंडळी लिमिटेड.

सरकारच्या सन १८८२ च्या सहाव्या आक्टाप्रमाणें रजिस्टर केली आहे.

स्थापना सन १९०७

भांडवल एक लक्ष रुपये.

प्रत्येक भाग २५ रुपयाचा याप्रमाणें एकंदर भाग ४०००.

भागीदारानें भाग मिळण्या करितां अर्ज करते वेळीं दरएक भागाबद्दल अर्जासोबत रुपये ६।० व अर्ज मंजूर झाल्यावर रु. ९ व बाकीची रक्कम प्रत्येक महिन्याला रु. ५ प्रमाणें पुरी करून दिली पाहिजे.

सदहू कंपनीचें मेमोरँडम व आर्टिकल्स ऑफ आसोसिएशन आकोला येथें सदर कंपनीचें आफिसांत पाहण्यास मिळेल. प्रास्पेक्टसच्या प्रती सदहू आफिसांत अर्ज केला असतां मिळतील.

बोर्डाच्या हुकूमावरून

पी. सी. जोगळेकर आणि कंपनी म्या. एजंटस्

नं. १३

दोन घड्याळें एकदम बोलविणाऱ्यास पोस्ट खर्च माफ.

गजवणाऱ्या २४ शिड्या वेलविणाऱ्यास रा. सिस्टम घड्याळ बक्षीस सखली सुधां दर शिशीस ।.

रासकोप सिस्टम किं. रु. ३। स्वदेशी पेटंट वाच किं. रु. ५। सहा हिरे वाली रु. ४। आठ दिवसाच्या कीलीचें खिशातील घड्याळ रु. १४ सोलजर वाच मजबुत रु. ५। स्वदेशी सेकंड वाली रु. ६ पोस्टखर्च ।-

के. नुरा. आणि कं.

मुंबई पोस्ट न. ९

नं. ४७

त्वरा करा ! त्वरा करा ?

बायसिकल टीचर

आमचेकडे सायकल फार थोड्या वेळांत आणि उत्तम रीतीनें शिकविलें जाईल दर माफक असून वक्तशिर काम केलें जाईल आजवर ६०० शे माणसापेक्षां जास्त लोकांस सायकली शिकविल्या आहेत. बाहेर गांवच्या लोकांकडून रेल्वेभाडे व जेवण खर्च घेतला जाईल. सायकली ही दुरस्त केल्या जातील. नवीन सायकली विकत मिळतील.

जेकब.

सायकल टीचर.

पत्ताः----

अहमद अली कासमजी बोहरा

नं ४८ इं. ७ आकोला (शहर)

देशी दवाखाना

(वैद्य शिवचरणगीर रामगीर कुरणखेडकर यांचा

आह्मी आमचा दवाखाना पुन्हा चालू केला आहे. शास्त्रोक्त रीतीनें औषधें तयार केलेलीं असतात. चिकीत्साहि काळजीपूर्वक होत असते हें सर्व श्रुतच आहे. रोगी लोकांनीं अनुभव घेऊन पाहावा. भस्म, मात्रा, पाक, गुटिका, वगैरे विक्रिस तयार आहेत. गरमी, उपदंश, प्रदर, धुरणी, बाळंतरोग, पंडु इत्यादि कष्टसाध्य रोग फार लवकर दूर होतात.

पत्ता— वैद्य शिवचरणगीर रामगीर कुरणखेडकर आकोला येथें शहरांत मुलीचे शाळें जवळ

चैत्रशुध प्रतिपदा शके१८३० आकोला

नं० ख० १

जाहिरात

सर्वत्र शेट सावकार व इतर लोक यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं आमची चुलती राधाबाई जवजे बापुसा कलाल ही वडिलोपार्जितची जिनगी विकणार गहाण देणार अगर बक्षीस देणार आहे असें समजतें ह्मणून सर्वत्रास कळविण्यांत येतें कीं राधाबाईला जमीन विकण्याचें कांहीं कारण नाहीं आह्मी तिला अन्नवस्त्र व पात्रेला पैसे पुरवण्यास तयार आहों. इतक्या उपर जर ती इस्टेट विकेल गहाण देईल अगर बक्षीस देईल तर तें बातल आहे असें समजलें जाईल व त्याची जबाबदारी ज्याचे त्याचेच शिरावर राहील. कळावें.

सही

धनसा वल्द गणासा सावजी कलाल द. खु. रा. पिंपळोद

नं० ख० ९३

नोटिशीचें उत्तर

नोटीस बेशमी कादरअली वल्द सैदमुनीर रा. आकोट ता. मलकापूर यांसः

खालीं सही करणार कळवितों कीं. तुह्मी जसें जसें सांगितलें तसें तसें कबूल केलें. कबजा मी तुह्मास कधीं दिला याचा तरी तुह्मी विचार करा. खरीदी खतात पद्धती प्रमाणें तुह्मी शर्ती लिहून घेतल्या. माझा कबजा मुळींच शेतावर कधींच नव्हता. व आज पर्यंत नाहीं आणि ही गोष्ट लहान मोठे सर्व लोकांस माहीतच आहे. कीं सदरील शेतावर मुल्याजवी ईचा कबजा आहे. व तुह्मी वाईट बुद्धीनें मजला फसवीले करीतां बीन कबज्याचें खरीदीखत व बीन कबज्याचे तुह्मांस वाटेल तसें तुह्मी लिहून घेतलें व तुमचे ह्मणण्याप्रमाणें मी कबूल केलें. परंतु इमानापासून तसें करण्याचे नव्हते. मी कोठे होतो याजबद्दल पुर्णपणें शाबीत करतां येईल व कबजा तुह्माला कसा दिला याचा विचार करा तुह्मी दिलेली नोटिशीचे उत्तर खोटे आहे. खरीदी नीरथक व नीर उपयोगी आहे. कळावें या नोटिशीचा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल. कळावें ता. १०-५-१९०८ इ०

सही

मनवरखा वल्द मदारखा मुक्काम वस्ती हिवरखेड

नं. ख. ९४ रुपराव नि. खुर

जाहीर नामा.

सर्वत्र लोकांस या जाहीरनाम्यानें मी ओंकार वल्द नथु गुरव वस्ती कजबे मलकापूर यांजकडून जाहीर केलें जातें तें खालीं लिहिलें प्रमाणें.

१ माझा मुलगा शंकर वा ओंकार गुरव हा दुसऱ्याचे समागमानें बदफैली झाला आहे. तो अद्याप सज्ञान झाला नाहीं. तरी त्याजला हल्लीं १६ वें वर्ष आहे.

२ करितां या जाहीर नाम्यानें सर्वत्र लोकांस कळविण्यांत येतें कीं त्याजला कोणी कांहीं पैसा कर्ज किंवा ज्या पासून जबाबदारी उत्पन्न होईल असे पैसे देऊं नयेत. त्याजजवळून कोणताही माल घेऊं नये. स्थावर किंवा जंगम माल कोणाही रूपानें पैसे देऊन किंवा इतर रीतीनें घेऊं नये.

३ तो कायद्याप्रमाणें हल्लींपर्यंत अज्ञान असल्यामुळें त्याचें कोणतेंही जबाबदारीचें कृत्य कायम राहणार नाहीं. तरी लोकांनें फसूं नये ह्मणून ही जाहीरात दिली आहे. इतके उपर जर कोणी त्यांस कांहीं पैसे देईल तर त्याची जबाबदारी माझेवर व माझे इस्टेटीवर राहणार नाहीं. माझी इस्टेट फार नाहीं तरी सर्व माझी स्वतः मिळविलेली आहे. तारीख ९-५-०८ इसवी दस्तूर बापु गोविंद काटे मलकापूर.

सही

ओंकार वा नथु गुरव वस्ती

नं. ख. ९५ कजबे मलकापूर.

नोटीस

रा० रा० मुरलीधर बाळकृष्ण देशपांडे एडिटर सन्मार्ग आकोला यांसः—

खालीं सही करणार यांजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी तुमचे छापखान्यांत १२ दिवस नौकरी केली त्याजबद्दल पगार तुह्मास मागण्यास आलों असतां तुह्मी न देतां मला धक्काबुक्की करून काढून दिले. हें तुमचें वर्तन सभ्यतेविरुद्ध आहे तरी ही नोटीस पावल्यापासून आठ दिवसांचे आंत दरमहा दाहा १० रुपये प्रमाणें चार ४ रुपये आह्मांस चुकते करावे. याप्रमाणें न जाल्यास रीतीप्रमाणें व्यवस्था करावी लागेल. व नोटिशीचा खर्च तुह्मांस द्यावा लागेल. कळावें ता. १९-५-०८ इ०

सही

श्रीकृष्ण मारुती नळगांवकर

नं० ख० ९६ मोहरील

नोटीस

नोटीस बेशमी— धी जिनिंग बरार कंपनी अकोट शेरवडचे म्यानेजर नारायण बापुजी माणकेश्वर रहाणार अकोट तालुके मजकूर जिल्हे अकोले यांसः..

खालीं सही करणार रामराव आनंदराव पाटील रहाणार मौजे नेहरी बुजरुख ता० अकोट जि० अकोले याजकडून नोटीस देण्यांत येते कीं सदहू जिनिंग फ्याक्टरीत आमचे दोन हजार रुपयांचे ४ शेर आहेत त्याजवर जशी आजपावेतो आमची मालकी होती ती मालकी आह्मी श्रीगजानन महाराज साधु संस्थान शेगांव यांना दिली आहे तर शेरदार या ठिकाणीं जें आमचें नांव आहे त्या टिकाणीं त्यानें नांव दाखल करून त्या शेराचे मालक श्री गजानन महाराज हे आहेत व पुढें जो हिशेब देणें पडेल तो यांचे कडेस द्यावा आतां आमचा कांहींच त्या शेरावर हक्क राहिला नाहीं. हिस्या संबंधी राहिलेले देणें घेणें हें त्याचे कडेस आहे. तोट्या नुकसानाबद्दल आमचा कांहींच संबंध राहिला नाहीं. ही नोटीस दिली. तारीख १८।५।०८ इ०

सही

रामराव आनंदराव पाटील

नेहरी बुजरुक द. खु.

नं. ख. ९७

आर्यवनौषधालय मुर्डी

व्हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन काजी अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनी आमची ओषधें बारकाईनें हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत याहून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकेट आम्हास दिले आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीचा औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित् आला नाहीं तर पैसे परत देऊनही त्याचें आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देऊं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजविनी

धातुवर्धक. अत्यंत कामोत्तेजक, व पौष्टिक, वीर्य स्तंभक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धीवर्धक सुवर्ण मासीक
मौक्तिक कस्तुरी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शरीरांतील मुख्य राजा जी धातू ती शुद्ध असेल तर शरिर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होते ती दोषी असेल तर शरीरांत नाना कारचे रोगरुपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारिरीक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ट होण्यास या गुटका प्रत्येक वर्षी पाहिजे त्या दिवसांत एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरिर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनानें नपुंसकत्व, स्वप्नजन्य व इतर धातुपात उन्हाळे इंद्रियशिथलता, कडकी. गर्मीसंबंधी मुरलेले विकार मुत्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियाची धुपणी, छातींतील रोग, हात पाय मुत्रमार्ग. व नेत्र याचा दाह, क्षय, पंडूरोग, मुलाची खर, जीर्णज्वर, आग्नमांद्य मस्तकशूळ, मुळव्याधि, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. बाळंतरोग, मधुमेह जुनाट परमा, मुष्ठीमैथुनाने आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होऊन शरीर निरोगी मजबुत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त याची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभ व भरपूर कामोदीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व जडान्न पचवणे लागते त्यांस उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत. करितां गुणाबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें मिळाली आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें, यांस पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयाच्यावर किंमतीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयाचे आंत वेगळा टपालखर्च ५ आणे पडेल अनुपान खर्च सांबत किंवा व्ही. पी.नें खालील पत्यावर मिळतील.

दर:-एकदम ३१ गो० १ रु० ७५ गो० २ रु. ११५ गो ३ रु. १६५ गो. ४ रु. २७५ गो० ६ रु. ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्राजन:-यानें पडळ, सारर, फुल, खुपऱ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरीत बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस हें अंजन खरें रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रण:--कोणताही नवा जुना परमा व उजन्य दाहा तिडीक मुत्राची काळी, संकोच पुयस्राव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसता सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेंत जाते असे रामबाण औषध कोठेंच मिळत नाहीं. चा० किं० १ १। भार बाटलीस रु. २

४ दंतबलवर्धक पूड:-दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे होतात

५ विंचूचें विष:-औषध लावतांच उतरतें मुळीं ३ तो. ८ आणे

६ गजकर्ण:-खरूज, नायटे वगैरे सर्व विकार ३ दिवसांत जातात ड. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वर:-औषध घेताच कशाहि प्रकारचें ज्वर असले तरी तें औषध घेताच जाऊन पुन: उलटत नाहीत. १२ पुड्या १ रु.

८ प्लेगावर रामबाण औषध:-आजपर्यंत आमचे औषधानें हजारों लोक बरे झाले आहेत करितां प्लेग सुरूं होतांच सर्वांनीं संग्रह तापावर गोळ्या गाठीस मलम, यात चढू नये ह्मणून वातावर मात्रा याचा एकवार अनुभव पहावा गुणाबद्दल खात्री पटेलच, परोपकारार्थ माफक किं. २ आणे ख. सो.

९ सालनाचा मोठा क्याटलाग मागवा तो फुकट पाठवूं औषधांत अपायकारक पदार्थ अगदीं नसून पूर्ण खात्रीची असल्याबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें आहेत. याशिवाय मोठमोठ्या रोगावर अनेक औषधें प्रयोक्त रसायने भस्म पाक. गुटिका, आसव, तेलें, सूगंधी अत्तर, माफक दरानें मिळतात. अनुपान खर्च सोबत टपाल खर्च वेगळा पडेल रोखीनें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं. प्रकृतीचें मन कळविल्यास रोगाचो निदान चिकित्सा कळवूं.

अत्यंत आगत्यची सुचना.

आपला समाज निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एकानें जो धंदा सुरूं केला त्याचेंच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें करावें आमचे जाहिरातीत कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांत ऊत आला असून आमच्या आजिऊं वगैरे गावांतून तो पूर्णावस्थेंत येऊन आणखीही भरीत जाहिराती सुरु होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा तें लोक यांची आम्हास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपली थोरवी गाण्यास ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आम्हास ग्राहकांस सुचविणें हेंच कीं ज्यांच्या कारखाना आज सतत १५।२० वर्षे अव्याहत सुरूं असून ज्यांच्या औषधास पाले डाक्टरांनी सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधींनें कित्यावधी ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहत त्यांचीच औषध नेहमीं उपयोगांत आणणें अत्यंत हितकारक आहे यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करता अशाच रितीनें कायम राहून हा सार्वजनिक व कल्याणकरीत असले। व्यवसाय नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेंस आणण्याची खटपट करूं. आजपर्यंत आमचे खटाटीनें यशहि बरेंच आलें आहे, करितां सकल आर्य बंधूस व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्यासआमचींच औषधें अत्यंत गुणकारक आहित. तीच सर्वांनीं वापरवा, एकवार अनुभवानेंच खात्री होईल इतर जाहिरातीशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हें लक्षांत ठऊन औषध मागणें तीं खालील पत्यावर बिनचूक मागवावी ह्मणजे खरी गुणकारक औषधें मिळून हटकूण व त्वरित आरोग्य येईल. नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

Oriental Government Security Life Assurance Company Limited

Established 1874.

HEAD OFFICE—**BOMAY**

Chief Agency for C. P. Berar and Khandesh

Head—Quarters - Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED TWO CORRES AND SEVENTY FIVE LAKHS

Claims paid for over two Crores

IMMEDIATE SETTEL MENT OF CLAIMS

IF there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the Policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. *This the Directors of the "Oriental" keep well before them and act up to—treating heir clients with the utmost liberality*

UNQUESTIONABLE SECURITY

IT is not sufficient to read that a Company's funds amoun t givensum, but it is essential to know how such Funds are invested— if in miscellaneous and risky investments or how secured

THE Funds of the "Oriental" are invested in Government Securities, and lodged with the Government Official Trustee of Bombay in terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising throh decease of assured lives, and endowment policies matu

Government Officers, Professional men, Tradesmen and others, by empoying a portion of their annual income or profits in effecting life po once create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may save money yet if he die early, before he hs had time to save much, his wife and family may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger is not over Life being so uncertain, the sooner a man makes is hupmind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not delay There are numerous instances in the records of the "Oriental" where the delay of a month or less, has left the family without the intended provision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms please apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained on application to—

M. De SOUZA,
CHIEF AEGNT
Nagpur.

N. 2

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनी सदाशिवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें